

ALFRED BERNHARD SARLIN – AGRONOMI, KIRJAILIJA, ANARKISTI (26.9.2009)

Päivitetty 18.10.2009

Sisällys

Alfred (Alfrid) Bernhard Sarlin (2.12.1860 Tuusniemi-4.8.1919 Helsinki)	2
Vanhemmat	2
Sisarukset	3
Kuopion lyseossa (1870-1875)	3
Polyteknillisessä koulussa (1877-1879)	3
Mustialan maanviljelysopistossa (1879-1881)	4
Maanviljelijä	4
Kartoittaja ja lehtimies	4
Asioitsija ja toimittaja Viipurissa (1896-1898)	4
Savonlinnan päätoimittaja (1898-1900)	5
Työmiehen toimittaja (1902-1903)	6
Työmiehen Illanvieton toimittaja (1902-1904)	6
Esitelmäitsijä	7
Tehtailija	8
Asumishistoria Helsingissä	8
A. B. Sarlin kirjailijana, suomentajana ja kustantajana	10
Nurkkalan kaupungissa (1900)	10
Jaakon Taavi. Kertomus (1901)	11
Miten Jeesus kuoli? (1908)	11
Hallitsijat Jumalan armosta (1908)	11
Kustannusliike Tarmo	12
Venäjän valta tositapausten valossa (1908)	12
Hirmuvalta Venäjällä 1905-1909 (1909)	12
Alas kirkko ja valtio (1910)	13
Keinottelu maailman herrana 1-9 (1912-1917)	13
Vapaa Ajatus –lehden avustaja	17
Raastuvassa (1910)	17
Turun hovioikeudessa (1910-1911)	17
Mikko Hyrskymurron tuomio 20.5.1910	18
Istunto 16.12.1910	18
Istunto 31.1.1911	19
Istunto 7.3.1911	19
Istunto 4.4.1911	21
Istunto 1.5.1911	21
Istunto 5.5.1911	21
Istunto 9.5.1911	22
Istunto 15.5.1911	22
Istunto 22.5.1911 ja päätös	22
Senaatissa (1913)	22
Kirjelmä keisarille 21.11.1912	22
Senaatin päätös 7.2.1913	23
Armonanomus keisarille 19.4.1913	23
Vankilakelpoinen? (1913-1914)	23
Vanki (1914-1915)	25

Vankila ei paranna.....	28
Jälleen raastuvassa (1913-1914).....	28
Istunto 22.10.1913.....	28
Istunto 21.1.1914.....	28
Istunto 18.3.1914.....	29
Istunto 15.4.1914.....	29
Istunto 13.5.1914.....	30
”Ihmisräökkäys” Porissa.....	30
Istunto 10.6.1914.....	31
Istunto 29.7.1914.....	31
Istunto 9.9.1914.....	31
Istunto 7.10.1914 ja päätös.....	32
Jälleen Turun hovioikeudessa (1916).....	33
Tuomion täytäntöönpano.....	33
Valitus senaatille 3.3.1917.....	34
Senaatin päätös 6.11.1917.....	35
Vapaa Ajatus raastuvassa (1916-1917).....	35
Sven Elof Kristiansonia avustamassa (1912).....	37
Talonomistaja (1915).....	38
Kuolema (1919).....	39
Perunkirjoitus (1919).....	40
A. B. Sarlinin kirkon- ja uskonnonvastainen ajattelu.....	40
Viite.....	41
Luettelo 1. Alfred Bernhard Sarlin ja sisaruksensa.....	42
Luettelo 2. Kirjasarjan Keinottelu maailman herrana (1912-1917) osat 1-9.....	42
Luettelo 3. A. B. Sarlinin kirjoitukset Vapaa Ajatuksessa (nimimerkit A.B.S., Asa ja Asa Jalas).....	43
Lähteitä.....	44

KL 5.1.-58, Alfred Bernhard Sarlin 1860-1919. Valokuvaamo Daniel Nyblin, Helsinki. Kuva: Suomen kansallismuseo.

Alfred (Alfrid) Bernhard Sarlin (2.12.1860 Tuusniemi-4.8.1919 Helsinki)

Kastekirjassa A. B. Sarlinin syntymäajaksi on merkitty 2.12.1860, jota on pidettävä oikeana. Joissakin lähteissä syntymäajaksi on virheellisesti merkitty 1.12.1860. Sarlin kastettiin 21.12.1860, ja kastekirjassa etunimi on kirjoitettu muodossa ”Alfrid”. Asuinpaikkana oli Tuusniemen kylä, huuto 11.

Vanhemmat

A. B. Sarlinin isä oli rovasti Berndt Kristfrid Sarlin (13.4.1828 Viitasaari-8.11.1906 Mikkeli) ja äiti Amanda Kristina Roschier (27.7.1829 Saarijärvi-25.5.1868). Vanhempien avioliitto oli solmittu 31.7.1851.

B. K. Sarlinin isä oli Viitasaaren kanttori Henrik Sarlin ja äiti Lovisa Schiöneman, joka suku polveutui Ruotsista. B. K. Sarlin syntyi Jurvasalon rälssitilalla (Ruuth 1907, 7). Kotikasvatus oli autoritaarista ja tapahtui ”kurituksessa ja Herran nuhteessa”. B. K. Sarlin kävi Kuopion lyseon ja pääsi ylioppilaaksi 1847.

Papiksi hänet vihittiin Porvoossa 25.5.1850 ja hän palveli noin 10 vuotta väliaikaisissa papin toimissa Viipurin, Nilsiä ja Rautalammen seurakunnissa. Vappuna 1860 hän muutti Tuusniemen seurakuntaan, joka oli vasta lohkaistu Kuopiosta itsenäiseksi seurakunnaksi. Hänestä tuli vakinainen pitäjänapulainen Tuusniemen kappeliseurakuntaan ja vuonna 1871 jo itsenäistyneen seurakunnan ensimmäinen kirkkoherra (Ruuth 1907, 7-11). 1875 hänestä tuli Valkealan seurakunnan kirkkoherra ja 1891 Mikkelin kaupunki- ja maaseurakunnan kirkkoherra, jossa tehtävässä hän toimi kuolemaansa asti.

B. K. Sarlin oli musikaalinen ja harrasti kirkkolaulua, mutta mikään kaunopuheinen tai tunteellinen saarnamies hän ei ollut. Hän oli totinen ja jumalinen henkilö. Kaikkein vähiten hän sieti leikinlaskua. Jos joku käytti hänen mielestään väärin Jumalan nimeä ja pyhiä asioita, se kiusasi häntä suuresti ja hän jakoi rikkojille varoituksia (Pinomaa (toim.) 1984, 340). B. K. Sarlin oli ahkera, perusteellinen ja vanhoillinen. ”Hänen totisuutensa löi leimansa kaikkeen.” Hän oli ”Suomen kirkon pylvä” Hän ei ollut luonteeltaan seurallinen ja kärsi vaikeasta hermotaudista monia vuosia (s. 341) kuten myös unettomuudesta (s. 355). Parantolamatkoilla B. K. Sarlin kävi Visbyssä (Pinomaa 1996:17, 49).

Jo Kuopiossa hän sai vaikutteita herännäisjohtaja Julius Immanuel Berghiltä, jota hän kutsuu ”unohtumattomaksi, isällisesti rakkaaksi opettajaksi” (Gulin (myöhemmin Pinomaa), Lennart *Bernhard Kristfrid Sarlin* – Pinon Sanomat 1983:4, 3-10.)

B. K. Sarlinin harrastuksen kohteena oli seurakunnallinen kansanopetus ja sydämenasiana pyhäkoulutyö. Vuonna 1875 hän julkaisi teoksen *Kateketiki s.o. Kristillisiä opetus- ja kasvatusohjeita*, joka on ensimmäinen suomenkielinen katekeettinen oppikirja (Ruuth 1934, s. 31).

Vuonna 1851 hän meni naimisiin Amanda Kristina Roschierin kanssa, joka kuoli 1868 (Ruuth 1934, s. 32) nälkävuosien aiheuttamien puutteiden ja kärsimysten tuottamaan lavantautiin (Pinomaa – Pinomaa 1982, s. 11). Amanda Kristina oli Saarijärven kirkkoherra David Roschierin ja Anna Vilhelmiina Ahlgrenin vanhin tytär. Pian ensimmäisen vaimonsa kuoltua B. K. Sarlin meni 1868 naimisiin Klara Fredrika Roschierin (11.6.1831-27.1.1902) kanssa, joka oli hänen ensimmäisen vaimonsa sisko.

Sisarukset

Katso Luettelo 1 artikkelin lopussa.

Kuopion lyseossa (1870-1875)

Sarlin otettiin Kuopion lyseon ensimmäiselle luokalle 1870 ja hän erosi kolmannelta luokalta 1875. Eräässä oikeudenkäynnissä Sarlin kuitenkin kertoi käyneensä lyseota viisi luokkaa ja eronneensa kevätlukukauden päätyttyä 1876 (Kuopion lyseo 1872-1922. Muistojulkaisu, s. 104; Senaatin oikeusosasto, akti nro 173, pag. 580 S.D. 1911).

Myös hänen vanhempi veljensä Johannes Julius kävi tätä koulua. Hänet otettiin koulun toiselle luokalle 1868 ja hän erosi seitsemänneltä luokalta 1877 (Kuopion lyseo 1872-1922. Muistojulkaisu, s. 104).

Polyteknillisessä koulussa (1877-1879)

Kuopion lyseon jälkeen Sarlin kävi Helsingissä Polyteknillisen koulun alkuluokat (Mattsson (toim.) 1942, 519). Oppilaitoksen nimi oli vuosina 1872-1879 Polyteknillinen koulu ja 1879-1908 Polyteknillinen opisto (Nykänen 2008, 16).

Sarlin oli saanut ensin yksityisopetusta ja vasta sitten kirjoittautunut ensimmäiselle luokalle. Hänen matrikkelinumeronsa on 158 ja hän kirjoittautui oppilaitokseen 5.9.1877, samoihin aikoihin kun oppilaitoksen uusi päärakennus valmistui Hietalahteen. Tuohon aikaan opettajia oli melko paljon suhteessa opiskelijoiden määrään, joita oli alle sata.

Hän halusi itse erotodistuksen 19.9.1879 viipyen oppilaitoksessa hieman yli kaksi vuotta. Opinnot olisivat kokonaisuutena kestäneet tuohon aikaan 3-4 vuotta.

Mustialan maanviljelysopistossa (1879-1881)

Teknisten opintojensa jälkeen Sarlin vaihtoi opintosuuntaa ja aloitti 1879 opinnot Mustialan maanviljelysopistossa. Se on Suomen ensimmäinen varsinainen maatalouskoulu, joka aloitti toimintansa 1840 (Tuorlahti 1943, 7). Päästötodistuksen hän sai kahden vuoden kurssista 1881. Hänestä tuli agronomi. Tämänpituisesta kurssista sai päästötodistuksen 1881 yhteensä 14 oppilasta ja kaksi oppilasta lähti ilman päästötodistusta. Lähtöaika oli 22.10.1881.

Maanviljelijä

Myöhemmin Sarlin toimi maanviljelijänä vuokraten Valkealan pitäjän kirkkoherran virkataloa ja sen jälkeen Purolan virkataloa Jaalan pitäjän Jaalan kylässä. Sen hallinnasta hän luopui 1891 (Seenaatin oikeusosasto, akti nro 173, pag. 580 S.D. 1911).

Sarlin asui Valkealassa ainakin vuoden 1888 alkupuolella ja muutti sieltä 20.3.1888 Helsinkiin (Painotodistus nro 3192, Valkealan seurakunta 3.11.1919). Hänen isänsä oli samaan aikaan Valkealan kirkkoherrana (1875-30.4.1891).

Kartoittaja ja lehtimies

Maanviljelyn jälkeen Sarlin toimi vuosina 1891-1894 Porin kaupungininsinöörin apulaisena ja Porin kaupungin maitten kartoittajana. Sanomalehtien kirjeenvaihtajana hän toimii 1885-1896. Sitten hän oli sanomalehden toimittajana Viipurissa 1896-1898, jonne kertoo muuttaneensa 1895. Viipurin jälkeen hän oli toimittajana Savonlinnassa 1898-1901 ja vihdoinkin Helsingissä 1902-1904.

Asioitsija ja toimittaja Viipurissa (1896-1898)

Asioimistoimiston pitäjä Heikki Sariola Porista avasi keväällä 1896 haaraliikkeen Viipurissa. Toimisto välitti ”kartanoiden, talojen, huvilain, myllyjen, tehtaiden ja kaupunkitalojen ostoa, myyntiä ja vaihtoa”. Viipurin toimistoa hoiti Sarlin. Toimiston osoite oli Braahenkatu 7 (Pantsarlahti), puhelinnumero 797 ja toimisto oli auki iltapäivisin kello 2-6. Erikoisalaksi mainittiin maatalojen myynti Karjalassa (Wiipurin Sanomat 4.5.1896, nro 120, mf. 63216, 1.1.1896-30.6.1896, HYK; Osoite- ja ammattikalenteri Viipurin kaupunkia varten, mf. B 6448, 1-6, HYK). Asioimistoimisto julkaisi aika ajoin ilmoituksiaan Wiipurin Sanomissa. Tiloja oli sen myynnissä ainakin Antrean ja Kirvun kirkonkylissä, Lyykylän Repolan kylässä Viipurin pitäjässä, Hattulan kylässä ja Urjalanrannan kylässä Sortavalan pitäjässä (WS 6.5.1896, nro 122). Myöhemmin toimistoa kutsuttiinkin Kiinteistöjen välitystoimistoksi (WS 29.6.1896). Kuitenkin toimisto myi myös muun muassa puimakonetta ja höyrykonetta (WS 27.7.1896, mf. 63217, 1.7.1896-31.12.1896, HYK).

Samassa ilmoituksessa, jossa myytiin puima- ja höyrykonetta, haki myös töitä itselleen työnjohtaja. Tämä työnjohtaja oli 25-vuotias, naimaton, Mustialan alaosaston käynyt ja johtanut kolme vuotta työtä suuressa rusthollissa. Hän haki työnjohtajan paikkaa 1.11.1896 lukien. Vaatimukset olivat kohtuulliset ja työnjohtaja oli oppinut maatyöhön jo lapsuudesta. Jos iässä olisi painovirhe eli haki ja olisi ollut 35-vuotias, kuvaus voisi sopia Sarliniin itseensä, joka olisi tässä tapauksessa halunnut tilan työnjohtajan töihin.

Asioimistoimisto sanoi myös hankkivansa maanviljelys- ja liikeapulaisia niitä tarvitseville. Yksi pehtoori ”hyvillä todistuksilla” haki edelleen paikkaa (WS 10.8.1896, nro 214). 14.9.1896 ilmestyi viimeinen Wiipurin Sanomien numero (nro 249), jossa asioimistoimiston ilmoituksessa esiintyy Sarlinin nimi. Lehden numerossa 256 (21.9.1896) olevassa ilmoituksessa häntä ei enää mainita. Asioimistoimiston osoitekin on muuttunut Pohjolankatu 12:ksi (Repola), samoin puhelinnumero

muuttui numeroksi 404. Tontti nro 12 Pohjolankadulla oli kauppias W. Paischeffin omistuksessa (em. mf. 6448, 2/6).

Heikki Sariola (Henrik Emil Sariola, s. 10.11.1851 Viitasaarella) muutti itse 1.9.1896 Porista Viipuriin (Virkatodistus 21.8.2009). Myös Viipurin osoite- ja ammattikalenteri (1898) kertoo hänet Viipurin asukkaaksi, ammattina sanomalehtitoimittaja ja osoitteena Rantakatu 1. Sariolan puhelinnumero oli juuri yllä mainittu 404 (em. mf. B 6448, 5/6). Tämä osoite on Viipurin esikaupungissa, tontti 106b ja H. Sariola mainitaan tuon kiinteistön omistajaksi.

Viipurin Sanomat oli J. A. Lylyn päätoimittama nuorsuomalaisten vasemman siiven äänenkannattaja (Raitio 1947, 29). Sarlin toimi lehdessä ensin aputoimittajana ja sitten toimitussihteerinä. Hän pääsi lehtimiehenä matkustelemaan ulkomaillakin. Matkaltaan Unkariin, joka nähtävästi oli jonkinlainen kongressimatka, hän kirjoitti jutun *Unkarin matkalta* (WS 1.7.1896, nro 174, mf. 63217, 1.7.1896-31.12.1896, HYK).

Toisen ulkomaanjutun Sarlin kirjoitti matkastaan Nižni Novgorodiin (*Nishni-Nowgorod'in matkalta*, WS 13.9.1896, nro 248). Matkalippuja lehtimiehille Pietarista Nižni Novgorodiin oli määrännyt Venäjän raha-asiaain ministeriö. Kaupungissa pidettiin taide- ja teollisuustuotteiden näyttely. Tämä Sarlinin kirjoitus kertoo myös kriittisistä vaikutelmista. Hän kertoo viinanhimon lisääntyneen Venäjällä. Turisti ei myöskään nähnyt junan ikkunasta viljavainioita eikä mukavia asuntoja, vaan poltettuja soita, hietikkotasankoja, pensoittuneita laitumia ja ränsistynyttä metsää kaikkialla. Ihmisasunnot Sarlin kertoo kurjiksi (WS 13.9.1896, nro 248).

Kirjoitus jatkui lehden numerossa 17.9.1896. Näyttelykentällä oli yli 200 rakennusta. Juutalaisia vastaan toimeenpantiin mielenosoitus, josta seurasi ankarat tuomiot: neljä miestä hirtettiin, muut saivat vankila- ja sakkotuomioita. Johannes Kastajan mestauksen muistopäivää vietettiin 10.9. ankarana paastopäivänä. Tällöin liharuokia ja ympyränmuotoisia ravintoesineitä, kuten hedelmiä, tuli karttaa. Tässä Sarlin esittää vaikutelmiaan ”vapaammalta kannalta”: hänestä tavat näyttivät ”omittuisilta, jopa naurettavilta”. Hän arvelee niiden katoavan kasvavan kansansivistyksen myötä. Jutun mukaan Moskovon ympärillä on ollut 40 vuotta kansakouluja, mutta vain 12 prosenttia ihmisistä osaa lukea (WS 17.9.1896, nro 252).

Vielä vuonna 1898 Sarlin mainitaan Viipurin Sanomien päätoimittaja J. A. Lylyn ja toimittaja Werner Westerdaulin rinnalla (WS 6.1.1898, nro 4, mf. 63221, 1.1.1898-30.4.1898, HYK).

Savonlinnan päätoimittaja (1898-1900)

Sarlin kuului nuorsuomalaisen ryhmän kannattajiin (Tommila (toim.) 1988, 471). Hänet valittiin syksyllä 1898 päätoimittajaksi Savonlinnassa ilmestyvään *Savonlinnaan*. Lehden alaotsikkona oli *Sanomia Savosta*. Näin Sarlin muutti 18.10.1898 Viipurista Savonlinnaan (Kirkonarkistojen mikrofilmikortit, Savonlinna, mf. 334, sisään/ulos muuttaneet 1880-1901, SVA).

Ensimmäinen lehden numero, jossa Sarlin esiintyy päätoimittajana, julkaistiin 21.10.1898 (nro 80, mf. 65625, 3.1.1896-30.12.1898, HYK). Siinä hän julkaisee 20.10.1898 päivätyn kirjoituksensa *Puheen aluksi*. Sen mukaan kallein perintö menneiltä ajoilta on uskonto ja perustuslaki, ”jotka kumpikin perustuvat vapauden ylevään maailman menoa silminnähtävästi ohjaavaan aatteeseen, minkä pohjana taasen on kaikkivaltiaan Jumalan tahto”. Lehti kannattaa kansakoululaitoksen laajentamista, kutsuu papistoa ”arvoisaksi säädäksi” ja kertoo, että papisto on ollut Suomen kansan uskollinen ja taitava opettaja monien vuosisatojen ajan. Yhteiskunnallisista ja valtiollisista kysymyksistä lehti sanoo tärkeimmiksi työväenliikkeen ja valtiollisen äänioikeuden. Lehti toimii suomenmielisessä ja kansanvaltaisessa hengessä. Suomalaisuus onkin ollut 1890-luvun loppupuolen vahva liike sorrettujen ja vähäväkisten auttamiseksi. Paikallisista kysymyksistä rautatien hankkiminen Savonlinnaan oli tärkeää. Savon ja Karjalan välisen radan tulisi kulkea Savonlinnan kautta, mikä aut-

taisi taloudellista kehitystä. Viimein lehti lupaa kiinnittää huomiota maanviljelykseen ja kannattaa myös raittiusasiaa. Viimeksi Sarlin mainitaan lehden vastaavana toimittajana 13.3.1900 (Nro 29; mf. 65626, 3.1.1898-20.12.1900, HYK).

Savonlinnan päätoimittamisen jälkeen Sarlin toimi kartoittajana Kymintehtaalla 1900-1901. Hän toimitti 1901 tilusmittauksia Kymmene Aktiebolagin maatiloilla.

Savonlinnasta Sarlin muuttaa kirjoille Helsinkiin 14.7.1902, jakamattoman seurakunnan (vuoteen 1906) jäseneksi (Muuttokirjan nro 1648; Helsingin seurakuntayhtymän keskusrekisteri). Sarlin aloittaa toimitustyöt Työmies- ja Työmiehen Illanvietto –lehdissä.

Työmiehen toimittaja (1902-1903)

Työmies kertoi jo heinäkuussa 1902 etusivun ilmoituksella, että kaunokirjallinen Työmiehen Illanvietto –lehti alkaa ilmestyä (Työmies 2.7.1902, nro 148). Työmiehen vastaavana toimittajana oli Edvard Valpas (Valpas-Hänninen) ja muina toimittajina Veikko Palomaa ja A. B. Sarlin (mf. 69061, 1.7.1902-31.12.1902, HYK). Tämä on myös lehden numero, jossa Sarlin ensi kertaa esiintyy lehden toimittajana. Vielä 30.6.1902 lehden etusivulla mainittiin vain Edvard Valpas.

Viimeisen kerran Sarlin mainitaan Työmiehen toimittajana lauantaina 14.3.1903 (nro 61; mf. 69062, 2.1.1903-30.6.1903, HYK).

Työmiehen konttorista oli saatavissa Sarlinin julkaisemaa *Jaakon Taavi* (1901) teosta ja siitä ilmoitettiin Työmiehen Illanvietossa.

Erkki Wikstenin teoksessa *Sirkuskatu 3* (s. 19) ”B. Sarlin” mainitaan Työmiehen aputoimittajana ”1901-02”. Neljästä aputoimittajasta esitetään kuva, mutta Sarlinista ”ei ole käytettävissä kuvaa”. Hänen kuvansa paikalla on musta suorakulmio.

Kun Jussi Raitio teoksessaan luettelee maineikkaita Työmiehen lehtimiehiä, Sarlinia ei mainita heidän joukossaan (Raitio 1947, 23).

Sen sijaan Atte Pohjanmaan teoksessa *Sanan säilä taistelun tiellä* (s. 43) on kuva Työmiehen toimittuksesta vuodelta ”1903”, jossa ”A. Sarlin” on kuvatekstin mukaan etualalla. Kyseessä on erehdys. Sarliniksi mainittu mies on Kaarlo Luoto. Työväen Arkistossa oleva kuvakin on arkiston mukaan vuodelta 1905.

Työmiehen Illanvieton toimittaja (1902-1904)

Syksyllä 1901 Työväen Sanomalehti Oy:n johtokunnan sihteeri A. Järvenpää oli ehdottanut, että perustettaisiin työväen kaunokirjallinen viikkolehti. Myöhemmin sen nimeksi tuli *Työmiehen Illanvietto* (Pohjanmaa 1948, 47).

Lehden näyttenumero, jonka painos oli peräti 20 000 kappaletta, julkaistiin elokuun alussa 1902. Säännöllisesti lehti alkoi ilmestyä aina arkiperjantaisin 5.9.1902 lukien. Sen alaotsikkona oli *Suomen työväen viikkolehti*. Vastaavana toimittajana oli J. A. Ylén ja toimittajina Veikko Palomaa sekä A. B. Sarlin. Kustantaja oli Työväen Sanomalehtiosakeyhtiö ja osoitteena Siltasaarenkatu 6-8. Lehden tilaajamäärä nousi alussa noin kolmeen tuhanteen.

Erik Gullmanin mukaan Sarlin kannatti ”idealista sosialismia”. Syksyllä 1902 Sarlin julkaisi muutamia Pekka Ervastin teosofian ja sosialismin välisiä suhteita käsitteleviä artikkeleita Työmiehen Illanvietossa. Sunnuntaina 30.11.1902 kello 10-14.30 pidettiin Sörnäisten työväenyhdistyksen juhlasalissa lehden lukijain kokous, jossa vaadittiin teosofisten kirjoitusten kieltämistä. Viikko tämän jälkeen, 7.12.1902 pidetyssä lehtiyhtiön meluisassa ja kiistelyhenkisessä ylimääräisessä kokouksessa teosofisten kirjoitusten julkaiseminen päätettiin kieltää (TI [1902:15, 12.12.1902](#), luettu 7.7.2009).

Työmiehen Illanvieton toimittaminen oli pääasiassa ollut Sarlinin huolena, vaikka hänen nimellään julkaistuja kirjoituksia ei lehdestä poikkeusta (*Puheen loppuksi*, TI 1904:37, 289-290) lukuunottamatta löydykään. Lehden ja toimituksen kanta ilmaistiin jutuissa, joissa kirjoittaa ei mainittu. Sarlinin ero lehdestä tapahtui syyskuun puolivälissä 1904. Lehden levikki oli laskenut alun noin kolmesta tuhannesta 1 097 kappaleeseen 10.9.1904 mennessä, mistä kustantaja valitti. Sarlin puolestaan valitti, että Työmies-lehdessä oli lokakuussa 1902 ollut 13 parjauskirjoitusta, joissa loatiin Työmiehen Illanviettoa ja sen toimittajia. Kun teosofisista ja uskonnollisista pyrinnoista kirjoittaminen kiellettiin 7.12.1902, ”vapaa sana lyötiin kahleisiin”, hän kirjoitti. Samalla hän kertoo omaa aatemaailmastaan: ”Se aatesuunta, jonka vähäisimpiä palvelijoita minä olen ollut, näkee kehityksessä niin hyvin aineellisessa kuin henkisessä, vapauden ehdot.” ”... kehityksen ja elämän päämäärä on täydellisyys ja kaiken elämän yhdistyminen alkulähteeseensä, Kaikkivaltaan.” Määräys käsitellä vain leipäkysymyksiä oli erehdys. ”Leipäkysymys voipi pitää luokkataistelua vireillä, jotta nyrkki kohoaa nyrkkiä vastaan, mutta itsekkyyttä, nurjien yhteiskuntaolojen perusehtoa, se ei hävitä maailmasta.” Maailman työväenliikkeen päämäärä oli Sarlinin mielestä oleva *koko* ihmiskunnan veljeys ja *kaikkien* vapauttaminen painostavista orjanikeistä. Itsekasvatus ja siitä seuraava kehitys olivat hänelle edistyksen perusehdot (*Puheen loppuksi*, TI 1904:37, 289-290).

Johtokunta oli aiemmin määrännyt, että Työmiehen Illanvieton tilaajamäärän tuli nousta 1.9.1904 mennessä kahteen tuhanteen tai muussa tapauksessa sen toimittaminen annetaan Työmiehen toimitukselle. Tilaajamäärätavoitetta ei saavutettu.

Sarlin sanoi jatkossakin toimivansa puolueohjelman hyväksi. ”Totuuden lopulliseen voittoon uskon kumminkin, vaikka kehitys tähän suuntaan käypi hitaasti.” Hän kiitti lukijoita ja avustajia, joiden joukossa olivat Arvid Järnefelt, Pekka Ervast, Vihtori Kosonen, Matti Kurikka, Lauri Soini, Yrjö Sirola sekä nimimerkki Monisti (E. F. Rautell), joka oli avustanut lehteä suomennoksin ilmaiseksi tahi peräti pienestä palkkiosta (*Puheen loppuksi*, TI 1904:37, 289-290). Näin Työmiehen Illanvieton toimittaminen siirtyi Työmiehen toimituksen huoleksi 15.9.1904 lukien.

Seuraavassa lehden numerossa toimituksen ohjat otti käsiinsä Edvard Valpas. Kirjoituksessaan *Vaihteen johdosta* (TI 1904:38, 297-299) hän selvitteli vielä tapahtunutta. Valppaan mielestä lehti oli epäonnistunut, eikä hän hyväksynyt Työmiehen Illanvietossa toteutettua työväenliikkeen edistämistä. Myöskään puoluehallinto ei ollut antanut Työmiehen Illanvietolle puoluelehden arvoa. Työmiehen Illanvieton teosofinen suunta päätettiin lopettaa. Tilaajamäärä oli ollut 31.12.1902 2 610, kun se 10.9.1904 oli enää 1 097 kappaletta. Lehti tuotti tappiota. Valpas edusti jyrkkää valkumouslinjaa.

Teosofiset näkemykset herättivät torjuntaa työväenpuolueen luokkataistelulinjalla olevan johdon piirissä. Pulkkinen mukaan Sarlin erotettiin Työmiehen Illanvieton toimituksesta teosofisten aatteiden ajamisen vuoksi ja hän oli vuoteen 1910 mennessä ilmeisesti luopunut täysin teosofiasta (Pulkkinen 1988, 55). Työmiehen Illanvietto lakkautettiin vuoden 1906 lopussa kannatuksen puutteessa (Pohjanmaa 1948, 47).

Esitelmöitsijä

Toimittajan työnsä ohessa Sarlin piti työväenasiain edistäviä puheita ja esitelmiä. Tällaisia hän piti ainakin Helsingin Nuorisoseuran iltamissa lauantaina 8.11.1902 (TI 1902:10, 84), työväenjuhlassa Limingalla (TI 1902:11, 87) ja Hämeenlinnan työväenyhdistyksen huoneustossa Hämeenlinnassa. Viimeksi mainitussa paikassa esitelmän aiheena oli sosialistisen liikkeen syyt (TI 1903:7, 51). Myöhemmin samana vuonna hän puhui Helsingin työväenyhdistyksen kokouksessa (TI 1903:37, 302).

Syksyllä 1903 Helsingin ruotsalainen työväenyhdistys keskusteli työnpuutteesta tulevana talvena. Valittiin kolmihenkinen komitea, jonka tuli kääntyä suomalaisen työväenpuolueen puoleen työpuutteen selvittämiseksi. Sarlin valittiin tähän komiteaan yhdessä Wistbackan ja Lindelöfin kanssa (TI 1903:43, 349).

Tehtailija

Sortovuosina Sarlin kuului aktiivisen vastarinnan miehiin. Hän perusti Helsinkiin huonekalutehtaan ja valmistamon hoitaen sitä noin kymmenen vuotta (Mattsson (toim.) 1942, 519).

Kyse on Helsingin Bambuputkihuonekalutehtaasta, jota koskevan ilmoituksen Sarlin jätti kaupparekisteriin 28.8.1905. Sarlinin osoite oli tällöin Siltasaarenkatu 4. Tarkoituksena oli valmistaa ja myydä bambuhuonekaluja Helsingin alueella. Rekisterinumerokseen yritys sai 17.634.

Kuitenkin jo runsaan kahden vuoden kuluttua, 5.10.1907 Sarlin jätti 30.9.1907 allekirjoittamansa ilmoituksen Helsingin maistraatille liikkeen lakkaamisesta.

Samaan aikaan (5.10.1907) Hjalmar Bernhard Sarlin jätti ilmoituksen yksityisestä toiminimestä Helsingin maistraatille. Sen nimi oli Helsingin Bambuputkihuonekalutehdas Hj. B. Sarlin, kotipaikkanaan Suonenjoki. Aikomuksena oli valmistaa ja myydä bambuputkihuonekaluja Helsingissä. Rekisterinumeroksi tuli 20.463. Toiminimi poistettiin rekisteristä vasta 31.10.1980 Kaupparekisterilain 24 §:n nojalla. Mainitun pykälän nojalla merkinnät poistettiin tiedustelujen ja kuulutuksen jälkeen kaupparekisteristä, jollei elinkeinonharjoittajasta ollut kymmenen vuoden aikana tullut ilmoitusta rekisteriin ja oli syytä olettaa, että liike oli lopettanut toimintansa.

Samainen Hjalmar B. Sarlin jätti 1.6.1908 Lahden kaupungin maistraatille ilmoituksen toiminimestä Lahden Bambuhuonekaluliike Hjalmar Bernhard Sarlin. Senkin kotipaikka oli Suonenjoki ja liike aikoi harjoittaa bambu- ym. huonekalujen valmistusta ja myyntiä Lahdessa, osoitteena Vesijärvenkatu 3. Ilmoituksen Hj. B. Sarlin oli allekirjoittanut 13.5.1908 ja liike sai rekisterinumeron 21.732.

Asumishistoria Helsingissä

Helsingin osoite- ja ammattikalenterissa Sarlin ei esiinny vielä vuosina 1901-1902, mutta kalenterissa ovat jo hänen sisarensa Anna Sarlin ja Ida Sarlin. Vuosien 1902-1903 kalenteriin Sarlin ilmestyy ammattinaan toimittaja. Osoite on Broholmsgatan 8 tr A (Adress- och yrkeskalender för Helsingfors, HYK B 14, mf. 9/22, Afd. 2, Nym-). Osoite on sama, johon vuonna 1905 perustettiin Elannon rohdoskauppa, leipä- ja maitokauppa, sekatarvakauppa, makkara- ja leikkelekauppa, kenkäkauppa, vaatekauppa ja kaksi ravintolaa. Nykyisin paikalla oleva tavaratalo ilmoittaa osoitteeseen Siltasaarenkatu 6-10. Vuonna 1917 Siltasaarenkatu 6:ssa oli elokuvateatteri Titania (VAS 1917:1, takasisäkansi.)

Toimittajan töistä Sarlin siirtyy pian tehtailijaksi ja kauppiaksi, kun hän perusti Helsingin Bambuputkihuonekalutehtaan. Sen osoitteeksi mainitaan ensin (1904-1905) Siltasaarenkatu 4, sitten (1907-1908) Siltasaarenkatu 8 ja sen jälkeen (1908-1912) taas Siltasaarenkatu 4 (Adress- och yrkeskalender för Helsingfors, HYK B 16, mf. 7/13, Afd. Nyb-, HYK B 19, mf. 9/15, Afd. 2, RÖM- ja HYK B 20, mf. 9/15, Afd. 2, PEN-). Helsingin poliisilaitoksen osoiterekisteri (mf. 875 B, Sario, Samuli Eeli – Sorotie, Risto Ilmari, HKark) puolestaan mainitsee Sarlinin osoitteeksi 1.1.1910 Broholmsgatan 6 ja että Sarlin oli Hjalmar Bernhard Sarlinin palveluksessa.

Tehtaan nimeksi muutettiin 1910-1911 Korihuonekalutehdas (HYK B 22, mf. 9/-, Afd. 2, PEL-). Tehtailijana ja kauppianaan Sarlin toimi kymmenisen vuotta.

Rehbinderintie 5-7, talo, jossa A. B. Sarlin asui 1912-1913.

19.4.1912 Sarlinin osoite oli Häggmanin huvila T 38 Kulosaassa, 25.10.1912 Rehbinderintie 5-7 (Eira) ja lokakuussa 1913 Västra Henriksgatan 16 (kaksi tonttia osoitteissa Läntinen Heikinkatu 16 ja 18 on myöhemmin yhdistetty ja nykyosoite on Mannerheimintie 14), missä hänen sanotaan asuneen Holmströmin luona. Ammatti- ja osoitekalenteri 1913-1914 ei mainitse Sarlinia.

Ainakin syksyllä 1913 hän asui maaseudullakin terveystyönsä takia. Hänen sanottiin sairastavan ”parantumattonta, hivuttavaa tautia ruuansulatuselimissä ja hermostossa sekä melkein ympäri vuotta jatkuvaa vilustustautia” (VAS 1913:20, 314-317).

7.9.1915 lukien Sarlinin osoitteeksi mainitaan Stora Robertsgatan 3-5 (Fasaanilinna) ja 22.11.1915 alkaen Nylandsgatan 23 A II lok. 3 (Helsingin poliisilaitoksen osoiterekisteri, em. mf.).

Myöhemmin (1916-1917) Sarlin mainitaan entiseksi huonekalukauppiaksi ja hänen osoitteenaan mainitaan Nylandsgatan 23 tr A 13 (HYK B 28, mf. 12/20, Afd. 2, RID-). Tämä osoite Kampissa, Haarahaukan korttelissa, oli jo kauan ollut hänen siskonsa Anna Sarlinin osoite. Neiti Anna Sarlin oli laulunopettajatar ja laulaja. Ainakin aiemmin tässä osoitteessa oli asunut myös hänen toinen siskonsa Ida A. Sarlin, joka myös siihen aikaan oli naimaton. Ida oli konttoristi ja töissä Suomen Lähetysseuran toimistossa.

Myös sisarusarjan vanhin, Maria Sarlin, oli asunut Helsingissä hoitaen seitsemän vuotta koulukotia ja työskennellen myös Suomen Lähetysseurassa. Maria ei kuitenkaan viihtynyt Helsingissä ja muutti takaisin isänsä kotiin Valkealaan. Myöhemmin 18.5.1910 hän muutti A. L. Gulinin ja Bertha-sisarensa luokse asumaan (Pinomaa (toim.) 1984, 354).

Iso Robertinkatu 3-5 (Fasaanilinna, valmistunut 1875), talo, jossa A. B. Sarlin asui syksyllä 1915.

Seuraavaksi (1917-1918) Sarlin asui osoitteessa Östra Chaussén (Itäinen viertotie, nykyisin Hämeentie) 17, E 1 116 (HYK B 29, mf. 13/21, Afd. 2, RUS-). Helsingin poliisilaitoksen osoiterekisteri kertoo osoitteeksi Itäinen viertotie 17 E 1/16 6.9.1917 lukien ja 5.3.1918 lukien Kaiunkuja 1 D 75 (nykymuoto Kaikukuja). Hämeentien parittomat numerot ovat tien eteläpuolella, Kaiunkuja 1 on taas kulmatalo, jonka osoite on myös Hämeentie 26 Hämeentien pohjoispuolella.

Sama Östra Chaussén mainitaan myös Sarlinin osoitteeksi kuolleiden kortistossa, joskin numero on 12 (Kuolleiden kortisto 1919, M-T, DXXVIb:83, HKark).

*Uudenmaankatu 23, talo, jossa A. B. Sarlin asui
1916-1917.*

Ammatti- ja osoitekalenteri (1918-1919) mainitsee Sarlinin viimeiseksi osoitteeksi Gökgränd 1 D 75 (HYK B 31, mf. 10/15, Afd. 2, RIN-). Hän esiintyy vielä kalenterissa 1921-1922, vaikka kuoli 4.8.1919. Helsingin poliisilaitoksen osoiterekisteri kertoo Sarlinin viimeiseksi osoitteeksi Itäinen viertotie 23 D 75. Talonnumeroissa voi olla painovirheitä. Itäinen viertotie 23 ei esimerkiksi ole sama kiinteistö kuin Gökgränd 1. D-rappu ja huoneistonumero 75 esiintyvät sen sijaan useampien osoitteiden kohdalla.

A. B. Sarlin kirjailijana, suomentajana ja kustantajana

Nurkkalan kaupungissa (1900)

Sarlinilla oli toimittajantyötä edemmäksi ulottuvia kirjallisia taipumuksia. Ennen uskonnonhistoriallisia ja uskontokriittisiä töitään hän julkaisi kirjoituksen *Nurkkalan kaupungissa* kokoomateoksessa *Uuden ajan kynnyksellä. Suomen Työväen Alpumi*. Aiheena on Nurkkalan kaupungissa ilmestyvässä sanomalehti Nurkkasessa julkaistu uutinen Kaksoismurhayritys. Toimittaja Seppo Hautanen oli julkaissut tämän uutisen lehdessä. Siinä Nurkkalan reaalikoulun kaksi oppilasta olivat rakastuneet toisiinsa, mutta asia johti ampumiseen ja sen jälkeen ampujan itsemurhayritykseen. Molemmat jäivät kuitenkin yrityksiä.

Uutinen herättää reaktion Nurkkalan koulun rehtori Putkosen, lehtori Juntusen ym. opettajien taholla. He haluavat vaihtaa lehden toimittajan tai perustaa uuden lehden. Toimittaja puolustautuu: ”Kerroin vaan tosiasian ja se on velvollisuuteni” (s. 22). ”Lehden velvollisuus on ryhtyä epäkohtiin...” (s. 23). Moittijoiden mieleen muistuu, että kolme vuotta lehteä toimittanut Hautanen ei kirjoittanut siitäkään mitään, kun Nurkkalaan perustettiin tuomiokapituli (s. 29). (Savonlinnan tuomiokapituli (1897-1925) aloitti 1897.)

Tässä kirjoituksessa esiintyy jo valtiokirkon arvostelua (s. 36 ja 40) ja yleensä kristillisten kirkkojen väkivaltaisuuden arvostelua (s. 39). Kun uusi toimittaja, Tahvo Sutinen Helsingistä, alkaa toimittaa lehteä, hän kirjoittaa jutun pappien lisämaksuehdotuksesta. Papit halusivat puoli prosenttia veroa itselleen seurakunnan tekemistä metsäkaupoista, mutta talonpojat vastustivat veroa. Asia oli jätetty pois pöytäkirjoista, ja Sutisen paljastaessa asian, hän saa kirkon vihat niskoilleen (s. 37). Vielä hän julkaisee uutisen *Pappi koronkiskojana*. Sen aiheena on kappalainen, joka anoi lainalleen kuuden prosentin korkoa viiden asemesta, mutta anomus hylättiin ja seurakunta päätti maksaa lainan takaisin kappalaiselle.

Kirjoittajan mielestä kirkko tarkoitti alkuaan tasa-arvoa, samoja oikeuksia ja velvollisuuksia kaikille, mutta uskonnon muututtua valtionuskonnoksi mukaan tulivat väärinkäytökset. Tästä paikkakuntalaiset ja papit vasta hämmästyivätkin (s. 41). Sutista sanotaan sosialistiksi (s. 45), hän on ”Antti-kristus, helvetin kekäle” (s. 46). Lehti on muuttunut jumalattomaksi, kun sunnuntailukemistakaan ei enää ollut (s. 47). Nurkkanen pois, *Kettulan sanomat* tilalle! Kettulan sanomat oli toimitettu

”kristilliseen suuntaan” ja sen toimittaja totteli pappeja. Ei kirkollisia uutisia enää Nurkkaseen, vaa-dittiin (s. 50).

Nurkkanen uutisoi myös palvelusväen olojen kohentamispyrkimyksistä, palkkojen korotusvaati-muksista ym. Näitä paheksuu puolestaan rouvasväen kokous (s. 53), joka pelkää, että työväenyh-distyksestä tulee ”pahuuden ja siveettömyyden pesä”. Nurkkanen on tempautunut mukaan yhteis-kunnan muutosvaatimusten virtaan. Tuomiokapituli ei annakaan enää painotöitä tehtäväksi Nurkkalassa.

Jaakon Taavi. Kertomus (1901)

Sarlinin 32-sivuisen kirjasen *Jaakon Taavi. Kertomus* julkaisi 1901 Helsingissä Työväen Sanoma-lehti-osakeyhtiö ja se painettiin Työväen kirjapainossa.

Kertomuksen aiheena on Taavi Jaakonpojan viha maanomistajia kohtaan, jotka Taavin mielestä pi-tävät työläisiä orjinaan. Taavi on katkeroitunut siitä, että muiden kuin maanomistajien asema on epävarma ja toisaalta osa maasta on laiskana, viljelemättä. Hänen sukulaisensa ovat joutuneet mie-ron tielle isäntä Palosen toimesta. Näin kävi Taavin isänkin. Taavi hautoo kosta kahdeksan vuon-na.

Taavi, Palosen tilaa lähellä olevan Koivulan tilan poika Aatu ja isäntä Palonen juopottelevat ja seu-raa tappelu, jossa Palonen tapetaan. Ensin Taavi kiistää tapon, mutta myöntää sitten. Hänet tuomi-taan kymmeneksi vuodeksi kuritushuoneeseen ja Aatu Koivula tuomitaan osallisuudesta kuuden kuukauden vankeuteen.

Sarlin piti kirkkoa ryöstölaitoksena ja tässäkin kertomuksessa tämä ajatus vilahtaa. Heikki Koivu-laa, Aatun isää, oli ”ryöstetty” papin saatavista, jonka jälkeen tämä alkoi myydä viinaa. Ajatus lie-nee se, että epäoikeudenmukaisista rangaistuksista ei seuraa mitään hyvää, päinvastoin.

Miten Jeesus kuoli? (1908)

Sarlin suomensi teoksen *Miten Jeesus kuoli? Tärkeitä historiallisia tietoja esseelaisveljeyskuntaan kuuluvan silminnäkijän latinalaisesta käsikirjoituksesta* (1908). Teos oli mukaellen suomennettu ruotsalaisen ja viidennen saksalaisen painoksen mukaan. Alkuteos oli saksankielinen, mutta ruot-sinkielinen painos oli vuodelta 1851: *Wigtiga historiska upplysningar om Jesu verkliga dödssätt. Efter ett gammalt i Alexandria funnet manuskript af en Jesu samtida, tillhörande eseernas orden. Troget efter femte upplagan af den tyska öfversättningen från originalmanuskriptets latinska afskrift.*

79-sivuisen kirjasen julkaisi helsinkiläinen Vihtori Kosonen ja se painettiin Vihtori Kososen kirja-painossa.

Hallitsijat Jumalan armosta (1908)

Nimimerkikseen Sarlin otti Asa Jalas. Vuonna 1908 ilmestyi hänen tällä nimimerkillä julkaistu teoksensa *Hallitsijat Jumalan armosta. Otteita Venäjän hallitsijain historiasta alkuajoilta Aleksan-teri I hallituskauteen*. Kirjan kustansi helsinkiläinen Kustannusliike Vellamo, jonka osoite oli Aleksanterinkatu 13. Sen painoi helsinkiläinen Kirjapainoyhtiö Valo. Teoksessa on 128 sivua.

Tämä teos herätti siinä määrin mielenkiintoa myös Amerikassa, että se ilmestyi siellä 1909 W. M. Heinon kustantamana ja Raivaajan kirjapainon (Fitchburg, Mass.) painamana. Laitoksessa on 126 sivua. Siinä Sarlin viittaa anarkismiin. Tavoitteena oli ”rauhallinen anarkia, joka ei enää tiedä mis-tään hallituksista, vaan yksin keskinäisistä, rauhallisista sopimuksista ihmisten kesken.” (s. 7).

Kustannusliike Tarmo

Kirjalliset työt johtivat Sarlinin perustamaan oman kustannusliikkeen, Kustannusliike Tarmon, jonka toimitusjohtajana hän itse toimi. Yhtiön osoite oli Siltasaarenkatu 4 ja puhelin 4365.

Sarlin kertoo perustaneensa liikkeen sivutoimekseen kesällä 1908 (Senaatin oikeusosasto, akti nro 173, pag. 580 S.D. 1911).

Tarmo etsi asiamiehiä ja myönsi asiamiespalkkiota 25-50 prosenttia kirjojen hinnasta.

Kuitenkin vasta 4.6.1917, liikkeen kustannustoiminnan loppuaikoina, Sarlin teki toiminimestä Kustannusliike Tarmo ilmoituksen kaupparekisteriin. Sen aikomus oli harjoittaa kirjain kustantamista ja kauppaa Helsingissä ja sen päähallinto sijaitsi Helsingissä. Numeroksi tuli 36.218.

Ilmoituksen maistraatille toiminimen lakkaamisesta teki Ida Sarlin 12.8.1919. Lakkaaminen johtui omistajan 4.8.1919 tapahtuneesta kuolemasta. Toiminimi merkittiin lakanneeksi 20.8.1919 (Kaupparekisteri, akti 36.218, SVA).

Venäjän valta tositapausten valossa (1908)

Hallitsijat Jumalan armosta kirjan aihepiiriin kuuluu Asa Jalaksen samana vuonna julkaisema teos *Venäjän valta tositapausten valossa*. Kirja sisälsi paljastuksia Venäjän hovista ja hallituksesta sekä Venäjän oloista. Siinä kerrottiin myös Venäjän hallituksen veritöistä Puolassa ja eriuskolaisten vainoista sekä valtiollisista vainoista.

Venäjän kirkkoon kohdistettiin erityistä arvostelua. Teoksen mukaan Venäjän kirkko on vallan- ja verenhimoisen hallituksen nöyrä palvelija. Papit vainoavat toisiin kirkkokuntiin kuuluvia ja toimivat valtiollisen poliisin ilmiantajina. Mutta vallankumoukselliset työskentelevät Venäjällä. ”Kun kansan enemmistölle selviää Venäjän nykyisen yhteiskuntalaitoksen mahdottomuus, luhistuvat sekä hallitus että kirkko lahoina maahan ja kansanhallitus ryhtyy johtamaan aineellisesti ja henkisesti vaapaata kansaa uusille urille.”

Valtio ei katsonut kirjaa hyvällä silmällä. Vuonna 1909 maistraatti oli Suomen Painoasiain ylihallituksen (PYH) toimesta takavarikoinut teoksen, mutta raastuvanoikeus kumosi takavarikon ja kirjaa saatiin takaisin maistraatilta 155 kappaletta. Takaisin saatavat kirjat ilmoitettiin myytävän Helsingin maistraatin huoneistossa ”täydestä hinnasta”, kaksi markkaa kappaleelta.

Kuitenkin Sarlin joutui Turun hovioikeuteen vastaamaan syytteeseen, että oli tuossa teoksessa solvannut Aleksanteri III:n muistoa.

Tämä kirja oli ensimmäinen Kustannusliike Tarmon julkaisema teos. 173-sivuinen kirja painettiin Osakeyhtiö Kaupakirjapainossa, Helsingissä.

Sarlin kehuu teoksen kesäkuussa 1908 päivätyssä johdannossa Hallitsijat Jumalan armosta kirjan menekkiä suureksi. Kirjailija oli käyttänyt lähteinään useita ruotsinkielisiä Venäjän ja Puolan oloista kertovia teoksia, venäläisten lehtien tiedonantaja sekä myös ”omia näkemiäni ja kuulemiani matkoillani Venäjällä”.

Hirmuvalta Venäjällä 1905-1909 (1909)

Vuonna 1909 Tarmon kustannuksella ilmestyi Pjotr Kropotkinin teos *Hirmuvalta Venäjällä 1905-1909*. Teos oli suomennettu viidennestä englanninkielisestä painoksesta *The Terror in Russia* ja painettu Suomalaisen kansan kirjapainossa Helsingissä. Siinä on 86 sivua. Kirjasta oli ilmestymisvuonna 1909 otettu Englannissa viisi painosta. Saksassa kirjasta oli otettu kaksi painosta.

Alkulauseen kirjaan kirjoitti marraskuussa 1909 ”Kustantaja”, epäilemättä Sarlin itse. Siinä vilahuttaa Sarlinin inhimillisväriltään anarkismi: ”Tämä kirja ei sisällykseltään ole poliittinen; se pohtii Venäjän oloja yksinomaan inhimillisyyden näkökannalta” (s. 4).

Kropotkinin nimi oli tunnettu, ja kirjan ensimmäinen painos herätti viranomaisten huomion: painos takavarikoitiin ja kustantaja tuomittiin vankilaan (toinen painos, s. 87). Kun vallankumouksen tuulet puhaltelivat, Tarmo ottikin kirjasta toisen painoksen 1917, joka valmistettiin Tampereen Sentraalikirjapainossa. Siinä on 87 sivua ja se sisältää Asa Jalaksen 25.8.1917 päivätyn jälkikirjoituksen.

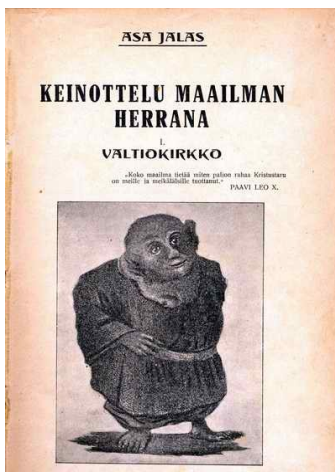
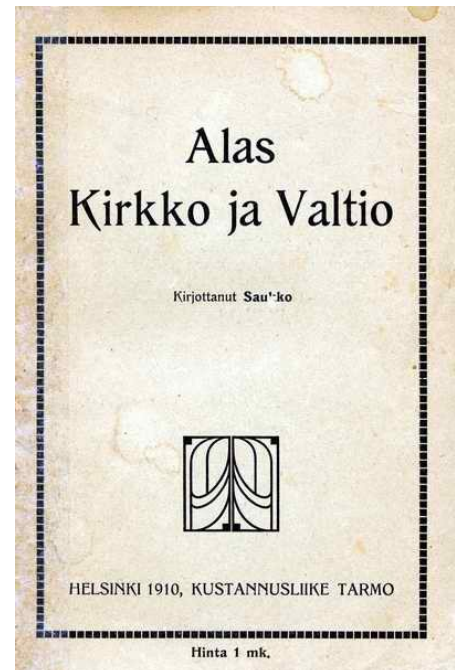
Kirjassa luodaan katsaus Venäjän oloihin ja kerrotaan pakkohuutokaupoista, karkotuksista, pahoinpitelyistä jne. Siinä kirjoitetaan vankiloista ja sairauksista (s. 12-), räkkäyksistä ja kidutuksista (s. 19-), vankien huonosta kohtelusta, itsemurhasta vankiloissa (s. 34-), teloituksista (s. 40-), karkotuksista (s. 47-), yllytyksistä väkivallantekoihin (s. 66-), poliiseista rikollisina, julmuudesta, poliisivallasta ja sorrosta. P. Kropotkinin loppulauseessa sanotaan: ”Tämä nykyään Venäjällä vallitsevan sorron hirmuinen esitys vetoaa luottamuksella kaikkiin niihin, jotka tunnustavat ihmiskunnan yhteyden ja veljeyden.” (s. 83)

Keisari oli pantu syytteeseen ja odotteli Tobolskin kaupungissa Siperiassa.

Asa Jalas puolestaan kirjoittaa 25.8.1917 päivätyssä jälkikirjoituksessa: ”Seuraava askel vapauden tiellä on oletetun, juutalaisilta perityn taivaallisen majesteettimme kukistaminen, millä on ymmärrettävä kirkko- ja pappisvallan murtamista, sillä eihän kukaan järkevä ihminen saata uskoa jumaluuteen, jonka kunniata olisi pönkitettävä pappisvallalla, ilmiannoilla, sakoilla ja vankeusrangaistuksella” (s. 87).

Alas kirkko ja valtio (1910)

Ylioppilas, toimittaja, suomentaja Sven Elof Kristianson (s. 29.11.1880 Saarijärvellä) oli viimeistään kesällä 1909 palannut Suomeen Amerikasta, jonne oli muuttanut 1903. Hänestä oli tuleva autonomian ajan loistavin vapaa-ajattelija. Kristianson käytti nimimerkkiä Saukko ja tällä nimimerkillä hän kirjoitti 47-sivuisen pamfletin *Alas kirkko ja valtio*, jonka Kustannusliike Tarmo julkaisi vuonna 1910.

Keinottelu maailman herrana 1-9 (1912-1917)

Suurisuuntaisin Asa Jalaksen kirjoitus- ja kustannushanke oli *Keinottelu maailman herrana* (KMH) -niminen kirjasarja (yhteinen sivuluku 1 093). Sarjan ensimmäinen osa, *Valtiokirkko*, on sarjan ylivoimaisesti laajin teos, 510 sivua (ks. tarkemmin Luettelo 2 artikkelin lopussa).

Kustannusliike Tarmo oli ensin tarjonnut tätä työtä ”siihen kykeneville kirjoittajille, jotka kumminkaan eivät, työn laajuuteen nähden, tahtoneet siihen ryhtyä”. Näin Sarlin joutui itse ryhtymään hommaan. Hän kertoo kirjoittaneensa ”edistyksen nimessä ja kehityksen hyväksi, mutta ei mistään persoonallisista syistä”. ”Hurskaat toiveet yksin eivät mitään auta, kirkko ei ole mätä, se on elinvoimainen, sen kukistaminen vaatii tarmoa.” (KMH 1, 3)

Niin kiivasta kuin kirjoittajan valtiokirkon arvostelu olikin, hän halusi käyttää vain ”rauhallisia keinoja mustan peikon sysäämiseksi kansan hartioilta mahtiasemastaan muinaismuistokokoelmiimme” (Alkulause, Helsingissä tammikuulla 1912, KMH 1, 4).

Jeesus nähdään myös hahmona, joka veljeydenoppia työorjille julistaneena tuomittiin papiston vaatimuksesta kansankiihottajana kuolemaan. Kun oppi kuitenkin levisi ja näytti tulevan vaaralliseksi valtiolle, valtio muutteli opin sisällyksen ja teki siitä valtiokirkon (s. 492): lopputulos oli pakkouskonto (s. 493). Veljeyden, avuliaisuuden ja siveyden opista tuli ”merkillinen kolmiyhteysoppi”.

Pelastusoppia kirjailija kutsuu ”mielikuvituksen huikkeimmaksi tuotteeksi”, joka on epäsiveellinen ja mahdoton. ”Ei siveellinen ihminen tahdo toiselta ihmiseltä sellaista uhrausta, eikä sellaista jumalaa voi löytyä, joka moisen uhrin ottaisi vastaan.” ”Paljon puoleensa vetävämpi on tässä suhteessa Budhan oppi.” (s. 493)

Kirkko on myös aina ollut jarru tieteelliselle tutkimukselle (s. 494).

”Vapautta tavoittelevat” ryhmät yhtyivät kirjoittajan mielestä pääasiassa seuraaviin ponsiin. Tämä on siis Sarlinin ohjelma:

1. Kirkko erotetaan valtiosta ja sitä saavat kannattaa ne, jotka niin hyväksi näkevät;
2. Uskontorikosjuttuja ei saa nostaa;
3. Kirkkolaki menettää voimansa. Kansanvaroilla ei saa kannattaa mitään kirkkokuntia ja kirkollisia kouluja tai muita kirkollisia laitoksia;
4. Mielipiteiden ja tieteellisen tutkimustulosten julkaiseminen on vapaata. ”Hallitusvallalla ei ole oikeutta puuttua henkiseen toimintaan.”;
5. Kirkosta saa erota ilmoittamatta mitään uskontunnustusta omakseen;
6. Kirkollisilla toimituksilla ei ole pätevyyttä, mutta kansalaiset saavat niitä käyttää tahtoesaan;
7. Kirkolliset virastot lakkaavat toimimasta. Uskonnonopetus kouluissa lakkaa. Vanhemmat saavat tämän osan opetuksesta omiin käsiinsä. Koulukirjoista poistetaan ”kirkolliset houreit” (s. 495);
8. Kirkolliset kokoukset ovat asianomaisten yksityisasiota (s. 496).

Kansa ottaa tietysti ”kirkolta omaisuutensa pois”. ”Kirkot, pappilat ja piispanistuimet käytetään hyötyä tuottavalla tavalla”. Valtion ja kirkon täydellinen ero on vapaustaistelun ensimmäinen ehto ja sen suuri päämaali on ”surkastuneiden, nälkäisten veljiemme kohottaminen pimeimmästä raakalaisuudesta ihmis-arvoon ja onneen, josta se on kauan uneksunut.”

Arvostelun kärki kohdistui valtiokirkkoon, ei ”uskontojen usein korkeaan siveysoppiin”. Kirkko on väärentänyt uskontonsa ja sitä kohtaan voitaneen käyttää kovakouraisempiakin keinoja. Toisin on lahkojen kanssa. Vaikka niiden toiminta on usein kummallista ja sairaalloista ja siis vahingollista, ne eivät ole verottaneet muita. Sen vuoksi ne on vapauden nimessä jätettävä rauhaan (s. 497).

Sarlinin keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat: kirjallisuus, luennot, yhdistykset, keskustelut, sanomalehdet ja uuttera toiminta.

Kuitenkin kirjoittaja kiinnittää huomiota aineelliseen toimeentuloon. Henkinen kohotus ei onnistu, jos kurjat olot, köyhyys ja sairaus rasittavat kansaa. Vapaa-ajattelijoiden on siis liityttävä niihin kansanryhmiin, jotka toimivat kansan aineellisen toimeentulon hyväksi.

Kirjoittaja myönsi, että ”riistäjäluokat” (sana, jonka Sarlin kirjoittaa lainausmerkkeihin) välittivät ensi kädessä kansan riistämisestä. Mutta näidenkin yläpuolella on hallitus, joka mm. tullikorotuksilla ottaa varat ”riistäjiltä”. Nämä puolestaan alentavat palkkoja ja korottavat hintoja (s. 498). Sarlin näki sosialistisen maailmankatsomuksen toteuttamisessa edistysaskeleen kohti tasa-arvoa. Mutta kirjoittaja katsoo etäämmäksi, ohi sosialismin, sinne, missä ”vapaa ihminen vapaassa luonnossa, valon ja elämän lähteen suojissa elää ja hallitsee luonnonvoimia, joka eivät palveluksessamme väsy.” Ynseys, kateus, viha, vaino, leipätaistelu katoavat ja palvelemisvelvollisuudesta kilpaillaan.

Kirkon ja valtion erottaminen toisistaan ja uskonnonvapauden saavuttaminen ovat askelia tiellä henkiseen ja aineelliseen vapauteen. Sarlin siis hyväksyi uskonnonvapauden ja kannatti sitä.

Kirjoittajan ohjelmassa voi havaita anarkistisen vivahteen ainakin siinä, että ns. korkeista arvoista vapaus nähdään jonkun verran tasa-arvoa tärkeämpänä.

Valtiokirkko-teoksen lähdeluettelossa mainitaan 19 teosta, neljä saksan-, kaksi englannin-, seitsemän ruotsin- ja kuusi suomenkielistä.

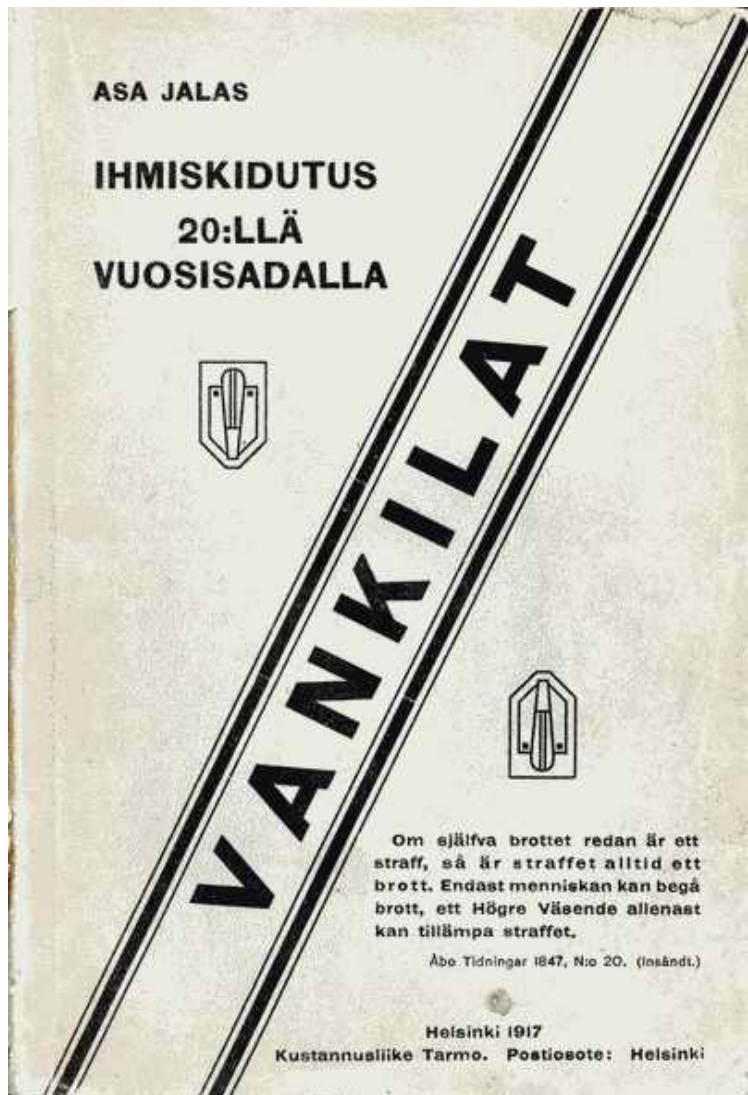
Valtiokirkko joutui tietysti viranomaisten hampaisiin, mutta sen verran merkittäväksi teos katsottiin, että helsinkiläinen Työläiskynäilijäin Kustannusliike otti siitä toisen painoksen 1917 ja tämä painos painettiin Tampereen Sentraalikirjapainossa. Tämän laitoksen takakannessa markkinoitiin Kustannusliike Tarmonkin kirjoja. Valtiokirkon ensimmäistä painosta ei enää mainita. Samoin P. Kropotkinin kirjasta Hirmuvalta Venäjällä 1905-1909 oli myynnissä vain toinen painos vuodelta 1917.

Keinottelu maailman herrana 9. *Ihmiskidutus 20:llä vuosisadalla Vankilat*, on kirjasarjan viimeinen osa. Siinä kirjoittaja kertoo vankilakokemuksistaan. Vankikoppi oli Sarlinille vihon viimeinen paikka: ”Minä olen ollut loistopäivällisillä kuninkaallisessa linnassa, yöpynyt muutoin asumattoomaan metsämajaan keskellä rämeikköjä ja kokenut kaikki näiden olotilain väliasteet, mutta mitään vankilakopin vertaista en tiedä vapaassa elämässä kokeneeni, niin suuri on avuttomuuden, turvattomuuden ja perin pohjaisen alentumisen tunne vankikopissa.” (s. 63)

Vankikopit ovat kirjoittajan mielestä ”Vapaassa” Amerikassa, Pennsylvanian valtiossa, keksitty ”vankilauudistus”, joka siellä vahvistettiin lainsäädännöllä 1790 ja tuotiin Eurooppaan 1829 (s. 129). Suuri vankilauma takaa vankilahenkilökunnalle mukavat päivät, eikä kirjoittaja kannata vankiloita (s. 136). ”... painavana lankeaa siveyslain tuomio heidän [vankilaviranomaisten] päällensä ja tuleva aika lukee varmaan nämä halveksuttavat julmuuden kätyrit aikansa halvimmiksi yhteiskuntajäseniksi.” (s. 158) Sarlin oli moralisti ja halusi hävittää vankilalaitoksen (s. 161).

”Vankilat eivät paranna ja kasvata, ne tarvelevät ja turmelevat. Maallisen ja henkisen saastan pesinä levittävät ne turmiotaan ympäri maata (s. 163). ”Minä väitän, ettei vankiloita nytkään tarvita, jos yhteiskuntaelämä järjestetään oikeuden periaatteelle. Ja se periaate on *kaikkien yhteistyö, kaikkien yhteiseksi hyväksi*. ... Kasvatuksesta on likaisuus ja ala-arvoiset, yliaistilliset käsitteet poistettava, sijalle pantakoon tieteen puhdas valo ja hyveet hyveiden tähden, vaan ei lunnaina oletetuista eduista henkimaailmassa. ... Terveessä ja puhtaassa ihmisrodussa ja järkevissä yhteiskuntaoloissa näen minä onnen perustukset, mutta nälkä, kurjuus, taudit, tiedon puute, pakkovalta ja orjuus luo matelevia, teeskenteleviä, sairaaloisia rikosluonteita harhaan vievillä vaistoilla ja taipumuksilla.” (s. 164).

Nämä näkemykset viittaavat anarkismiin ja anarkistiksi Sarlin tunnustautuukin. Keskustelussa vankilapastorin kanssa tämä tulee ilmi: ”Olen siitä jo luopunut, en ole panteisti, mainitsin sen vain ver-

tailuksi. Enkä ole sosialistikaan. Minä näen siinä kehitysasteen, lenkin kehitysketjussa, mutta olen jättänyt sen taakseni. Sosialismin takana hämmöttää korkeampi kehitys-/aste, siellä näkyy vapaa ihmisen vapaassa luonnossa, ilman kahleita ja pakkoa. Minä olen anarkisti.”

- ”Anarkisti!?”

- ”Niin, rauhallinen anarkisti.” (s. 51-52)

Vapaa Ajatus –lehden avustaja

Sarlin kirjoitti taajaan Vapaa Ajatus –lehteen (1910-1917). Hän käytti kahta kirjoitusta lukuun ottamatta nimimerkkiä Asa Jalas. Yksi kirjoitus ilmestyi nimimerkillä Asa ja samoin yksi nimimerkillä A.B.S. Ensimmäinen kirjoitus ilmestyi numerossa 1910:3, viimeinen numerossa 1916:4. Yhteensä kirjoituksia oli 45, kun pienemmät katkelmatkin lasketaan mukaan. Sven Elof Kristiansonin ja Emil Fritiof Rautellin jälkeen Sarlin oli kolmanneksi ahkerin lehden avustaja.

Luettelo hänen kirjoituksistaan on tämän artikkelin lopussa (Luettelo 3).

Raastuvassa (1910)

Suomi oli Venäjän suuriruhtinaskunta. Viranomaisia ei miellyttänyt, että venäläisen anarkistin Pjotr Kropotkinin kirjoja julkaistiin myös suomeksi ja luettiin täällä. Suomen painoasiain ylihallitus (PYH) ilmoitti, nojautuen 31.5.1867 annetun painoasetuksen 49 §:ään, että Uudenmaan läänin kuvernööri Max Alftanin pyynnöstä Helsingin maistraatti oli ”kriminaali-exekutori” Arthur von Esenin toimesta takavarikoinut Sarlinin luona, Siltasaarenkadulla, 18 kappaletta ja Vaseniuksen kirja-kaupassa 12 kappaletta P. Kropotkinin kirjaa *Hirmuvalta Venäjällä 1905-1909*. PYH esitti Keisarillisen senaatin oikeusosastolle kanteen nostamista kirjan julkaisijaa vastaan Rikoslain 13 luvun 2 §:n rikkomisesta ja pyysi raastuvanoikeudelta väliaikaisen takavarikon vahvistamista, kunnes kanne on käsitelty. Ilmoituksen olivat 2.2.1910 allekirjoittaneet PYH:n virkamiehet, puheenjohtaja Volmari Kanninen sekä jäsenet Henrik Grenman ja Karl Regnell.

Asiaa käsiteltiin 7.2.1910 raastuvanoikeuden III osastolla, jolloin PYH:n puolesta paikalla oli fil. tri Edvard August Wainio sekä vastaajana Sarlin. Sarlinin mielestä PYH:llä ei ollut oikeutta panettaa takavarikkoon painotuotteita sen jälkeen, kun painovapautta koskeva perustuslaki oli 1906 ilmestynyt. Hän vaati takavarikon peruuttamista ja kirjojen palauttamista.

Tuomioistuin ei asettunut Sarlinin kannalle. Nojautuen painotoimen asioista 31.5.1867 annetun asetuksen 49 §:ään se vahvisti takavarikon, kunnes Keisarillinen Turun hovioikeus olisi ”lopullisesti ratkaissut takavarikkoon otetun painotuotteen sisällyksen johdosta ehkäpä nostettavan syytteen tahi siitä toisin määrätään.” (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.1.-28.2.1910, III os., Cb III:133).

Turun hovioikeudessa (1910-1911)

PYH oli kirjeellään 16.2.1910 alistanut senaatin harkittavaksi eikö P. Kropotkinin kirjan *Hirmuvalta Venäjällä 1905-1909* suomennosta, jota oli pidetty myytävänä maan kirjakaupoissa, ollut katsottava siksi loukkaavaksi, että oli syytä keisarilliselle majesteetille esittää kannetta rikoslain 13 luvun mukaan nostettavaksi kauppias Sarlinia vastaan kustannusliikkeen johtajana. Senaatti ilmoitti tästä keisarilliselle majesteetille.

Keisari ja suuriruhtinas määräsi Sarlinin pantavaksi syytteeseen, jonka jälkeen senaatti lähetti asiakirjat hovioikeudelle. Hovioikeus jätti ne kanneviskaalinvirastolle syytteen nostamista varten. Kanneviskaali Gustaf Arvid Schybergson jätti syytekirjelmän 2.12.1910 THO:lle pyytäen, että Kustannusliike Tarmon johtaja Sarlin kutsuttaisiin vastaamaan hovioikeudessa majesteettirikosjutussa (THO, hakemusdiari 1910, aukeama 205, Abc:1).

Syytekirjelmässä Schybergson sanoo, ettei hänen vaatimuksensa perustunut täyteen vakaumukseen majesteetinrikoksen löytymisestä, ”vaan ainoastaan todennäköisiin syihin”. ”... voinee olla mahdollista, ettei teoksen laatija ole tarkoittanut kerrottujen armahdusten moittimista siten, että Keisari tahallansa olisi tahtonut kannattaa vahingollisia suuntia Venäjän yhteiskunnassa sekä teoksen kääntäjällä siis sitä vähemmän ehkä on ollut tarkoituksena Keisarin loukkaaminen, etenkin kun kääntäjä kirjan esipuheessa mainitsee sen paljastusten tarkoittavan syytöksiä Venäjän hallitusta vastaan ...” (Senaatin oikeusosasto, akti nro 173, pag. 580 S.D. 1911).

THO:ssa asiaa käsiteltiin useissa istunnoissa (16.12.1910, 31.1.1911, 7.3.1911, 4.4.1911, 1.5.1911, 5.5.1911, 9.5.1911, 15.5.1911 ja 22.5.1911).

Mikko Hyrskymurron tuomio 20.5.1910

Samanaikaisesti Mikko Hyrskymurto, teoksen suomentaja¹, alkoi 2.12.1910 suorittaa Helsingin lääninvankilassa hänelle THO:ssa 20.5.1910 tuomittua kolmen kuukauden vankeusrangaistusta. Tämä rangaistus oli tullut keisari Aleksanteri III:n kunnian loukkaamisesta ”hänen kuoltuansa”.

(Hyrskymurto suoritti rangaistuksen Helsingin lääninvankilassa 2.12.1910-2.3.1911. - Förteckning öfver fångar uti Länsfängelset i Helsingfors under Januari månad 1911. Kruununvankilain vankiluettelot 1911, prokuraattorin toimituskunta, Eoa 597, Senaatin arkisto, SVA.)

Hyrskymurtoa koskeneessa oikeusjutussa keisari ja suuriruhtinas oli määrännyt heinäkuussa 1909 syytteen nostettavaksi majesteetinrikoksesta häntä vastaan. Asia koski teoksen Venäjän valta tositausten valossa (1908) kirjoittajaa, Asa Jalasta. Tässä oikeudenkäynnissä nimimerkillä Asa Jalas viitataan kuitenkin räätäli Mikko Hyrskymurtoon, ei Sarliniin. Senaatti lähetti asiakirjat THO:lle, joka jätti ne kanneviskaalinvirastolle. Kanneviskaali Schybergson jätti virkasyytekirjelmän THO:een 31.12.1909 (THO, Rikosasiain kirjediaari 1910, Aab:78, TMA; päätöksen 20.5.1910 mukaan virkasyytekirjelmä jätettiin 12.1.1910, THO:n päätösnide I 1910, Dbb:129, TMA).

Syytekirjelmässä katsottiin, että edellä mainitussa kirjassa oli esitetty keisari Aleksanteri III:n käytäneen valta-asemaansa itsevaltiaana tavalla, joka monessa suhteessa veti vertoja ”Iivana Kauhean hallituskaudelle”. Aleksanteri III:n katsottiin tienneen, että julmuus ja laittomuus vallitsivat ja keisari oli laiminlyönyt sitä vastustaa, vieläpä antanut käskyjäkin kehottavaan suuntaan. Kirjoittaja vaadittiin tuomittavaksi RL:n 13 luvun 4 §:n 2 kohdan nojalla rangaistukseen Aleksanteri III:n muiston hävähämisestä. Tämän lisäksi Schybergson jätti THO:n harkittavaksi oliko takavarikkoon otetut 115 kappaletta mainittua kirjaa tuomittava menetetyiksi ja hävitettäväksi RL:n 2 luvun 17 §:n mukaisesti.

Hyrskymurto myönsi kirjoittaneensa kirjan ja anoi syytteen hylkäämistä.

Juttu ratkottiin THO:ssa 8.4.1910, ja tuomio annettiin 20.5.1910. THO katsoi kirjan sisältävän keisari Aleksanteri III:ta vastaan tämän kuoltua tehdyn ”kunnianloukkauksen”. Hyrskymurto tuomittiin RL:n 13 luvun 4 §:n 2 kohdan ja 2 luvun 17 §:n nojalla kolmen kuukauden vankeuteen (päättökseessä kolme kuukautta on yliviivattu ja tilalle kirjoitettu ”yhden kuukauden”). Kirjat, jotka olivat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteillepanijan tahi julkisen myyjän hallussa, tuomittiin menetetyiksi ja hävitettäväksi. Päätökseen sai hakea muutosta Keisarilliselta Majesteetilta 60 päivän kuluessa valituskirjelmällä, joka tuli jättää senaatin oikeusosastoon. Päätöksentekoon osallistui viisi jäsentä, joista kaksi apujäsentä (THO, päätösnide I 1910, Dbb:129, TMA).

Istunto 16.12.1910

P. Kropotkinin kirjan julkaisemista koskevan oikeudenkäynnin ensimmäisessä istunnossa olivat läsnä THO:n varapresidentti Hirvikanta, asessorit Luoma ja Raade, apujäsen, viskaali Arrhenius ja entinen hovioikeuden notario Appelqvist.

Esiteltiin Schybergsonin 2.12.1910 antama virkasyytekirjelmä, jossa vaadittiin Sarlinin tuomitsemista RL:n 13 luvun 2 §:n mukaisesti majesteetinrikoksesta.

Päätökseksi tuli, että tutkinta aloitetaan 31.1.1911 kello 12. Uudenmaan läänin kuvernöörin oli kutsuttava Sarlin istuntoon.

Istunto 31.1.1911

Läsnä olivat kanneviskaalinvirastosta varatuomari, lakitieteen kandidaatti Gunnar William Lindeberg, Sarlin, THO:n varapresidentti Hirvikanta, asessorit Bronikowsky ja Alanen sekä apujäsenet, viskaali Isaksson ja notario Huugo Tormilainen.

Oikeudelle oli 31.1.1911 jätetty Robert Ehrströmin antama Sarlinin lääkärintodistus, jossa oli päiväykset 18.1.1908 ja 31.1.1911. Sen mukaan Sarlinilla oli ollut sokeritauti jo 9.8.1907 lukien ja tauti alensi hänen työkykyään.

Sarlin kertoi elämästään ja taustastaan mainiten, että oli ryhtynyt harjoittamaan kustannusliikettä auttaakseen puutteessa olevia kirjailijoita. Kustannusliike oli kustantanut vain kolme teosta. Sarlin anoi, että asia lykättäisiin toukokuulle, koska Mikko Hyrskymurto oli vankilassa, ja että Sarlin erotettaisiin jutusta.

Lindeberg vastusti Sarlinin erottamista jutusta, mutta yhtyi lykkäyspyyntöön. Hyrskymurron oli määrä päästä vapaaksi 2.3.1911.

Juttu lykättiin 7.3.1911 pidettävään istuntoon THO:n ensimmäisessä osastossa, jolloin Sarlinin tuli olla paikalla vastaamassa uhalla, että hänet omalla kustannuksellaan tuodaan oikeuteen. Mikko Hyrskymurto oli kutsuttava Uudenmaan läänin kuvernöörin toimesta vastaamaan itsekohtaisesti.

Istunto 7.3.1911

Tässä istunnossa olivat läsnä varapresidentti Hirvikanta, asessori Alanen, apujäsenet Isaksson ja notario Tormilainen, kanneviskaalin puolelta Lindeberg sekä vastaajat Sarlin ja Hyrskymurto.

Sarlin jätti kirjelmän oikeudelle, jossa kiistettiin suomennoksen sisältävän häpäiseviä lausumia (skymfligt yttrande) keisarista. Hän kertoi teoksen kustannetun ”kokonaan inhimillisiä tarkoituksia silmällä pitäen”, ei valtiollisessa tarkoituksessa.

Oikeudelle jätettiin alkuteoksen *The Terror in Russia* Lontoossa 29.7.1909 painettu viides painos, josta suomennos oli tehty ja valantehneen kielenkääntäjä Gustaf Fredrikssonin suomennos Schybergsonin syytteessä mainituista kirjan kohdista sekä kirjan englanninkielisestä alkulauseesta.

Alkuteoksen alaotsikko oli *An Appeal to the British Nation by Prince Kropotkin* ja sen oli julkaissut parlamentaarinen komitea (Parliamentary Russian Committee). Kaikki alkuteoksen painokset oli otettu heinäkuun 1909 aikana (1. 12.7.1909, 2. 17.7.1909, 3. 21.7.1909, 4. 23.7.1909 ja 5. 29.7.1909).

Kielenkääntäjän 28.2.1911 oikeaksi todistetun suomennoksen mukaan teoksen tarkoituksena oli:

”Koota ja levittää luotettavia ja puolueettomia tietoja Venäjän tapahtumista ja erittäinkin perustuslaillisen liikkeen edistymisestä; sen lisäksi kehittää ystävällisiä suhteita kaikkiin niihin venäläisiin, jotka työskentelevät maansa yhteiskunnallisen ja valtiollisen tilan parantamiseksi.”

Puolustus esitti rinnakkain alkutekstin, Hyrskymurron julkaistun suomennoksen sekä Fredrikssonin suomennoksen:

Alkuteksti

”Unfortunately, it must also be said that the leniency with which countless complaints about brutal treatment in prisons has been met by the Ministry, and the continual release, by personal orders of the Emperor, of those prison officials who have been condemned by the Russian Courts to imprisonment of the brutal treatment of the prisoners, seem to have created among the prison authorities the idea that in tormenting the prisoners they act in accordance with the wishes of the Government.” (s. 10)

“In March, 1909, in the city of Dvinsk, the police official Leiko and two of his subordinates were prosecuted for tortures practised at the police-station. But the prosecutions are of no use, as all these torturers know well that they have the full approval of the Union of Russian Men, and as soon as this Union applies to the Tsar, asking him to pardon them, they will be pardoned.” (s. 17)

“The Union, composed of the most heterogeneous elements, has enjoyed the special protection of the Emperor, who, up till quite lately, used to wear its badge, and spoke of its members as his most loyal subjects. He lately made them a gift of £ 1,000, and has from time to time helped them with money. Whenever the President, Dr. Dobrovin, has applied to him in behalf of members of the Union convicted of organising and taking part in pogroms and political murders, or of police officials convicted of torturing prisoners, the Emperor has pardoned them.” (s. 63)

Hyrskymurron suomennos

”Vankilaviranomaiset näyttävät vankeja julmasti kohdellessaan ja kiduttaessaan uskovon täyttävänsä hallituksen toivomuksia. He ovat saaneet tässä uskossaan vahvistusta siitä lempyydestä, jota ministeriö on käyttänyt jättäessään huomioon ottamatta ne lukuisat valitukset, joita on tehty vankien rääkkäämisestä, sekä niistä jatkuvista armahduksista, joita tsaarin persoonallisesta käskystä on osotettu vankilaviranomaisille, mitkä venäläiset tuomioistuimet olivat tuominneet kovaan rangaistukseen heidän vangeille osoittamastaan petomaisesta kohtelusta.” (s. 13)

”Maaliskuussa 1909 syytettiin Dvinskin kaupungin poliisiviranomaista Leikoa ja kahta hänen alaisiaan virkailijaa heidän poliisiasemalla harjoittamistaan rääkkäyksistä. Mutta syytökset eivät merkitse mitään, koska kaikki nämä kiduttajat tietävät hyvin, että ”Venäjän kansanliitto” täysin hyväksyy heidän toimintansa, ja niin pian kuin tämä ”liitto” vetoaa tsariin, pyytäen tältä armahdusta, armahdetaan kiduttajat.” (s. 22)

”Tämä yhdistys, johon kuuluu mitä erilaisimpia aineksia, on nauttinut keisarin erikoista suosiota, hänen, jolla vielä ihan hiljattain oli tapana käyttää sen merkkiä, ja joka puhui sen jäsenistä lainkuulijaisimpina almaisinaan. Äskettäin lahjoitti hän näille 25,000 markkaa ja on aika ajoin auttanut heitä rahalla. Milloin tahansa puheenjohtaja Dubrovin on vedonnut häneen yhdistyksen jäsenten puolesta, jotka on tuomittu juutalaisvainojen järjestämisestä ja niihin sekä poliittisiin murhiin osaa ottamisesta, tai poliisivirkailijoiden nähden, jotka on tuomittu vankien rääkkäämisestä, on keisari armahtanut heidät.” (s. 73)

Fredrikssonin suomennos

”Täytyy valitettavasti myöskin sanoa, että se lempeys, jota ministeriö on osoittanut lukemattomiin, vankiloissa tapahtunutta julmaa kohtelua koskeviin valituksiin nähden sekä se seikka että niitä vankilavirkailijoita, jotka venäläiset tuomioistuimet ovat tuominneet vankeusrangaistukseen heidän vangeille osoittamastaan julmasta kohtelusta Keisarin persoonallisesta käskystä alinomaan vapautetaan, näyttävät synnyttäneen vankilaviranomaisten keskuudessa sen käsityksen, että he vankeja rääkätessään toimivat Hallituksen toivomusten mukaisesti.”

”Maaliskuussa 1909 syytettiin Dvinsk’in kaupungissa poliisiviranomaista Leikoa ja kahta hänen alaisiaan virkailijaa heidän poliisiasemalla harjoittamistaan kiduttamisesta. Mutta syytökset eivät auta, koska kaikki nämä kiduttajat tietävät hyvin, että ”Venäjän kansanliitto” täysin hyväksyy heidän toimintansa ja niin pian kuin tämä ”liitto” kääntyy tsaaripuoleen, pyytäen tältä heidän armahdustaan, niin heidät armahdetaan.”

”Tämä liitto, johon kuuluu mitä erilaisimpia aineksia, on nauttinut Keisarin erikoista suojelusta hänen, jolla vielä ihan hiljattain oli tapana käyttää sen merkkiä, ja joka puhui sen jäsenistä lainkuulijaisimpina almaisinaan. Äskettäin lahjoitti hän näille 1.000 puntaa sterlinkiä ja on aika ajoin antanut heille rahallista apua. Milloin tahansa puheenjohtaja tohtori Dubrovin on kääntynyt hänen puoleensa niiden liiton jäsenten puolesta, jotka on tuomittu juutalaismellakoiden ja poliittisten murhien järjestämisestä ja siitä, että ovat niihin osaa ottaneet, tai poliisivirkailijoiden puolesta, jotka on tuomittu vankien kiduttamisesta, on Keisari armahtanut heidät.”

Lisäksi Sarlin jätti oikeudelle Hufvudstadsbladetin 5.3.1908 julkaistun numeron 64, jossa sivulla 8 oli uutinen ”Märklig benådning”. Samanlaisia armahduksia kuin uutisessa kerrottu oli tapahtunut Suomessakin, esimerkiksi entisen poliisikomisario Pekosen ja Raution armahdukset. Sarlin anoi, että häntä vastaan nostettu syytä ”aiheettomana” hylättäisiin, kirjojen takavarikko peruutettaisiin ja PYH velvoitettaisiin korvaamaan hänen kulunsa 200 markalla.

Mikko Hyrskymurto (s. 29.9.1886; papintodistuksessa virheellisesti 30.9.1886) kertoi sitoutuneensa vastaamaan syytteen alaisesta kirjasta. Hän kertoi, että vanhempansa olivat torppari Juho Viskari ja Olga Kankkunen Puumalan pitäjän Kontilan kylässä. Suoritettuaan neliluokkaisen kansakoulun ja saatuaan päästötodistuksen 1899, hän meni 14-vuotiaana räätälin oppiin räätäli Matti Hämäläiselle Lappeenrantaan ja opiskeli kolme vuotta. Syksyllä 1903 hän muutti Helsinkiin räätäli Emil Kunnaksen liikkeeseen ja lähti keväällä 1904 Englantiin työnhakuun. Palattuaan lokakuun loppupuolella 1905 Englannista, hän työskenteli eri räätälinliikkeissä.

Hyrskymurto oli kolmas viidestä sisaruksesta ja naimaton. Hän ei ollut aiemmin ollut syytteessä muusta rikoksesta kuin majesteetinrikoksesta, josta THO antoi hänelle kolmen kuukauden tuomion. Kärsittyään tuomion Helsingin lääninvankilassa hän vapautui sieltä 2.3.1911.

Ruhtinas Kropotkinin teoksen Hyrskymurto suomensi omasta aloitteestaan. Hän sai Sarlinilta 250 markkaa suomennospalkkiota ja sitoutui silloin vastaamaan kirjasta.

Hyrskymurron 6.3.1911 päivämässä ja 7.3.1911 oikeudelle jätetyssä kirjelmässä hän kiisti kunnianloukkauksen. Kirjan tekijä, ruhtinas Kropotkin, ei ollut arvostellut Hänen Majesteettinsa tekoja, eikä kanneviskaali ollut kieltänyt tekojen todenperäisyyttä. Tekijä oli vain kertonut tosiseikkoja. Hyrskymurto anoi, että kanne kumotaan ja PYH velvoitetaan korvaamaan hänen kulunsa 100 markalla.

Jos syyllisyyttä taas havaittaisiin, Hyrskymurto anoi, että hän yksin tulisi vastuunalaiseksi, koska kirjan julkaiseminen oli lähtenyt hänen aloitteestaan.

Lindeberg haki lykkäystä ja juttu lykättiin 4.4.1911 kello 12 pidettävään istuntoon. Kanneviskaalin oli tällöin annettava vastauksensa ja Sarlinin sekä Hyrskymurron oli saavuttava itse paikalle.

Istunto 4.4.1911

Sarlin ja Hyrskymurto olivat molemmat läsnä istunnossa.

Schybergsonin kirjeen 3.4.1911 mukaan syyte perustettiin siihen, että kirjassa viitataan armahdusten tapahtuneen armahdettujen törkeistä rikoksista tietäen, eikä hallitsijalle tehdyn ”ehkä eksyttävän esittelyn perusteella”. Syyte kohdistettiin myös Hyrskymurtoon, kun sitä vastoin ”lienee kauppias Sarlin vapautettava rangaistuksesta”.

Istunto 1.5.1911

1.5.1911 pidetyssä istunnossa läsnä olivat Hirvikanta, asessorit Bronikowsky ja Alanen sekä apujäsenet Isaksson ja notorio Tormilainen. V.t. viskaali Molin esitteli tutkittavana olevat kirjat. Notorio Tormilainen halusi kuitenkin miettiä asiaa ja otti kirjat haltuunsa.

Istunto 5.5.1911

Tässä istunnossa läsnä olivat samat henkilöt kuin 1.5.1911. Nyt Tormilainen katsoi, ettei mitään rikollista voida lukea Sarlinin syyksi. Syyte häntä vastaan on hylättävä. Hyrskymurto pitäisi tuomita kuuden kuukauden vankeuteen eli yhdistettynä vanhaan tuomioon yhteensä kahdeksan kuukauden ja seitsemän päivän vankeuteen, josta olisi vähennettävä kärsitty kolme kuukautta, joten kärsittävä jäisi vielä viisi kuukautta seitsemän päivää. Nyt Isaksson otti kirjat haltuunsa.

Istunto 9.5.1911

Tässäkin istunnossa läsnä olivat samat henkilöt kuin 1.5.1911. Nyt Isaksson katsoi, ettei kirjan tekijä edes ollut koettanut tehdä uskottavaksi, että Keisarillinen Majesteetti olisi tietänyt niistä rikollisista teoista, joihin osa armahdetuista oli syylistynyt. Suomennoksen julkaiseminen ja levittäminen ei ollut rikos ja sekä Sarlin että Hyrskymurto tuli vapauttaa syytteestä. Tässä istunnossa Alanen puolestaan otti kirjat haltuunsa.

Istunto 15.5.1911

Tässäkin istunnossa läsnä olivat samat henkilöt kuin 1.5.1911. Alanen ilmoitti olevansa samaa mieltä kuin Tormilainen. Nyt Bronikowsky halusi ottaa tutkittavat kirjat haltuunsa.

Istunto 22.5.1911 ja päätös

Tässä viimeisessä istunnossa Bronikowsky yhtyi Isakssonin lausuntoon, ja Hirvikanta puolestaan Tormilaisen lausuntoon. Päätös tuli laadittavaksi enimpien äänten mukaan ja jäljennös siitä tuli lähettää täytäntöönpanoa varten Uudenmaan läänin kuvernöörille.

Hovioikeus katsoi, ettei Sarlinin syyksi voitu lukea mitään rikollista ja syyte häntä vastaan hylättiin. Sen sijaan Hyrskymurto tuomittiin RL:n 13 luvun 2 §:n ja 2 luvun 17 §:n nojalla majesteetinrikoksesta kuuden kuukauden vankeuteen. Kuitenkin Turun hovioikeus oli jo aiemmin päätöksessään 20.5.1910 tuominnut Hyrskymurron kolmen kuukauden vankeusrangaistukseen keisari Aleksanteri III:n kunnian loukkaamisesta ”hänen kuoltuunsa”. RL:n 7 luvun säädösten mukaan tuomiot yhdistettiin, ja Hyrskymurron oli kärsittävä kahdeksan kuukauden ja seitsemän päivän vankeusrangaistus. Tästä oli vielä vähennettävä hänen 2.3.1911 täysin kärsimänsä kolmen kuukauden vankeusrangaistus. Näin Hyrskymurto oli lopulta pidettävä vielä vangittuna viisi kuukautta ja seitsemän päivää. Ne kirjan kappaleet, jotka olivat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteillepanijan tai julkisen myyjän hallussa julistettiin menetetyiksi ja hävitettäviksi.

Sarlin ja Hyrskymurto joutuivat itse vastaamaan oikeudenkäyntikuluistaan. Valitusaika tuomiosta oli 60 päivää ja valituskirjelmä oli jätettävä senaatin oikeusosaston konttoriin.

Asian käsittelyyn osallistuivat presidentti Hirvikanta, Hjalmar Bronikowsky, I. M. Alanen, apujäsen William Isaksson ja apujäsen Huugo Tormilainen (THO, päätöstaltiot, päätösnide 1911, Dbb:131, TMA).

Senaatissa (1913)

THO:n antamasta päätöksestä Keisarillisen senaatin prokuraattori, todellinen valtioneuvos Alexej Hosiainoff valitti 14.11.1911 senaattiin vaatien muutosta (Senaatin oikeusosasto, anomus- ja valitusdiari pag. 580 S.D. 1911, Aa 104; Senaatin oikeusosasto, päätöstaltiot 1913 Da 172, mf. 1868; Senaatin oikeusosasto, pöytäkirjat 1913, Ca 227). Hänen mielestään tuomittu rangaistus oli ”aivan liian lievä” ja hän anoi, että rangaistus ”määrältään tuntuvasti kovennettaisiin”. Sarlinin vapauttaminen ei hänestä ollut oikein, sillä oli ”aivan ilmeistä”, että Sarlinilla oli tieto teoksen sisällyksestä ja kustannusliike oli joka tapauksessa katsottava vastuulliseksi. Hosiainoff anoi, että Sarlin ”tuomittaisiin ankaraan rangaistukseen majesteetinrikoksesta”.

Sarlin antoi valituksen johdosta selityksen ja THO lausunnon, mutta Mikko Hyrskymurrolta selitystä ei voitu vaatia, koska hänen olinpaikkansa oli tuntematon.

Kirjelmä keisarille 21.11.1912

Sarlin kertoo 21.11.1912 keisarille jättämässään kirjelmässä, että juttu oli tuottanut hänelle jo 1.500 markkaa tappiota. Hän arveli, että rikos ”nähtävästi riippuu suomentajan erehdyksestä, nuoruuden

ja kokemattomuuden tähden, vaan ei suinkaan harkitusta aikeesta loukata Teidän Majesteettinne korkeata kunniaa...”. Samalla Sarlin anoi, että Keisarillinen Majesteetti jättäisi THO:n tuomion voimaan mitä Sarliniin itseensä tulee (Senaatin oikeusosasto, akti nro 173, pag. 580 S.D. 1911).

Senaatin päätös 7.2.1913

Senaatissa senaattori Walter Andersin oli sitä mieltä, ettei prokuraattorin valitus antanut aihetta muuttaa THO:n päätöstä, joten se jäisi voimaan.

Kuitenkin senaatti muutti 7.2.1913 THO:n päätöksen tuomiten Sarlinin ja Hyrskymurron majesteetinrikoksesta, edellisen seitsemän kuukauden ja jälkimmäisen kahdeksan kuukauden vankeuteen. Kun Hyrskymurto oli aikaisemmin 20.5.1910 saanut THO:ssa kolmen kuukauden vankeusrangais- tuksen, tuli hänen tuomiokseen yhteensä kymmenen kuukautta vankeutta, josta vähennettiin hänen jo kärsimänsä kolme kuukautta. Näin Hyrskymurron tuomion pituudeksi jäi seitsemän kuukautta.

Oikeusjutun käsittely kesti ensimmäisestä raastuvanoikeuden käsittelypäivästä lukien senaatin päätökseen täsmälleen kolme vuotta. Päätöksen allekirjoittajat ovat Santeri Saarinen, Walter Andersin, Alfred Liuksiala, B. Anneberg, Johannes Pesonen, K. R. Helanen, A. W. Ruusuvaara ja K. Auer, yhteensä kahdeksan henkilöä.

Armonanomus keisarille 19.4.1913

Sarlin koetti vielä saada armahduksen keisarilta ja jätti armonanomuksen senaattiin 19.4.1913 (Senaatin oikeusosaston anomus- ja valitusdiaari 1913, Aa 107, 189/1913, SVA). Hän perusteli tuomiosta vapauttamistaan yli 52 vuoden iällään sekä terveydentilallaan. Anomukseen oli liitetty kolme lääkärintodistusta. Ensimmäisen oli antanut Robert Ehrström Helsingissä ja siinä oli päiväykset 18.1.1908 ja 30.1.1911. Sen mukaan Sarlinilla oli ollut 9.8.1907 lähtien sokeritauti, joka alensi huomattavassa määrin tämän työkykyä. Toinen, 7.3.1912 päivätty lääkärintodistus kertoi samaa. Kolmas todistus oli ensimmäisen tavoin Robert Ehrströmin kirjoittama ja päivätty 18.4.1913. Siinä lääkäri totesi, että Sarlin tarvitsisi sairautensa takia erityisruokavalion sekä oleskelua hyvässä ilmassa ulkona. Lääkärintodistukset olivat oikeiksi todistaneet 18.4.1913 hovioikeuden auskultantti Karl von Fieandt ja rakennusmestari A. Holmström.

Asia esiteltiin 28.4.1913 senaatin oikeusosaston toisella jaostolla, jolloin läsnä olivat Santeri Saarinen, Alfred Liuksiala, Johannes Peltonen ja A. W. Ruusuvuori. Ruusuvuori otti asiakirjat haltuunsa ja palautti ne seuraavana päivänä.

Lopullinen päätös tehtiin 29.4.1913. Anomus hylättiin ja päätös oli viipymättä pantava täytäntöön. Sarlinin saamasta tuomiosta vähennettiin 6.3.1913 annetun Armollisen armahduskirjan nojalla kolmannes, joten hänet oli pidettävä vankeudessa neljä kuukautta ja 20 päivää (Senaatin oikeusosasto, päätöstaltiot 1913, Da 172, mf. 1868, SVA).

Vankilakelpoinen? (1913-1914)

Armonanomus keisarille oli Sarlinin viimeinen oikeuskeino välttää tuomion kärsiminen. Monasti oikeuskeinojen loputtua toimeenpanevat viranomaiset eli kuvernöörit, maistraatit jne. toimittivat tuomitut kärsimään rangaistusta muutaman kuukauden kuluessa. Sarlinin armonanomus hylättiin 29.4.1913. Miksi hän astui vankilaan vasta yli 17 kuukauden kuluttua, 3.12.1914?

Selityksenä tähän ovat Sarlinin sairaudet ja niistä annetut lääkärintodistukset. Ne pysäyttivät joksi- kin aikaa tuomion täytäntöönpanon.

Viranomaisia hoputti Sarlinin tuomion täytäntöönpanoasiassa koko prosessin alkujuuri, ilmiantaja eli PYH. Myöhemmin tässä kirjoituksessa kuvataan kuinka uuden oikeusjutun eteneminen kanger- teli, kun viranomaiset eivät saaneet haastettua Sarlinia käräjäoikeuteen. Tämä harmitti PYH:iä.

PYH:n puheenjohtaja ilmoitti Kenraalikuvernöörin kanslialle (KKK) 31.1.1914 (nro 153), että v.t. painoasiamies (tarkoitetaan Oskari Lyytistä), joka 8.1.1914/21.1.1914 oli PYH:n edustajana läsnä HelRO:n IV osaston istunnossa käsittelemässä juttua Sarlinia vastaan (RL 10 luku 1 ja 2 §:t) oli kertonut, ettei Sarlinia ollut onnistuttu haastamaan oikeuteen. Sarlinin jäädessä saapumatta, HelRO lykkäsi asian käsittelyn toistaiseksi.

KKK lähetti 23.1.1914/5.2.1914 kiireelliseksi merkityn, kanslian tirehtööri, kenraalimajuri Kadomskin ja osastonpäällikkö Kandauroffin allekirjoittaman (venäjänkielisen) kirjeen (nro 1383) prokuraattorille (saapui 7.2.1914) pyytäen tätä toimiin Sarlinin etsimiseksi, koska tätä ei ollut tavattu (Dnro 108/23 1914).

Prokuraattorin virasto puolestaan pyysi 9.2.1914 kirjeellä (nro 193) Uudenmaan läänin kuvernööriä, jonka ylivalvonnan alaisena rangaistuksen täytäntöönpano Keisarillisen asetuksen 20.11.1896 nojalla oli, ”ryhtymään kaikkiin laillisiin toimenpiteisiin rangaistuksen täytäntöön saattamiseksi”.

Kuvernööri taas tiedusteli asiaa alimmalta tasolta eli Helsingin kaupungin maistraatilta. Tämä virasto ilmoitti 24.2.1914 (nro 1380) kuvernöörille (saapui 27.2.1914), että Sarlin oli toimittanut kolme lääkärintodistusta terveydentilastaan (G. A. Backmanin todistus 9.8.1913 ja Gerhard Renvallin todistukset 26.9.1913 ja 20.12.1913), joiden perusteella tuomion täytäntöönpanoa ei ole voinut tapahtua.

G. A. Backmanin Tampereella 9.8.1913 antaman lääkärintodistuksen mukaan Sarlin sairasti korkeasteista sokeritautia ja oli suuressa määrin hermostunut.

Gerhard Renvallin Helsingissä 26.9.1913 antaman lääkärintodistuksen mukaan Sarlin sairasti parantumatonta sokeritautia (sokeria virtsassa 3,5 prosenttia) eikä häntä voida sulkea vankilaan ilman hengenvaaraa. Renvallin toisessa, 20.12.1913 annetussa lääkärintodistuksessa, toistetaan, ettei Sarlinin terveydentila salli tämän sulkemista vankilaan.

Maistraatilta saamansa selvityksen tuloksen kuvernööri ilmoitti 27.2.1914 (nro 30629) prokuraattorinvirastolle (saapui 28.2.1914). Sarlin sairasti useita tauteja, joiden takia hänen tilansa ei ilman hengenvaaraa salli hänen sulkemistaan vankilaan. Lisäksi ilmoitettiin, että Sarlinin vuonna 1913 saama tuomio oli jo lääninhallituksen päätöksellä 17.4.1913 lähetetty täytäntöön pantavaksi.

Ylemmät viranomaiset eivät kuitenkaan tyytyneet tähän asiantilaan. KKK:n I osasto lähetti 12.6.1914/25.6.1914 arvonimellisen kamariherra P. Schkotin ja A. Golitsynin allekirjoittaman (venäjänkielisen) kirjeen (nro 8421) v.t. prokuraattorille pyytäen tätä pitämään huolta, että Sarlinin tuomio ”pantaisiin täytäntöön heti kun siihen tilaisuus ilmaantuu”.

Prokuraattori pyysi kirjeellä 13.7.1914 (nro 822) Uudenmaan läänin kuvernööriltä ilmoitusta siitä onko Sarlin saatettu kärsimään senaatin antamaa tuomiota.

Sarlin hankki vielä lisää ja tuoreempia lääkärintodistuksia terveydentilastaan. Helsingin kaupungin maistraatti ilmoitti 30.7.1914 (nro 12157) kuvernöörille (saapui 8.8.1914), että Sarlin oli nyt esittänyt viisi lääkärintodistusta terveydentilastaan. Edellä mainittujen kolmen lisäksi lääketieteen lisen-siaatti Eliel Mattssonin lääkärintodistuksen 22.3.1914 sekä Pälkäneen ja Luopioisten kunnanlääkäri H. Huovisen 20.6.1914 päiväämän todistuksen. Näidenkin mukaan Sarlinin terveydentila ei ilman hengenvaaraa salli tämän sulkemista vankilaan. Tämä esti tuomion täytäntöönpanon.

Kuvernööri vastasi taas prokuraattorille kirjeellä 14.8.1914 (nro 32639) ja liitti mukaan asiasta maistraatilta hankkimansa selvityksen.

Prokuraattori K. Kasanskij huomasi, että toimeenpano alatasolla oli pysähtynyt. Hän pyysi 19.8.1914 Helsingin kaupungin maistraattia toimittamaan hänelle Sarlinin esittämät viisi lääkärintodistusta.

Maistraatti lähetti todistukset 28.8.1914 (nro 12201). Prokuraattori oli ennen todistusten saamista vielä kirjeellään 31.8.1914 kiirehtinyt asiaa viittaamalla aiempaan kirjeeseensä 19.8.1914. Prokuraattori sai todistukset 1.9.1914.

Heti seuraavana päivän prokuraattori suuntasi toimintaansa uudelleen pyytäen kirjeellä 2.9.1914 (nro 969) Suomen lääkintöhallituksen lausuntoa siitä ”uhkaako Sarlinin terveyttä vakavampi vaara, jos hänet pantaisiin vankilaan ...”.

Lääkintöhallitus vastasi kirjeellään 8.9.1914 (nro 4149) prokuraattorille (saapui 12.9.1914). Taav. Laitisen antaman lausunnon mukaan Sarlinin virtsan ominaispaino oli ollut 1,050 ja sokeripitoisuus 6 prosenttia, joka oli laskenut 1-2 prosenttiin ruokavalion ansiosta. Seitsemän kuukauden ”oleskelu vankilassa vaikkakin vangittu siellä olisi tilaisuudessa käyttämään hyväkseen vankilan sairashuonetta, tulee vahingollisesti vaikuttamaan kauppias Sarlinin terveyteen ja tällaisen taudin kuin sokeritaudin kiihtyminen on katsottava vaaralliseksi tilaksi.”

Lausunto vinkkasi samaan suuntaan kuin Sarlinin itse hankkimat lääkärinlausunnot.

Seuraavaksi prokuraattori lähetti 14.9.1914 kiireelliseksi merkityn kirjeen (nro 1019) Vankeinhoitohallitukselle (saapui 15.9.1914). Hän pyysi Vankeinhoitohallitusta hankkimaan lääninvankilan lääkäriltä ja tirehtööriltä lausunnon sekä toimittamaan ne oman lausuntonsa kanssa prokuraattorille. Lausunto piti antaa siitä, onko lääninvankilan ruokajärjestys ja muu hoito siellä sellaista, ettei Sarlinin sokeritauti kiihdy.

Helsingin lääninvankilan lääkäri Tukiainen lähetti 16.9.1914 kirjeen (nro 364a) prokuraattorille. Sen mukaan ”sokeritautisten hoito vankilaloissa ja varsinkin lääninvankilassa tuottaa suuria vaikeuksia. Erityistä vaikeutta tuottaa sellaisen kuin kyseessä olevan sairaan henkilön hoito, jota vielä lisäksi kuten myötäliitetyistä lääkärin todistuksista ilmenee, vaivaa hermoheikkous ja ruuansulatushäiriöt. Tällaisten seikkojen vallitessa täytyy minun edellyttää, että Sarlinin vastainen vankilasalo tulee vaikuttamaan vahingollisesti hänen terveyteensä.”

Helsingin lääninvankilan tirehtööri Roos lähetti 16.9.1914 oman kirjeensä (nro 364b) prokuraattorille. Siinä hän nojautui vankilalääkärin lausuntoon. Kuitenkin hän kertoi, että vanki voidaan muuttaa toiseen paikkaan vankilan ulkopuolella, jossa vangin hoito ja vartiointi onnistuu, ellei vankia voida hoitaa vankihuoneessa.

Vankeinhoitohallitus oli lääkäreitä suopeampi sille, että Sarlin voitaisiin panna vankilaan. Kirjeessään 19.9.1914 (nro 1423) prokuraattorille katsottiin, ettei vankilalojen vahingollinen vaikutus Sarlinin terveyteen estä vankilaan panoa, kun on määräyksiä, joita voidaan soveltaa. ”... ei liene epäilystä siitä, että Kauppias Sarlin, taudistaan huolimatta voidaan saattaa kärsimään hänelle tuomittua rangaistusta ...”. Jos vankilalääkäri katsoo ”välttämättömäksi”, vanki voidaan siirtää sairaahuoneeseen.

Lääkärit joutuivat alakynteen, ja Sarlin joutui vankilaan 3.12.1914 kärsimään neljän kuukauden ja 20 päivän rangaistustaan. Kuvernööri ilmoitti asiasta prokuraattorille 12.12.1914 (nro 33784; saapui 14.12.1914) (745/158, Prokuraattorin toimituskunta, saapuneiden kirjeiden diaari 1913-1916, mf. 1574, SVA).

Prokuraattori K. Kasanskij puolestaan kertoi KKK:lle 15.12.1914, että Sarlin oli nyt vankilassa.

Vanki (1914-1915)

Sarlinin saamasta seitsemän kuukauden vankeustuomiosta vähennettiin kolmasosa 6.3.1913 annetun Armollisen armahduskirjan perusteella. Tuomion pituudeksi jäi neljä kuukautta 20 päivää.

Sarlinin armonanomuksen tultua senaatin päätöksellä 29.4.1913 hylätyksi, hänen vangitsemisestaan antoi määräyksen Helsingin rikosasiain ulosottomies. Sarlin kärsi rangaistuksen Helsingin lääninvankilassa 3.12.1914-23.4.1915 (142 päivää) (Förteckning öfver fångar uti Länsfängelset i Helsingfors under December månad år 1914. Kruununvankilain vankiluettelot 1914, prokuraattorin toimituskunta, Eoa 632, Senaatin arkisto, SVA).

Vankilakokemuksistaan Sarlin kirjoitti nimimerkillä Asa Jalas Kustannusliike Tarmon vuonna 1917 julkaiseman, 165-sivuisen teoksen *Ihmiskidutus 20:llä vuosisadalla. Vankilat* (KMH 9). Teoksessa ei mainita vankilaa eikä tarkkaa vankeusaikaa. Kuitenkin mainitaan, että vankila oli kaupungin laidassa ja siellä oli 300 vankia, naisiakin, joilla oli kapalolapsia käsivarsillaan (s. 14). Edelleen käy selville, että vankeusaika osuu talveen.

Sarlin kertoo olleensa henkisesti ja ruumiillisesti heikontunut. Vankilan vahtimestari ottaa Sarlinilta amerikkalaisen mustesäiliökynän, heittää sen kivilattialle, kynä katkeaa ja muste valuu lattialle (s. 14-15). Kynä oli ollut Sarlinin uskollinen toveri, ”niin kestävä, että sen kultaterä oli aivan kulumaton, vaikka sillä jo oli kirjoitettu toistakymmentä vuotta”. ”Minä ymmärsin että kynän murtaminen tapahtui merkiksi siitä, että minun kirjoittelukseni jo saisi loppua.”

Sarlinin vankinumero oli 804. Hän teki mm. halkotyötä vankilan ulkopihalla (s. 16), pinosi sahattuja ja hakattuja halkoja (s. 112) ja kantoi niitä vartijakojuun (s. 153).

Vankikopin mitat olivat 2x3,6 metriä, pöydällä oli käryävä lamppu ja kirkolliset ”hartauskirjat”. Vankila ei miellyttänyt Sarlinia: ”Mielelläni olisin uhrannut pienet säästöni, parikymmentä tuhatta markkaa, jos ne olisivat voineet antaa minulle vapauden.” (s. 18) Olosuhteet olivat ”myrkkyä sairastilalleni” (s. 22). ”Kansain uskontotaruihosta on helvettiä kuvattu monella tavalla, minä olin sellaisessa, vankila on maallinen helvetti, jossa vangit ovat kituvia sieluja, vankilan johtaja pääpaholainen, ylikiduttaja, ja vartijat hänen apulaisiaan.” (s. 23)

Hänen ei tehnyt mieli ehdotella pieniä parannuksia järjestelmään, vaan hän piti koko vankilajärjestelmää ”tarpeettomana, tunnottomana ja julmana” (s. 24-25), ”suurhuijauksena virkamieslauman elättämiseksi” (s. 32). Vankilat ovat ”virkamiehiä” varten (s. 83).

Sairautensa takia hän sai kuitenkin suuremman liikkumisvapauden. Hänellä oli sokeritaudin lisäksi vaikea kaulatulehdus, yskää, kipuja rinnassa, hermostuneisuutta, ”luuvaloa”, vatsavaivoja ja kylmän tunnetta (s. 82).

”Oletteko koskaan nähneet metsänpedon tuskallista, toivotonta kiertokulkua ahtaassa rautahäkissä? Minä olen usein sitä nähnyt ja aina olen minä kärsinyt eläimen tuskista ja ihmisten julmuudesta

Nyt olin itse samassa asemassa. Minä kävelin edestakasin ahtaassa kopissa. Tunsin vihaa ja kiukkoa, mutta syyllisyyden tunnetta ja katumusta en ensinkään tuntenut.” (s. 26)

Vangit saivat päivittäin liikkua ulkona, vankilan pihalla kävelykokeissa. Niissä oli neljän metrin korkuiset seinät, vain pala taivasta näkyi. Kokeissa oli myös naisia ja lapsia. Sarlin kutsuu kävelykoppeja kidutuskarsinoiksi.

”Vankilakeinottelijat” pitivät ”tarkkaa kirjaa karjastaan, joka heille on niin välttämätöntä elämisen välineenä” (s. 33). Vankikopissa oli kolme teosta, *Vangin paras tavara*, *Virsikirja* ja *Uusi testamentti*. Nämä ”äitelät teokset nyt olivat minulle tavallistaan vastamielisempiä, kun käytännössä sain kokea millaisessa liitossa pyhyttä ja veljeyttä teeskentelevä kirkko on valtamahdin ja väkivalan kanssa. Enkä koko oloajallani saattanut voittaa tätä inhoani; en ottanut noita ala-arvoisia tekeleitä käteeni, vaikka aika hautakomerossani usein tuli tuskastuttavan pitkäksi.”

Sarlinin mielestä vankilat olivat myös kuumetautien ja muiden tarttuvien tautien pääpesiä. Hän haki sairasosastolle tai sairaalaan vankilan ulkopuolella (s. 35), mutta vankilalääkäri vastusti hake-

musta: ”Elävänä ette pääse näiden muurien ulkopuolelle ennen rangaistusajan loppua, eläkää sitte tahi kuolkaa.” Vankilalääkäriä Sarlin piti ”ihmiskiduttajana” (s. 37).

Talvioloista johtuen Sarlin kärsi vankilassa pään ja hampaiden särystä sekä kurkun tulehduksesta. Hän verhosi päätään sukilla ja nenäliinoilla (s. 44) tehden kolmesta sukasta vuorin vankilakkiin.

Vankilan ulkopuolelta hänelle lähetettiin kaulahuivi. Varpaat palelivat, molemmat isovarpaat ”ai- van mustiksi”. Myöhemmin hän sai huopasaappaat.

Vankilassa Sarlin liimasi numerolappuja vankilan kirjastokirjojen selkiin ja kansien sisäpuolelle (s. 45). Myöhemmin hän sai kirjoittaa vankilan kirkonkirjoja, merkitä niihin uusia seurakuntalaisia, laatia tililuetteloita vankilan kirjastokirjoista ym. (s. 49).

Kirkkoa Sarlin piti ”piiskurina”. Vankilapastori koetti taivutella vankeja käymään rippikoulun ja nauttimaan ehtoollista. Eräälle ylioppilaalle pastori sanoi: ”Tehkää se nyt tavan vuoksi, joskaan ette usko” (s. 52).

Vankilan kirkonmenoista Sarlin kirjoittaa näin: ”Sittemmin kyllästyin noihin menoihin, joissa kieltä ja järkeä rääkättiin ja jotka joka kerta muodostuivat ivaksi ihmisyydelle ja jumalan pilkaksi, jos sel- laisesta saatettaisiin puhua.” (s. 54)

”Ilveilyltä tuntuivat menot muutenkin, kun kirkkoon tuli kyttyräselkäisiä, raajarikkoja, rujoja, ontu- via ja muutoin viallisia; kaikki tunnetussa ilvepuvussa.” (s. 54)

Vartijat vaanivat vankien kaikkia liikkeitä ja eleitäkin tehden niistä ilmiantoja. Tavallisimmat ilmi- annot olivat nauramisesta kirkossa. Vankilan johtokunta tuomitsi naurajan yhdeksi tai useammaksi päiväksi vedelle ja leivälle pimeässä tai valoisassa kopissa. Sarlinin käsityksen mukaan tällöin ei otettu selkoa asianomaisten ruumiillisesta ja henkisestä tilasta vaan kaikki nauraminen kirkossa luettiin ”rikokselliseksi” (s. 55).

”En tiedä mitä nyt sanoisin ”jumalanpalveluksesta” näissä oloissa? Vangit siinä istuivat asetetun joukon keskellä, vaanivia silmiä näkyi kaikkialla. Kylmä oli kirkko talvella / ja kylmyyttä uhkuivat menot. Ne olivat ne tavalliset valtiokirkon menot. Pastori käveli edestakaisin kanslian, alttarin ja saarnatuolin väliä. Ja kun hän puhui, ei se puhe useimmin muistuttanut veljeydestä ja lähimmäisen rakkaudesta, hän päinvastoin tahtoi uskotella että jumala itse on vankilalaitoksen takana, ”jumala ”hakee” ihmisiä myös vankilan kolkon kodin kautta ...”, kuten hänen sanansa kuuluivat” (s. 55-56)

”Suurta intoa osotti pastori ylimalkaan kirkonmenoihin nähden. Niitä pidettiin kaikkina sunnuntai- ja juhlapäivinä, joka torstai ja sitä paitsi muutamina muinakin merkkipäivinä. Jouluaaton iltana saarnattiin molemmilla kielillä. Se oli pisin ja ikävin ilta elämässäni ja hyvin rasittavakin se oli pit- käveteisen tulon ja menon tähden.” (s. 57)

Sarlin miettii vuosituhantista ”pappispetosta”, jolloin uskonto ja ”luonnontieteiden epäämättömät totuudet” näyttäytyvät vastakohtina: ”En ensinkään tahdo väittää, että tämä vankilasaarnaaja olisi muita huonompi pappina, tai kansalaisena. Hän on aikansa lapsi, nykyisen kasvatuksen, koulun ja yliopiston jumaluusopillisen tiedekunnan kasvatti. Elämä ja koulu ovat häneen juurruttaneet uskon säätyrajoitteluun, harvain vallan ja rahan keräämisen oikeudellisuudesta; jumaluusopillinen tiede- kunta taas on neuvonut miten kansaa on hallittava vanhain tarujen ja mielikuvittelujen avulla. Täs- sä tiedekunnassa rehottaa vuosituhansien pappispetos, siellä yhä pohditaan uusia salateitä, jotka saattaisivat johtaa uskontoa ylös siitä alennustilasta, johon tutkiva tiede on sen sysännyt. Kaikki us- konnon mahdottomimmatkin opit koetetaan siellä sovelluttaa ja ”selittää” sopusointuun luonnontie- teiden epäämättömien totuuksien kanssa.” (s. 59)

Vankila ei paranna

Kun yksilöä kohdellaan kaltoin, hänestä tulee Sarlinin mielestä rikoksiin taipuvainen: ”Jos yksilö kasvaa henkisen ja maallisen saastan merkeissä, nälässä ja kurjuudessa, poljettuna ja ylenkatsottuna, on selvää, että hänestä tulee rikoksiin taipuva eliö. Mutta mitä kylvämme, sitä niitämmekin, eikä yhteiskuntakaan saata vaatia muuta.” (s. 129).

”Tarkastellessamme yhteiskunnan kasvatukseen keinoja ja enemmistön ehtoja, saattaa pikemmin ihmetellä rikosten vähyttä ja kovaosaisten suunnatonta itsensähillitsemiskykyä. Tämä on ilahduttava enne. Ihmiskunta saatetaan kohottaa onnen kukkuloille, siihen tarvitaan vain tiedon valoa, tasaisia etuja, henkisesti ja ruumiillisesti puhdas ympäristö, takeet toimeentulosta ja järkevä, tarkoituksenmukainen työ yhteiskunnan ja jokaisen yksilön hyväksi. Jos kääntäisimme huomion tällaiseen toimintaan, käyttäisimme vuosittain vankilakulut, viidettä miljoonaa, ja kulut oikeuslaitoksista, sekä muut turhat, kymmeneen miljooniin nousevat vuosikulut kansan opettamiseen, kasvattamiseen ja tukemiseen elämän eri urilla, niin rikokset vähenisivät, ihmisten kyky hallita itseänsä kasvaisi ja ihmiskunta alkaisi entistään nopeammin kulkea kohti täydellisyyttä.” (s. 129)

”Vankilat eivät paranna ja kasvata, ne tarvelevät ja turmelevat. Maallisen ja henkisen saastan pesinä levittävät ne turmiotaan ympäri maata.” (s. 163)

Jälleen raastuvassa (1913-1914)

Toisen syytteen Sarlin sai Jumalan ja Jumalan pyhän sanan pilkkaamisesta. Ilmiantajana oli taas PYH.

Istunto 22.10.1913

Asiaa käsiteltiin 22.10.1913 (§ 48) Helsingin raastuvanoikeuden IV osastolla. Läsnä olivat virallinen syyttäjä, kaupunginviskaali Onni Heimonkoski ja PYH:n valtuutettu asiamies Oskari Lyytinen, mutta Sarlin oli jäänyt pois istunnosta. Häntä ei ollut saatu haastettua.

Viranomaiset olivat tällä kertaa takavarikoineet Kustannusliike Tarmon julkaisemien Keinottelu maailman herrana –kirjasarjan osia 1-5 kutakin kymmenen kappaletta. Kaikkien osien katsottiin sisältävän rikoksen RL:n 10 luvun 1 ja 2 §:ää vastaan. Myös kirjasarjan osaa 6 oli takavarikoitu kymmenen kappaletta. Sitäkin epäiltiin samasta rikoksesta. Lyytinen oli 9.10.1913 saamansa määräyksen (nro 1681) johdosta toimeenpannut takavarikon 10.10.1913 kello 4 jälkeen puolen päivän Kaivokatu 8:ssa sijaitsevassa matkustajakoti Untolassa. Toimitusta oli seurannut PYH:n v.t. asiamies Albert Ilkka ja Helsingin poliisilaitoksen Etsivän osaston konstaapelit August Nässling ja Karl Malm.

PYH oli sitten tehnyt asiassa 13.10.1913 päätöksen, että kaupunginviskaalin virastoa pyydetään panna Sarlin syyteeseen teoksen julkaisijana ja levittäjänä RL:n 10 luvun 1-2 §:ien mukaan ja että kirjat RL:n 2 luvun 17 §:n mukaan vaadittaisiin tuomittaviksi menetetyiksi ja hävitettäväksi.

Syyttäjä vaati takavarikon vahvistamista ja pidätti itselleen vallan ajaa syytettä heti kun Sarlin saadaan haastetuksi. Lyytinen yhtyi syyttäjän kantaan.

Tuomioistuin antoi välipäätöksen. Syyte jätettiin riippumaan siksi kunnes Sarlin voidaan haastaa oikeuteen. Takavarikko vahvistettiin nojautuen 31.5.1867 annetun Keisarillisen asetuksen 46 §:ään (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.9.-31.10.1913, IV os., Cb IV:101).

Istunto 21.1.1914

Seuraavaksi asiaa puitiin 21.1.1914 (§ 31) (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.1.-28.2.1914, IV os., Cb IV:103). Tällöin virallinen syyttäjä, kaupungin viskaali Adolf Mesterton ilmoitti jutun. PYH:n edustaja, v.t. painoasiamies Oskari Lyytinen oli läsnä, mutta vastaaja Sarlin jäi saapumatta.

Kaupunginviskaali Onni Heimonkoski oli ilmoittanut (kirje nro 400) 20.12.1913 PYH:lle, että juttu tulee esille raastuvanoikeuden IV osastolle keskiviikkona 21.1.1914 kello 10 alkavassa istunnossa. 31.12.1913 PYH päätti lähettää asiamiehekseen Oskar Lyytisen.

Lyytisen kirjeessä (nro 13) 21.1.1914 raastuvanoikeudelle mainittiin Sarlinin keväällä 1913 saama vankeustuomio. Kun Sarlin ei nyt tullut oikeuteen, Lyytinen arveli hänen piileskelevän rikoksiaan. Hän anoi, että Sarlin, ellei tämä ollut kärsimässä edellä mainittua tuomiotaan, kuulutettaisiin yleisesti etsittäväksi ja tavattaessa saatettavaksi raastuvanoikeuteen vastaamaan.

Lyytinen luki oikeudessa PYH:n kirjeen 8.12.1913 Helsingin kaupungin toiselle kaupunginviskaalille. Siinä kerrottiin, että Sarlin on oleskellut Helsingissä ja hänen on ”nähty liikkuvan kaduilla”. Sarlin oli myös käynyt Mikkelissä ja Kuopiossa.

Tehtiin välipäätös. Sen mukaan ei toistaiseksi ollut syytä kutsuttaa Sarlinia julkisella haasteella. Juttu lykättiin keskiviikkona 18.3.1914 kello 10 alkavaan istuntoon. Syyttäjän tuli haastattaa syytetty Sarlin istuntoon ja hankkia hänen ikä- ja mainetodistuksensa.

Istunto 18.3.1914

Istunnossa 18.3.1914 (§ 18) olivat läsnä virallinen syyttäjä Timo Springert, PYH:n v.t. asiamies Oskar Lyytinen sekä Sarlinin asiamiehenä asioitsija Vilho Oksanen (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.3.-30.4.1914, IV os., Cb IV:104). Oksasella oli Sarlinin 2.3.1914 päivämä avoin asianajovaltakirja. Sarlin ei ollut voinut saapua istuntoon sairautensa takia, mistä annettiin lääkärintodistus. Sen mukaan Sarlin sairasti korkea-asteista sokeritautia. Lääkärintodistuksen oli antanut 16.3.1914 Kuloosaassa lääketieteen lisensiaatti Eliel Mattsson.

Syyttäjä anoi lykkäystä ja oikeus antoi välipäätöksen. Juttu lykättiin syyttäjän pyynnöstä keskiviikkona 15.4.1914 kello 10 pidettävään istuntoon, jossa Sarlinin tuli olla paikalla 50 markan sakon uhalla. Syyttäjän tuli hankkia istuntoon Sarlinin ikä- ja mainetodistus.

Istunto 15.4.1914

Istunnossa 15.4.1914 (§ 46) olivat läsnä Timo Springert, Oskari Lyytinen ja tällä kertaa Sarlinin asiamiehenä toimittaja Sven Elof Kristianson (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.3.-30.4.1914, IV os., Cb IV:104). Kristiansonilla oli 12.4.1914 Helsingissä päivätty avoin asianajovaltakirja Sarlinilta. Hän ilmoitti, ettei Sarlin voinut saapua istuntoon sairautensa vuoksi ja antoi jäljennökset neljästä eri lääkärintodistuksen jäljennöksestä.

Tampereella 9.8.1913 annetun, sairaalalääkäri G. A. Backmanin lääkärintodistuksen mukaan Sarlin kärsi korkea-asteisesta sokeritaudista ja on siksi uupunut ja hyvin hermostunut. Helsingissä 26.9.1913 annetun, lääketieteen tohtori Gerhard Renvallin antaman lääkärintodistuksen mukaan Sarlin kärsi parantumattomasta sokeritaudista, kroonisista vatsa- ja suolivaivoista sekä suuresta hermostuneisuudesta. Gerhard Renvallin 20.12.1913 antaman toisen lääkärintodistuksen mukaan oli sokerin määrä virtsassa alentunut 1-2 prosenttiin ankaran dieetin johdosta. Tuoreimman lääkärintodistuksen oli 22.3.1914 antanut Eliel Mattsson. Siinäkin todettiin Sarlinin sairastavan sokeritautia, yleistä heikkoutta, hermostuneisuutta ja vaikeita ruuansulatushäiriöitä. Terveystila ei sallinut Sarlinin sulkemista vankilaan. Jäljennöksen olivat 23.3.1914 oikeaksi todistaneet S. Elof Kristianson ja Viljo Syväjärvi.

Syyttäjä lausui, ettei hän pane painoa lääkärintodistuksille, joista osa oli annettu jo ennen jutun edellistä istuntoa. Sarlinilla ei hänen mielestään ollut laillista syytä poissaoloon ja syyttäjä anoi, että Sarlinille langetettaisiin uhkasakko. Edelleen hän toivoi jutun lykkäämistä. Lyytinen yhtyi siihen mitä syyttäjä sanoi.

Välipäätökseksi tuli, että Sarlin oli jäänyt pois näyttämättä laillista syytä. Hänelle langetettiin 50 markan sakko, maksuvarojen puutteessa kymmenen päivää vankeutta. Juttu lykättiin keskiviikkona 13.5.1914 kello 10 alkavaan istuntoon. Sarlinin oli oltava paikalla nyt 200 markan sakon uhalla. Syyttäjän oli tuotava istuntoon vastaajan ikä- ja mainetodistus.

Istunto 13.5.1914

Istunnossa 13.5.1914 (§ 28) olivat läsnä Timo Springert, Oskari Lyytinen ja Sarlinin asiamiehenä hovioikeuden auskultantti Väinö Tanner, jolla oli Sarlinin Helsingissä 11.5.1914 päivää avoin asianajovaltakirja.

Nyt syyttäjällä oli Sarlinin ikä- ja mainetodistus, annettu 20.4.1914 Sörnäisten ruotsalaisessa seurakunnassa. Siinä oli merkintä, että Sarlinia oli sakotettu Porin raastuvanoikeuden päätöksellä 10.3.1893 ”ihmisrääkkämisestä”. Edelleen Keisarillinen Turun hovioikeus oli 3.10.1911 antamallaan päätöksellä hylännyt Sarlinia vastaan majesteettirikoksesta tehdyn syytteen, mutta Keisarillinen senaatti oli päätöksellään 7.2.1913 RL:n 13 luvun 2 §:n nojalla tuominnut Sarlinin tästä rikoksesta seitsemän kuukauden vankeuteen.

”Ihmisrääkkäys” Porissa

Porilainen kauppiaanpoika, lyseolainen Viktor Isidor Hagner oli tehnyt Sarlinista ilmiannon, jonka nojalla Porin kaupunginviskaali Jakob Holmberg syytti tätä ja porilaista oikeustieteen opiskelija Henrik Nordbergiä. Viktor Hagner oli ollut paluumatkalla Toejoelta isänsä, kauppias Johan Viktor Hagnerin hevosella ja reellä. Hän pysähtyi ja kutsui Sarlinia ja Nordbergiä kyytiin, mutta Sarlin oli työntänyt häntä rinnasta ja Nordberg oli ottanut Hagneria kauluksesta ja ravistanut tätä. Sarlin ja Nordberg olivat valtuuttaneet asiamiehekseen kirjailija Henrik Sariolan, joka myönsi ilmiannon todenperäiseksi. Syytettyjen mainetodistuksia ei ollut käsillä.

Raastuvanoikeus lykkäsi jutun käsiteltäväksi 10.3.1893, jolloin vastaajien oli 20 markan sakon uhalla tuotava oikeuteen mainetodistuksensa (Porin raastuvanoikeus 31.1.1893 § 30, tuomiokirja 1893, toinen osasto I, Cc1:159, TMA).

Asiaa käsiteltiin uudelleen 10.3.1893, § 139. Asia koski henkilön pahoinpitelyä. Läsnä olivat Hagner, Holmberg ja vastaajien asiamies, sanomalehdentoimittaja Sariola. Sariola luovutti syytettyjen mainetodistukset. Hän kertoi, että vastaajat ja Hagner olivat tehneet sovinnon, jonka perusteella pyysi molempien päämiestensä vapauttamista kaikesta vastuusta. Hagner myönsi asian. Syyttäjä Holmberg katsoi, ettei sovinto vapautta vastaajia vastuusta, koska pahoinpitely oli tapahtunut julkisella paikalla.

Kun Sarlin ja Nordberg olivat tunnustaneet teon ja kun teko oli tapahtunut julkisella paikalla, riippumatta osapuolten välillä tehdystä sovinnosta, raastuvanoikeus tuomitsi kummankin vastaajan henkilön pahoinpitelystä (”misshandel å person”) 21 markan sakkoon jaettavaksi kruunun, kaupungin ja syyttäjä Holmbergin kesken. Maksuvarojen puutteessa vastaajat oli pidettävä vankeudessa neljä päivää vedellä ja leivällä (Porin raastuvanoikeus 10.3.1893 § 139, tuomiokirja 1893, toinen osasto I, Cc1:159, TMA).

Tanner ilmoitti, ettei Sarlin voinut henkilökohtaisesti saapua istuntoon ja antoi oikeudelle lääkärintodistuksen. Sen oli Kulosaarella 9.5.1914 antanut Eliel Mattsson ja siinä todettiin jälleen, että Sarlin kärsi korkea-asteisesta sokeritaudista, yleisestä heikkoudesta ja hermostuneisuudesta.

Syyttäjä anoi taas lykkäystä. Lyytinen katsoi, että lääkärintodistus oli ”epäselvä” sikäli, ettei se todistanut vastaajalle ehdottoman mahdolliseksi saapua oikeuteen. Edelleen hän anoi, että Sarlinille langetettaisiin taas uhkasakko.

Tanner anoi, että asia otettaisiin nyt lopullisesti tutkittavaksi.

Annettiin välipäätös, jossa oikeus katsoi Sarlinin henkilökohtaisen läsnäolon tarpeelliseksi. Juttu lykättiin keskiviikkona 10.6.1914 kello 10 alkavaan istuntoon, jossa Sarlinin tuli olla paikalla 200 markan sakon uhalla.

Istunto 10.6.1914

Käsittely jatkui 10.6.1914 (§ 26), jolloin läsnä olivat Timo Springert, Oskari Lyytinen ja vastaajan asiamiehenä hovioikeuden auskultantti Jaakko Eerikäinen (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.5.-30.6.1914, Cb IV:105). Eerikäisellä oli Sarlinin Pälkäneellä 5.6.1914 antama avoin asianajovaltakirja.

Sarlin ei voinut saapua henkilökohtaisesti istuntoon sairautensa takia, joten anottiin jutun lykkäystä. Samalla esitettiin sairaalan kunnanlääkäri H. Huovisen 5.6.1914 antama lääkärintodistus. Sen mukaan Sarlin on ylenmäärin hermostunut ja riutunut sekä sairastaa sokeritautia, jota on kestänyt pitemmän ajan. Lääkäri kirjoitti, että Sarlinin terveydentila vaatisi rauhallista oleskelua maaseudulla ”tämän kesän ajan”.

Seurasi välipäätös, jossa juttu lykättiin keskiviikkona 29.7.1914 kello 10 alkavaan istuntoon. Sarlinin oli taas oltava paikalla 200 markan sakon uhalla.

Istunto 29.7.1914

Istunnossa 29.7.1914 (§ 29) olivat läsnä kaupunginviskaali, hovioikeuden auskultantti Bruno Johansson, Oskari Lyytinen ja vastaaja Sarlinin asiamiehenä asioitsija Vilho Oksanen, jolla oli Sarlinilta saatu avoin asianajovaltakirja.

Oksanen jätti oikeudelle Sarlinia koskevan lääkärintodistuksen. Sen oli antanut Helsingissä 28.7.1914 piirilääkäri V. Leontjeff. Lääkärintodistuksen mukaan Sarlin oli kärsinyt useita vuosia sokeritaudista. Sarlin oli saapunut kaupunkiin 28.7.1914 ja oli nyt heikompi kuin tavallisesti. Hän ei voinut tulla oikeuden istuntoon.

Lyytinen ei pannut arvoa vastaajan yhä uudelleen esittämille lääkärintodistuksille, kun hän oli nähnyt Sarlinin omin jaloin liikkuvan kaupungilla. Hän katsoi, ettei ollut näytetty laillista syytä poissaoloon ja anoi, että Sarlinille langetettaisiin uhkasakko. Samalla hän toivoi raastuvanoikeudelta tehokkaampia toimia vastaajan saamiseksi antamaan henkilökohtaisesti vastineensa.

Raastuvanoikeus teki välipäätöksen katsoen, että Sarlinilla oli laillinen este saapua istuntoon eikä lykkäystä voitu evätä. Asia lykättiin keskiviikkona 9.9.1914 kello 10 alkavaan istuntoon, jossa Sarlinin oli oltava läsnä 200 markan sakon uhalla (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.7.-31.8.1914, IV os., Cb IV:106).

Istunto 9.9.1914

Seuraavaksi asiaa käsiteltiin 9.9.1914 (§ 6). Läsnä olivat kaupunginviskaali Timo Springert, PYH:n edustajana v.t. painoasiamies Oskari Lyytinen ja vastaajana vihdoinkin henkilökohtaisesti toimitusjohtaja Sarlin.

Sarlin sanoi, että Valtiokirkko-teos ilmestyi jo 1912, joten syytteen olisi pitänyt 6.3.1913 annetun Armollisen armahduskirjan johdosta raueta. Vuonna 1913 ilmestyneet viisi kirjaa sisälsivät Sarlinin mielestä ”vapaan tieteellisen tutkimuksen erinäisistä uskonnollisista kysymyksistä eikä siis mitään Jumalan pyhän sanan pilkkaamista.” Hän katsoi myös, ettei hänen suhteensa ollut olemassa mitään tahallisuutta, jota rikoslaki edellyttää. Edelleen hänen mielestään ”Jumalan käsite” on niin korkea, ettei sen pilkkaaminen ole mahdollista. Syyte kokonaisuudessaan tulisi hylätä.

Lyytinen puolestaan oli sitä mieltä, että kirjat ”ilmeisesti” olivat Jumalan ja hänen pyhän sanansa pilkkaamista. Hän vaati Sarlinia edesvastuuseen RL:n 10 luvun 1 ja 2 §:ien nojalla pitäen raskautta-

vana seikkana, että kirjojen levittäminen oli tapahtunut salaisesti ja että vastaaja oli koettanut välttää levittämisen seurauksia.

Sarlin vastasi, että hän oli ollut tavattavissa Helsingissä vuosina 1904-1911, jolloin oli omistanut korihuonekalutehtaan. Sen jälkeen hän oli ollut sairas ja oleskellut eri paikkakunnalla. Hän pyysi takavarikon peruuttamista.

Syyttäjä yhtyi Lyytisen edesvastuuvaatimukseen.

Tuomioistuin antoi välipäätöksen. Oikeus halusi tutkia tarkemmin jutun asiakirjoja. Juttu lykättiin käsiteltäväksi 7.10.1914, jolloin Sarlinin tuli olla läsnä 200 markan sakon uhalla (HelRO:n IV os., rikosasiain tuomiokirja 1.9.-31.10.1914, Cb IV:107, SVA).

Istunto 7.10.1914 ja päätös

Juttu saatiin lopulta, alioikeuden osalta, päätökseen 7.10.1914 (§ 25) sen oltua esillä yhdeksän kertaa (22.10.1913 (§ 48), 21.1.1914 (§31), 18.3.1914 (§ 18), 15.4.1914 (§ 46), 13.5.1914 (§ 28), 10.6.1914 (§ 26), 29.7.1914 (§ 29), 9.9.1914 (§ 6) ja 7.10.1914 (§ 25)) ja kestänyt melkein vuoden.

Jälleen läsnä olivat virallinen syyttäjä Timo Springert, ilmiantaja v.t. painoasiamies Oskari Lyytinen ja vastaaja Sarlin. Sarlin kertoi itse kustantaneensa kirjat sivutoimenaan. Hän jätti oikeudelle 6.10.1914 päivätyn, noin yhdeksänsivuisen, ruotsinkielisen kirjelmän (Liite A, § 25). Siinä hän sanoo, että kirjan *Keinottelu maailman herrana I* osalta tekijä oli käyttänyt vain kauan aikaa tunnettuja historiallisia lähteitä, jotka ovat saatavina kirjakaupasta kaikilla kulttuurikielillä. Kustannettujen kirjojen ei siis Sarlinin mielestä pitänyt olla rangaistavia. Kirjassa tuodaan erityisesti esille, että valtiokirkko jatkuvasti ylläpitää valta-asemaansa väkivalloin, suurin osa sen tuloista peritään väkivalloin tai sillä uhkaamalla.

Kirjat *Keinottelu maailman herrana 2-5* sisältävät Vanhan testamentin arvostelua. Sarlin ei säästellyt sanojaan kuvatessaan arvostelua.

Kun kirjat olivat saatavissa kirjakaupoissa oli syytteen vaikutinta Sarlinin mielestä etsittävä siitä, että kirjat ilmestyivät suomeksi ja lisäsivät katkeruutta valtiokirkkoa kohtaan, joka väkivalloin piti koossa seurakuntalaisiaan. Näistäkin enemmistö oli nimikristittyjä. Tämä menettely oli myös vastoin reformaation ideaa, joka vaati ja toteutti täydellisen tutkimusvapauden. Jos katsomme jumaluuden hämmästyttävien luonnonvoimien lähtökohdaksi, on hänen oltava käsityskykymme ulkopuolella. Hän on meille saavuttamaton, Sarlin ajatteli. ”Vain mielipuoli voisi katsoa itsensä kykeneväksi ”pilkkamaan” sellaista mahtia.” Jopa kirkon näkökulmasta pilkkajuttu on absurditeetti. Sarlin sanoi myös, että Kristus itse arvosteli toisinajatteli-joita mitä terävimminkin kutsuen heitä ”mielipuoliksi”, ”sokeiksi”, ”käärmeiksi” jne. Luther käytti myös mitä karkeimpia sanoja toisinajatteli-joista pilkaten julkisesti näiden uskonnollista katsomusta.

Kirjasarja ei siis ole pilkkaa vaan valistusta, kulttuuria, oikeudenmukaisuutta, todellista sivistystä, oikeutta ja totuutta. Se on tulos tieteellisestä tutkimuksesta, Sarlin päätti kirjoituksensa.

Lyytisen mielestä kirjelmä ei sisältänyt mitään asiaan vaikuttavaa.

Päätökseksi tuli, että kirjat sisälsivät julkista Jumalan pyhän sanan pilkkaa. Sarlinia ei kuitenkaan voitu rangaista vuonna 1912 ilmestyneen Valtio-kirkko-kirjan perusteella, koska 6.3.1913 oli annettu armahduskirja eikä ollut selvitetty, että Sarlin tuon ajan jälkeen olisi levittänyt kirjaa. Näin hänet tuomittiin sadan markan sakkoon RL:n 10 luvun 2 §:n nojalla tai maksuvarojen puutteessa 20 päivän vankeuteen. Kirjat tuomittiin saman lain 2 luvun 17 §:n nojalla menetetyiksi ja hävitettäviksi.

Koska Sarlinia oli syytetty myös Jumalan pilkkaamisesta, joka rikos oli oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:n 5 kohdan mukaan hovioikeuden tuomittava, kun alioikeus on sen ensin tutkinut, niin sa-

malla kun tutkimus julistettiin päättyneeksi, jätettiin juttu tältä osin Keisarillisen Turun hovioikeuden päätettäväksi ja asiakirjat kerrottiin lähetettävän sinne kuukauden kuluessa. Valitus oli tehtävä viimeistään 6.11.1914.

Lyytinen ilmoitti jälkeen päin tyytymättömyyttä päätökseen (HelRO:n IV os., rikosasiain tuomio-kirja 1.9.-31.10.1914, sidos Cb IV:107, SVA).

Jälleen Turun hovioikeudessa (1916)

Turun hovioikeuteen jutun asiakirjoja saapui 2.11. ja 6.11.1914. PYH:n määräyksestä v.t. paino-asiamies Oskari Lyytinen valitti 7.10.1914 julistetusta päätöksestä Sarlinia vastaan ja ajoi rangaistusta Jumalan sanan pilkkaamisesta. Sarlin ei saapunut hovioikeuteen. Hovioikeuden päätös annettiin 26.5.1916 (Rikosasiain diaari 1914, Abb:98, aukeamat 333-334, THO, TMA).

Hovioikeus katsoi, ettei HelRO:n olisi tullut ratkaista asiaa, koska Sarlin oli ilmiannettu myös jumalanpilkasta ja rikokset (jumalanpilkka sekä Jumalan pyhän sanan pilkka) oli tehty yhdellä teolla. Näin se hylkäsi HelRO:n toimen. Sarlinin viaksi jäi se mistä häntä oli syytetty ja hovioikeus, RL:n 10 luvun 1 §:n sekä 7 luvun 1 ja 2 §:ien nojalla, tuomitsi Sarlinin julkisesta Jumalan ja hänen pyhän sanansa jatketusta pilkkaamisesta kuuden kuukauden vankeuteen. Lisäksi teosten ne kappaleet, jotka olivat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteillepanijan tai julkisen myyjän hallussa kuin myös laatat ja kaavat, jotka olivat yksinomaisesti aiotut teosten valmistamiseen, olkoot ne kenenkä omat hyvänsä, tuomittiin menetetyiksi ja hävitettäväksi.

Päätökseen tyytymätön sai hakea muutosta 60 päivän sisällä keisarilliselta majesteetilta ja valituskirjelmä oli toimitettava senaatin oikeusosaston konttoriin. Päätöksentekoon osallistuivat K. Raade, R. W. M., Emil Sandelius ja apujäsen A. G. (Alistettujen juttujen päätöksiä 1916, Dbc:100, THO, TMA).

Tuomion täytäntöönpano

THO lähetti 26.5.1916 (nro 991) Uudenmaan läänin kuvernöörille hovioikeuden 26.5.1916 antaman päätöksen ”viipymättä toimitettavaksi asianomaisten tiedoksi” sekä jäljennöksen päätöksestä sen toimeenpanoa varten.

Tuomion asiakirjat saapuivat Uudenmaan lääninhallitukseen jostain syystä vasta 5.10.1916 (Uudenmaan lääninhallituksen kanslia, Rangaistusten täytäntöönpano ja ilmoitusasiain diaari 1916, Ah 17, SVA; Uudenmaan lääninhallituksen kanslia, Rangaistusten toimeenpano ja ilmoitusasiat 1916, s. 126-230, Eh 29, SVA).

Uudenmaan läänin kuvernöörin toimisto lähetti 9.10.1916 (nro 32609) THO:n päätöksen Helsingin kaupungin maistraatille. Päätös oli palautettava tiedonantotodistuksella. Sarlinin olinpaikka oli kuitenkin tuntematon eikä hänen osoitettaan ollut ilmoitettu poliisilaitoksen osoitetoimistoon. Sarlinia ei pystytty tavoittamaan päätöksen toimittamiseksi hänelle. Kerrottiin (4.11.1916), että hän erään tiedon mukaan oleskeli Hämeenlinnassa. Lääninkanslia lähettikin 14.12.1916 päätöksen Hämeen läänin kuvernöörille toimitettavaksi edelleen Sarlinille. Hämeenlinnan lääninkansliasta päätös jatkoi 18.12.1916 matkaansa Hämeenlinnan kaupungin maistraatille, jonka piti toimittaa se Sarlinille. Hämeenlinnan v.t. pormestari saikin toimitettua päätöksen Sarlinille 6.1.1917. Osanantitodistuksen Hämeenlinnan maistraatti palautti 18.1.1917 (nro 29) Hämeen läänin kuvernöörille (saapui 19.1.1917).

Helsingin kaupunginviskaali Timo Springertille tieto päätöksestä saatiin toimitettua 8.12.1916.

Valitus senaatille 3.3.1917

Sarlin jatkoi kamppailua valittamalla THO:n päätöksestä senaattiin. Hän antoi 20.2.1917 avoimen asianajovaltakirjan lakiasiaintoimisto Fröjdmän & Bromsille. Valitus liitteineen jätettiin 3.3.1917.

Sarlin kertoo 12-sivuisessa valituksessaan, että asiaa tutkittaessa HelRO:ssa ei virallinen syyttäjä eikä ilmiantajakaan (PYH) osoittanut mitkä kohdat teoksessa Keinottelu maailman herrana olisivat ”jumalaa pilkkaavia”. Hänen käsityksensä mukaan kaikki teoksen paikat eivät ahtaimmankaan käsityskannan mukaan voineet olla rikoksellisia. Jos lainvastaiset kohdat mainittaisiin, ne voitaisiin poistaa uusia painoksia otettaessa.

Sarlinin mukaan puhe jumalanpilkasta on liian yleistä, mutta seuraukset voivat olla ankaria, sairaille, kuten hän, jopa hengenvaarallisia. Syyte pitäisikin perustella tarkoin osoittamalla rikokselliset kohdat. Kuten tekstin osalta, myös kuvien osalta syyttäjän ja ilmiantajan olisi pitänyt osoittaa mitkä kuvat ovat lainvastaisia. Kuvien julkaisemista varten valmistettavat kuvalaatat ovat kalliita ja niiden hävittäminen olisi Sarlinille suuri taloudellinen vahinko. Sarlin kertoi, että kaikki kirjain kuvat oli lainattu muista julkaisuista. Ensimmäisessä niteessä (KMH 1, Valtiokirkko) on viisi kuvaa (s. 52-57), jotka oli lainattu Friedrich Delitzsekin teoksesta *Babel und Bibel* ja ne oli aiemmin julkaistu Työmiehen Illanvietto -lehdessä. Sivuilla 124-400 olevat kuvat ovat Anton Nyströmin teoksesta *Kristendomen och den fria tanken* sekä englanninkielisistä aikakauslehdistä. Suurimmaksi osaksi näitä kuvia ihmiskidutuksesta on jo vuosisatoja ollut historiallisissa teoksissa. Sarlinin mielestä Valtiokirkko-teos on tieteellistä tutkimusta ja näin siitä lausui myös Hufvudstadsbladet 23.11.1912 (nro 321) pääkirjoituksessaan *Hädelse- och gäckerimålen*. Tämän lehden numeron Sarlin liitti valitukseensa. Myös Dagens Tidning oli kirjoittanut teoksesta 22.11.1912 samansuuntaisesti. Kirjasarjan niteissä 2-5 olevat kuvat ovat puolestaan eräästä Raamatun painoksesta, jota on levitetty ilman, että viranomaiset olisivat siihen puuttuneet. Osan 6 kuvat ovat peräisin englanninkielisistä aikakauslehdistä, mutta Sarlinin mielestä ilman pilkkaamistarkoitusta.

Syyttäjistä itsestään tulee Sarlinin mielestä pilkkaajia. Koko valistuneen maailman silmissä jumala on suurten voimien takana maailmankaikkeudessa, ”tykkäänään aistillisen maailman yläpuolella, suuri, loukkaamaton mahti, johon ihmisten toimenpiteet eivät ulotu”. Sarlin myönsi arvostelleensa uskontoja, ”mutta niiden opinkappaleet ovat ihmisten kirjoittamia ja edistyksen nimessä vapaan tutkimuksen ja arvostelun alaisia”. Hän lainaa myös lakimiehiä Jaakko Forssman ja professori Allan Serlachius sen osalta mitä nämä ovat sanoneet jumalanpilkasta. Lisäksi hän huomauttaa, että vuonna 1914 RL:n 10 luvun 1 §:n (jumalanpilkka) kumoaminen sai ensimmäisessä äänestyksessä eduskunnan enemmistön puolelleen. Uskonto voi ilmetä myös myönteisellä tavalla. ”Uskonnollisten tunteiden kaunein ilmestymismuoto on työ toisten hyväksi, kanssaihminen onnellistuttamiseksi”, Sarlin kirjoittaa.

Lopuksi hän huomauttaa, että THO:n päätöksen jäädessä voimaa, häntä kohtaisi kaksi rangaistusta samasta asiasta. Olihan hän jo joulukuussa 1914 maksanut hänelle tuomitun 100 markan sakon. Sarlin anoo, että päätös kumottaisiin ja kirjain takavarikko peruutettaisiin. Lopuksi hän näki senkin mahdollisuuden, että juttu palautettaisiin alioikeuteen ja virallinen syyttäjä veloitettaisiin tarkoin osoittamaan ne kohdat ja kuvat teoksissa, jotka ovat rikoksellisia.

Lääkärintodistukset liitettiin valitukseen. Liitteenä oli myös tuore, vankilalääkäri Einar Anthonin 7.2.1917 antama lääkärintodistus. Sen mukaan Sarlin sairasti vaikeanlaatuista sokeritautia (sokerimäärä virtsassa 4 prosenttia), yleistä hermotautia sekä kärsi häiriöistä ruuansulatuselimissä. En katso Sarlinin ”ilman suurinta vaaraa heikontuneelle terveydelleen voivan iäkkäänä miehenä kärsiä hänelle tuomittua vankilarangaistusta”, Anthoni kirjoitti.

Senaatin oikeusosasto vaati 6.3.1917 Uudenmaan lääninhallituksen kuvernöörin välityksellä selitystä v.t. painoasiamies Oskari Lyytiseltä sekä ilmoitusta milloin tämä sai tiedon THO:n päätöksestä

(nro 481). PYH oli 4.11.1914 määrännyt Lyytisen valittamaan THO:een HelRO:n 7.10.1914 antamasta päätöksestä. Lyytinen antoi selityksensä 22.3.1917. Hänen mukaansa painotuotteet eivät sillä mitään asiallista ja tieteellistä arvostelua Jumalan pyhästä persoonasta ja uskonnosta yleensä, ”vaan tarkoituksellisesti mitä törkeintä näiden asiain rienaamista”. Kirjain takavarikko oli tehty 10.10.1913, johon tilaisuuteen Sarlin oli myyntitarkoituksessa tuonut kaikki kirjat, joten Sarlin oli siis 6.3.1913 annetun Armollisen armahduskirjan jälkeenkin levittänyt Valtio Kirkko-kirjaa mikä oli näytetty. Näin Lyytisen mielestä Armollista armahduskirjaa ei voida soveltaa helpottavana asianhaarana kirjan levittämiseen nähden. Hän nimittää kirjaa ”tekeleeksi” ja on sitä mieltä, että sen levittäminen vuosina 1912-1913 on katsottava jatkuvaksi rikokseksi ja raskauttavaksi asianhaaraksi. Sarlinin saama rangaistus oli liian lievä.

Uudenmaan lääninhallituksen kanslia lähetti 11.4.1917 (nro 22008) Lyytisen selityksen senaatin oikeusosastolle.

Senaatin kanslisti Valter Olof Parviainen oli samoin 6.3.1917 anonut, että tutkittavina olevat kirjat lähetettäisiin senaattiin ja ilmoitettaisiin ketkä THO:n jäsenistä ovat ratkaisseet jutun ja onko asiassa ollut erimielisyyttä. THO:n v.t. viskaali Wilhelm Westerlund lähetti kirjeen 9.3.1917 senaatille (nro 67) ja kertoi, että ratkaisusta oli äänestetty. Kirjat, yhteensä kuusi kappaletta, lähetettiin senaatille 9.3.1917.

Senaatin päätös 6.11.1917

Senaatin saatua kirjat tapahtuu kuitenkin Venäjän maaliskuun vallankumous, joka vaikuttaa tapahtumiin. 20.3.1917 annettiin Pietarissa Julistuskirja Suomen Suuriruhtinaanmaan valtiosäännön vakuuttamisesta sekä jälleen saattamisesta täysin toteutetuksi (asetus nro 20, Suomen asetuskokoelma vuodelta 1917). Suomessa asetus annettiin 21.3.1917. Sen mukaan ”... Kaikki ne henkilöt, jotka ovat tehneet itsensä syyllisiksi valtiollisiin tai uskonnollisiin rikoksiin tai ... saavat täydellisen amnestian ja ovat vapautettavat rangaistuksesta ja syytteestä sekä, siinä tapauksessa että ovat vangitut, heti vapaaksi laskettavat.”

Valitus esiteltiin senaatin oikeusosaston II jaostolla 30.10.1917. Tällöin F. O. Lilius otti asiakirjat itselleen palauttaen ne 2.11.1917, jolloin Väinö Hirvinen otti asiakirjat ja palautti ne 5.11.1917, jolloin puolestaan Julius Grotenfelt otti asiakirjat ja palautti ne 6.11.1917. 6.11.1917 tehtiin myös lopullinen päätös asiassa (pag. 131 S.D. 1917).

Yllä mainitun asetuksen nojalla syyte Sarlinia vastaan asiassa julistettiin rauenneeksi ja hänet vapautettiin tuomitusta vankeusrangaistuksesta. Sitä vastoin THO:n päätös muutoin (koskien kirjoja ja laattoja) jäi pysyväksi. Asian ratkaisivat Julius Grotenfelt, Väinö Hirvinen, Vilhelm Blåfield ja F. O. Lilius (Senaatin oikeusosaston päätöstaltiot heinä-joulukuu 1917, Da 183, päätös nro 2025, mf 1884, aukeamat 409-411, SVA).

Vapaa Ajatus raastuvassa (1916-1917)

Kirjasarjan Keinottelu maailman herrana seitsemäskään osa, Pelastusarmeija, ei jäänyt vaille viranomaisten huomiota. Kustannusliike Tarmon asemesta sen oli kustantanut Vapaa Ajatus. Lehden vastaava toimittaja, asianajaja Otto Orasmaa, haastettiin nyt raastuvanoikeuteen.

Painoasiamies Lyytinen oli toukokuussa 1916 mennyt lehden konttoriin ja takavarikoinut kymmenen kappaletta puheena olevaa kirjaa.

Tutkittaessa sitä sisälsikö jokin painotuote jumalanpilkkua ja/tai Jumalan pyhän sanan pilkkua, PYH pyysi asiassa aina lausunnon tuomiokapitulilta. Tuntuu vähän kummalliselta, että tuomiokapituleja, hiippakuntien hallintovirastoja, kirkon sotapoliiseja sekä vapaa-ajattelijoiden vihollisia, ei katsottu jääveiksi antamaan tällaisia lausuntoja. Nyt PYH oli kirjeellään 22.5.1916 (nro 857) anonut Por-

voon hiippakunnan tuomiokapitulilta lausuntoa Asa Jalaksen kirjoittamasta ja Työläisen kirjapainossa Porvoossa painetusta kirjasta Pelastusarmeija. Tuomiokapituli kutsui kirjaa ”tekeleeksi”, muttei antanut mitään arvostelmaa Pelastusarmeijan osalta. Sitä vastoin kirjassa ”on myös siellä täällä kosketeltu Suomen kansan kirkkoa”. Tuomiokapitulin mielestä käsittely kirjassa oli kuitenkin tehty ”ovelasti ja varovaisesti”, eikä kirja sisältänyt RL:n 10 luvun 1 §:n mukaista Jumalan pilkkaa. Sen sijaan Jumalan sanaa oli pilkattu sivuilla 67, 69, 120 ja 125. Lausunnon olivat allekirjoittaneet Herman Råbergh ym.

Porvoon hiippakunnan tuomiokapitulin kirje (nro 844) oli päivätty 3.8.1916. Orasmaata vaadittiin edesvastuuseen RL:n 10 luvun 2 §:n rikkomisesta. PYH vaati, nojaten RL:n 2 luvun 17 §:ään, kaupunginviskaalin virastoa vaatimaan, että takavarikoidut kappaleet tuomitaan menetetyiksi ja hävitettäväksi.

Asiaa käsiteltiin ensi kertaa 9.11.1916 (§ 5). Virallisena syyttäjänä oli Adolf Mesterton. Orasmaa oli istunnossa läsnä, mutta PYH vailla edustajaa. Orasmaa sanoi, että Pelastusarmeija-kirjan takavarikko oli tehty 15.5.1916 ja katsoi, että takavarikon vahvistamisvaatimus oli tehty liian myöhään. Syytteen osalta hän pyysi lykkäystä voidakseen vastata asiassa kirjallisesti. Seurasi välipäätös, jossa juttu lykättiin käsiteltäväksi 14.12.1916. Orasmaan tuli saapua istuntoon 50 markan sakon uhallä.

Käsittely jatkui 14.12.1916 (§ 6). Tällä kertaa sekä PYH että Orasmaa olivat jääneet pois istunnosta, mutta Sven Elof Kristianson oli läsnä. Hän kertoi, että Orasmaa oli matkoilla ja oli aikonut lähettää valtakirjan Kristiansonille, muttei sitä ollutkaan tullut. Kristianson esitti Orasmaan Jaakkimasta hänelle osoitteeseen Albertinkatu 17 lähettämän sähkösanoman: ”Laadi puolustelu takavarikkoasia valtakirja postitse Orasmaa.” Sitten Kristianson pyysi jutun lykkäystä, jotta Orasmaa saisi vastata kirjallisesti.

Tuomioistuin antoikin uuden välipäätöksen. Juttu siirrettiin käsiteltäväksi 18.1.1917. Orasmaa vältti 50 markan sakon, mutta hänen tuli 50 markan sakon uhalla saapua seuraavaan istuntoon ja esittää kirjallinen vastine.

Kolmannen kerran juttu oli esillä 18.1.1917 (§ 8). Silloin läsnä olivat Mesterton ja Orasmaan valtuuttamana asiamiehenä Kristianson, mutta PYH ei ollut edustettuna. Kristianson esitti Orasmaan 13.1.1917 antaman avoimen asianajovaltakirjan, jonka olivat todistaneet oikeaksi Julia Kock ja Aurora Kock. Kristianson antoi nyt tuomioistuimelle hieman yli nelisivuisen, Helsingissä 18.1.1917 päivätyn kirjallisen vastineen:

”Mutta kun nykyaikainen oikeuskäsitys ja käytännöllinen järki ehdottomasti vaatii moisen syytöksen [Jumalan pyhän sanan pilkka] tueksi jotain reaalisempaa, jotain älyllisesti ja siveellisesti ymmärrettävämpää ja helpotajuisempaa kuin mitä sisältävät sanat ”jumalan pyhä sana”, niin tulevat mieleemme kirkollisten usein uudistuvat puheet ”toisten ihmisten uskonnollisten tunteiden” ja ”maassa hyväksytyjen uskontokuntain opin” loukkaamisesta.”

Edellinen ei Kristiansonin mielestä tullut kyseeseen, koskei Pelastusarmeija ollut nostanut kannetta. Entä oppi? Sitä ei ole loukattu sanoo puolestaan tuomiokapitulin lausunto. Näin syyte on kadottanut *reaaliset perusteet*, hän perusteli.

Edelleen Kristianson kertoi, että painoasiamies Lyytisen takavarikoidessa 16.5.1916 (Orasmaa oli aiemmin kertonut takavarikkopäiväksi 15.5.1916) Kristiansonin hallussa olevat kirjan kappaleet, tämä antoi ymmärtää, ettei kirjaa syytetä jumalanpilkasta tai Jumalan pyhän sanan pilkasta, vaan toimenpiteen takana ovat ”korkeammat” (tarkoitetaan sotilasviranomaisia). Kristianson oletti, että kirja oli ilmiannettu sotilasviranomaisille, jotka eivät ryhtyneet mihinkään toimiin. Tuomiokapituli taas oli antanut Kristiansonin mukaan välttelevän ja varovaisen lausunnon sanoessaan, että kirjassa

näyttää paikka paikoin harjoitetun pilkkaamista, josta tulee rangaista rikoslain 10 luvun 2 §:n mukaan. Hän katsoi tuomiokapitulin lausunnon ”epämääräiseksi”. Kristianson sanoi ymmärtävänsä, että tuomioistuin vapauttaisi syytetyn ja hylkäisi takavarikon vahvistamisvaatimuksen. Vapaa Ajatus julkaisi myöhemmin Kristiansonin esittämän puolustuspuheen (VAS 1917:2, 17-20).

PYH puolestaan oli kertonut kirjeellään (nro 1695) 10.11.1916, että sen päätös kirjan takavarikoimisesta tehtiin vasta 27.10.1916. Tuomioistuimen pöytäkirjan mukaan Kristianson ei halunnut tätä kiistää. Myöhemmin ei jutussa kuitenkaan ollut merkitystä sillä milloin kirja oli takavarikoitu ja milloin takavarikkopäätös oli tehty.

Tuomioistuin halusi tutustua lähemmin jutun asiakirjoihin ja teki taas välipäätöksen: käsittely siirrettiin tapahtuvaksi 15.2.1917, ja Orasmaan tuli saapua paikalle 50 markan sakon uhalla.

Juttu oli 15.2.1917 esillä siis neljännen kerran (§ 6). Läsä olivat virallinen syyttäjä, kaupunginviskaali Timo Springert ja Orasmaata edusti Kristianson, mutta PYH:n edustaja ei saapunut istuntoon.

Päätökseksi tuli: Pelastusarmeija-kirja ei sisällä Jumalan pyhän sanan pilkkaa ja Orasmaa vapautetaan kaikesta edesvastuusta. Tehty takavarikko peruutetaan ”~~ja takavarikoidut kappaleet sanottu-painotuotetta annetaan aikakauskirjan toimittaja Otto Orasmaalle takaisin~~”. Syyttäjä ilmoitti tyytymättömyyttä päätökseen (HelRO, rikosasiain tuomiokirja 1.11.-31.12.1916, III os., Cb III:174 ja HelRO rikosasiain tuomiokirja, III os., 1.1.-28.2.1917, Cb III:175).

Sven Elof Kristiansonia avustamassa (1912)

Sarlin, Sven Elof Kristianson ja Otto Orasmaa olivat kaikki Vapaa Ajatus –lehden sisäpiiriläisiä ja taistelutovereita. Edellä nähtiin kuinka Kristianson oli puolustamassa Orasmaata, kun tätä syytettiin Sarlinin kirjoittaman Pelastusarmeija-kirjan julkaisemisesta.

Myös Sarlin oli aiemmin avustanut Kristiansonia tuomioistuimessa. Kristianson oli keväällä 1912 saanut syytteen Jumalan pyhän sanan pilkkaamisesta (RL 10 luku, 2 §) Vapaa Ajatus –lehdessä julkaistun kirjoituksen *Kaksi kertomusta* johdosta (VAS 1912:5, 78). Se oli L. K. Washburnin teksti, jonka nimimerkki Monisti suomensi lehteen. Porvoon hiippakunnan tuomiokapitulिन mielestä kirjoituksessa pilkallisesti ivataan Matteuksen evankeliumin 17 luvun jakeissa 24-27 olevaa kertomusta ”Vapahtajan” tekemästä ihmeestä koskien verorahan maksamista. Sen mielestä kirjoituksen voidaan katsoa sisältävän Jumalan sanan pilkkaamista.

Asiaa käsiteltiin ensin 11.5.1912 (§ 16), sitten 11.6.1912 (§ 48) ja kolmannen kerran 2.7.1912 (§ 34). Tällöin läsnä olivat virallinen syyttäjä, kaupunginviskaali Juho Eskelä ja Sarlin Kristiansonin asiamiehenä, mutta ilmiantaja PYH:n edustaja jäi saapumatta.

Sarlin käytti puolustuspuheenvuoron. Hän sanoi, että syyte nähtävästi perustuu siihen, että kristinoppiin uskovien ihmisten uskonnollinen tunne voi loukkaantua siitä, että kyseessä olevassa kirjoituksessa käsiteltiin epätosina eräitä Uuden testamentin tapahtumia, jotka ilmeisesti eivät voineetkaan olla tosia. Mutta jos tällaista menettelyä rangaistaisiin ”yksinkertaisten ja vähätietoisten” ihmisten tunteiden säästämiseksi, niin ”ehkäistäisiin ihmisajatuksen vapaa kehittyminen”. Kun näin ei tullut tehdä, Sarlin toivoi kanteen hylkäämistä.

Päätökseksi tuli, että asia jätettiin Keisarillisen Turun hovioikeuden päätettäväksi, jonne asiakirjat lähetettiin kuukauden kuluessa, koska rikos oli oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 2 §:n 5 kohdan mukaan hovioikeuden tuomittava sitten kun alioikeus on sen ensin tutkinut (HelRO:n rikosasiain tuomiokirja 1.7.-31.8.1912, IV os., CB IV:94).

Kristianson kirjoitti asiasta Vapaa Ajatuksessa otsikolla *Pyhän Pietarin aikuinen verorahajuttu. Painokanninen ja Turun tuomiokapituli Vapaan Ajatuksen kimpussa* (VAS 1912:13, 195).

Talonomistaja (1915)

Helsingin raastuvanoikeudessa käsiteltiin 18.2.1916 (§ 12) vuokravelkomusjuttu, jossa kantajana oli Sarlin ja vastaajana taiteilija O. Esti (HelRO, riita-asiain diaari 1916-1917, sidos Aca 25, SVA).

Sarlin esiintyy jutussa tittelillä ”förre gårdsegare” (entinen talonomistaja). Esti oli saanut haasteen 5.2.1916 ja häneltä vaadittiin 30,65 markan vuokravelkaa joulukuulta 1915 sekä korkoa 1.1.1916 lukien kuusi prosenttia ja vielä korvausta oikeudenkäyntikuluista. Tuomioistuin tuomitsikin jutun kantajan vaatimusten mukaisesti. Oikeuskuluja tuomittiin korvattavaksi Sarlinille 30 markkaa (HelRO V, riita-asiain tuomiokirja 1.1.-29.2.1916, Ca V:44).

Vuokralainen oli teatterimaalari John Oskar Napoleon Esti, joka 13.9.1915 lukien oli asunut osoitteessa Wecksellintie 6 A 4, mutta oli sen jälkeen muuttanut osoitteeseen Annankatu 8 B 3 (5. krs.) (Helsingin poliisilaitoksen osoiterekisteri mf. 114 Eskolin, Agnes Hildur – Eumbo, Anna, HKark.)

Wecksellintie 6, talo, jonka A. B. Sarlin omisti kaksi kuukautta 1915.

Kiinteistö Wecksellintie 6 sijaitsee Helsingin Eirassa, korttelissa 228. Tontin pinta-ala on 709,8 m². Tontille valmistui 11.7.1912 arkkitehti Max Frelanderin suunnittelema jugendvaikutteinen, kivirakenteinen, kolmikerroksinen asuinrakennus, jossa oli 28 asuinhuoneistoa. 1915 talon pystyttäjä, rakennusmestari Ahto Sippola, myi kiinteistönsä 120.000 markan kauppahinnasta agronomi Uljas Esikko Grönroosille, joka sai siihen ensimmäisen lainhuudon 6.9.1915. Grönroos puolestaan myi vaimonsa Gerda Grönroosin kanssa kiinteistön 28.10.1915 Sarlinille 140.000 markalla. Sarlin otti vastataakseen seuraavista lainoista:

1. Helsingfors Sparbankin laina 58.600 mk korkoineen;
2. Palovakuutus Osakeyhtiö Imatran laina 20.000 mk korkoineen;
3. Liikemies Ahto Sippolalle tai hänen määräämälleen kaksi 10.000 mk:n suuruista lainaa korkoineen. Näistä toista oli lyhennettävä 1.000 mk:lla vuosittain alkaen 1.9.1916 ja toinen laina oli maksettava 1.9.1925;
4. Grönrooseille oli annettava kaksi velkakirjaa, toinen 11.400 mk ja toinen 10.000 mk, kummallekin juokseva kuuden prosentin korko, joka tuli maksaa kahdesti vuodessa ja velat lan-kesivat maksettaviksi 1.11.1925.

Loppuosa kauppahinnasta, 20.000 mk, tuli suorittaa rahassa.

Näin anarkisti Sarlin vastaanotti 1.11.1915 ”ritarilinnan”: hänestä tuli talonomistaja (vrt. Nenonen – Toppari 1997, 38-41, Merenrannan ritarilinnat; Tonttirekisteri, VI kaupunginosa, HKark).

Pian Sarlinkin päätti myydä kiinteistön eteenpäin. Kauppakirja allekirjoitettiin 29.12.1915. Ostajana oli samana päivänä rekisteröity Aktiebolag Flisan Osakeyhtiö (rekisterinumero 33.453), jonka yhtiöjärjestys oli hyväksytty 14.12.1915 ja vahvistettu senaatissa 21.12.1915. Yhtiön osakepääoma oli 28.000 mk jakaantuen 56 osakkeeseen à 500 mk. Yhtiö oli perustettu nimenomaan tämän kiinteistön ostamista varten. Sen hallitukseen kuuluivat rakennusmestari J. E. Vahermaa, kauppias

Fredrik Thorn, konttoristi Carl Holger Thorn ja Ernst Causé. Näistä Vahermaa ja Thornit olivat kuukin merkinneet 10 yhtiön osaketta. Kauppakirjan allekirjoittivat ostajan puolelta Vahermaa ja Thornit. Kauppahinta oli kohonnut 150.000 markkaan. Ostaja otti taas vastatakseen jokseenkin samansuuruisista lainoista, joista Sarlin alkoi vastata kaksi kuukautta aiemmin. Kuitenkin ostajan tuli maksaa myös 28.10.1915 tehdyn kaupan osalta kauppakirjan kartoitus (1.400 mk). Lisäksi Sarlin sai 25.900 mk käteistä sekä 6.700 mk:n velkakirjan, jolle juoksi kuuden prosentin vuosikorko ja joka tuli maksaa s.e. 670 mk velasta maksettiin vuosittain 1.5.1916 alkaen. Kauppakirjan todistajina olivat J. Hagelberg ja Osvald de la Chapelle. Kiinteistön luovutus tapahtui 1.1.1916. Ostaja sai ensimmäisen lainhuudon kiinteistöön 10.4.1916 (HelRO, lainhuudatusasiain pöytäkirja maanantai 10.4.1916, § 3, 1.4.-30.4.1916, sidos Ce:248; kaupparekisteri nro 33.453, SVA).

Kuolema (1919)

Sarlinien sukuhaudan kookas hautakivi Rouhialan hautausmaalla, Mikkelissä.

Sarlin kuoli 4.8.1919 Helsingissä. Hänen osoitteensa oli silloin Itäinen viertotie (nykyinen Hämeentie) 13, XI kaupunginosassa ja hän kuului Sörnäisten ruotsalaiseen seurakuntaan. Kuolinsyy oli diabetes mellitus eli sokeritauti (Kuolleiden kortisto 1919, M-T, DXXVIb:83, Tilastotoimisto, HKark).

Hänet haudattiin Mikkelin maaseurakunnan hautausmaalle 8.8.1919. Sarlinia hautaamassa oli Ristiinan kirkkoherra Arthur Lorentz Gulin (1855-1925), joka oli naimisissa Sarlinin Berthasiskon kanssa. Ilmeisesti Sarlin haudattiin kristillisin menoin.

Hautausmaan nimi on nykyisin Rouhialan hautausmaa. Sarlin haudattiin sukuhautaun, joka sijaitsee hautausmaan osastossa 1, rivi 21 ja johon kuuluu hautapaikat 1264-1267.

Perunkirjoitus (1919)

Perunkirjoituksen Sarlinin kuoleman jälkeen toimittivat B. Tabelle ja V. Pinomaa 28.10.1919. Sarlinista käytetään perukirjassa titteliä kauppias (handlande) ja hän kuoli naimatonna ja lapsetonna. Sisaruksista elossa olivat Maria (naimaton), Ida Amanda (naimaton), Johannes Julius, joka oli naimisissa Hanna Weckströmin (16.1.1859-16.1.1940) kanssa, Anna Lovisa (naimaton), Bertha Kristina, joka oli naimisissa Arthur Lorentz Gulinin kanssa, Aron Josef (leski) ja Karl Kristfrid, joka oli naimisissa Karin Wahlbergin kanssa.

Testamenttinsa Sarlin oli tehnyt 18.4.1912. Sen mukaan hänen sisarensa Ida Amanda Sarlinin tuli ottaa omaisuus haltuunsa. Hänen tuli luovuttaa Sarlinin painetut kirjat, vanhat ja uudet, koko varasto, maisteri Emil Rautellille, joka oli silloin Siuntion aseman tilapäisenä asematarkastajana, mutta lopun omaisuuden hän voi jakaa vapaasti kuitenkin maksaen mahdolliset velat. Testamentin olivat oikeaksi todistaneet pastori J. Wilhelm Häggman, rouva Anna Häggman, pastori K. F. Holmström ja lukiolainen R. Vilho Häggman.

Emil Fritiof Rautell, myöhemmin Rautela (14.10.1870 Helsinki-22.3.1951 Kerava) oli Sarlinin taistelutoveri, Vapaa Ajatus –lehden ahkera avustaja, linkki vapaa-ajattelijain tulevaisuuteen. Hän oli avustanut Vapaa Ajatus –lehteä nimimerkeillä E. F. R., Monisti ja M-sti lehden ensinumeroista sen viimeiseen numeroon saakka. Melkein kaikki hänen kirjoituksensa olivat suomennoksia, mm. sellaisten ateistien ja vapaa-ajattelijain kirjoituksista kuin G. W. Foote, Hypatia Bradlaugh Bonner, Saladin (V. Stevart Ross), Robert G. Ingersoll ja L. K. Washburn.

Pesän ilmoitti Ida Sarlin. Sarlin oli perukirjan mukaan vähävarainen henkilö; arvokkain omaisuus koostui vaatteista ja kirjoista. Ilmoitus- ja hautauskulut sekä lääkärinpalkkio olivat pesän suurimmat velat, jotka olivat kolme kertaa varoja suuremmat (HelRO, perukirja 21214, perukirjat 1919, sidos Ec:107, SVA).

A. B. Sarlinin kirkon- ja uskonnonvastainen ajattelu

Sarlinin kirkon- ja pappisvastaisesta ajattelusta tarjotaan joitakin välähdyksiä niissä kirjoituksissa, joita Vapaa Ajatus julkaisi. Melkein kaikki kirjoitukset olivat lyhyitä täytekirjoituksia, jotka syntyivät KMH-kirjasarjan kirjoittamisen ohessa. Kaikki 45 kirjoitusta olisivat mahtuneet yhdelletoista Vapaa Ajatuksen sivulle. Myös KMH-kirjasarja kertoo Sarlinin näkemyksistä ja niitä on tässä artikkelissa siteerattukin.

Pappeja Sarlin pilkkaa ”kahdelle jalalle nostetuiksi lihatynnyreiksi”, joita työtätekevä kansa elättää. Papistolle meneviä maksuja Sarlin kutsui ryöstöksi, koska ne joka tapauksessa maksettiin ulosoton uhalla. Kuitenkin kiireestä kantapäähän aseistettu valtio oli sittenkin Sarlinille ”vähemmän vastenmielinen” kuin ”inhottavan ulkokultaisuuden vaippaan verhottu papisto”. Sarlin pohti sitäkin kumpi oli ”naurettavampi”, lihasta tehdyt kirkkojen pilarit (lihavat papit) vai kansa, joka antaa ryöstää itseään. Hän päätyi siihen, että kansan ”tyhmyys” on naurettavampaa (VAS 1910:3, 48).

Sarlin ymmärsi täysin valtion ja kirkon liiton. Kun valtio ulosmittaa veroja kirkolle, kirkko auttaa vastapalvelukseksi hallitusta ”peitellen sen ilkitöitä ja väkivaltaa ja selitellen että hallitukset ovat olemassa jumalan armosta ja että heillä on oikeus ryöstää, murhata ja sortaa, polkea ajatus- ja lausumisvapautta sekä teljetä vankiloihin niitä, jotka eivät tottele ja taivu hallituksen aseiksi sortotyössä”. Hän kirjoitti, että hallitukset ”seisovat perikatonsa partaalla ja että uusi aika on tulossa” (VAS 1911:16, 126).

Sarlin piti sellaista jumalakäsitettä perin juurin alhaisena, jonka mukaan pilkka voisi ylettyä jumalaan. Jumala ei tarvitse rikoslakia tuekseen. Juuri tuollaiset pykälät ovat ”karkeinta jumalanpilkkaa”, jos sellaisesta voi ensinkään puhua. Edelleen RL:n pykälät ovat kirkon ja pappien laatimia ja niillä turvataan heidän omaa olemassaoloaan (VAS 1911:21, 176). Hän esittää asiassa aivan samanlaisia näkemyksiä kuin hänen aiemmin mainittu toimittajatoverinsa Veikko Palomaa. Palomaa oli eronnut kirkosta jo 1892 eriuskolaislain turvin ja liittynyt sen mukaiseen toiseen yhdyskuntaan (Palomaa 1911, 14). Hän julkaisi 1911 44-sivuisen omakustanteen *Jumala ja rikoslaki sekä ”jumalanpilkan” mahdollisuus*. Palomaa oli perehtynyt hyvin teosofiaan ja teosofian vaikutusta oli Sarlininkin ajattelussa.

Viite

¹Veikko Palomaan mukaan A. B. Sarlin oli arvellut, että teoksesta Venäjän valta tositapausten valossa seuraa majesteetinrikosjuttu. Tämän varalta hän pyysi Palomaata esiintymään nimellisesti Kustannusliike Tarmon omistajana ja kirjan tekijänä sekä menemään Sarlinin puolesta vankilaan. Palomaa piti ehdotusta ”julkeana”, eikä suostunut siihen, vaikka Sarlin lupasi Palomaalle tämän muistin mukaan 100 markkaa kuukaudessa vankilassa istumisesta.

Sarlin pyysi Palomaata myös ”kiireellisesti suomentamaan” teoksen *The Terror in Russia*. Palomaan mielestä kirjasta tulisi majesteetinrikosjuttu, sillä kirjassa oli hänestä arveluttavia kohtia.

Hän ehdotti Sarlinille joidenkin kohtien ”lieventämistä” ja toisten kohtien jättämistä pois suomennoksesta, mutta Sarlin ei tähän suostunut. Palomaa suostui kuitenkin suomentamaan teoksen ja hänen ehdokseen jäi vain se, ettei häntä saanut sekoittaa kirjan johdosta syntyviin rettelöihin (Palomaa 1920, 195-198). Näin teoksen todellinen suomentaja ei olekaan Mikko Hyrskymurto vaan Veikko Palomaa.

Luettelo 1. Alfred Bernhard Sarlin ja sisaruksensa

1. Sarlin, Maria (1.7.1852 Nilsiä-2.8.1934 Mikkeli), konttoristi, taloudenhoitaja
2. Sarlin, Ida Amanda (7.10.1853 Nilsiä-31.3.1933 Helsinki), konttoristi, puhtaaksikirjoittaja, Suomen Lähetysseuran kotimaan toimiston kirjanpitäjä 1886-1921 (Lähetysseuran vuosikertomukset 1904-1922, SLA)
3. Sarlin, Johannes Bernhard (8.5.1855 Nilsiä-17.7.1856 Nilsiä)
4. Sarlin, Johannes (John) Julius (9.5.1857 Nilsiä-5.12.1930 Kuopio), lääninmaanmittari, maanmittausinsinööri
5. Sarlin, Anna (1.4.1858 Rautalampi-28.2.1860 Rautalampi)
6. Sarlin, Alfred Bernhard (2.12.1860 Tuusniemi-4.8.1919 Helsinki)
7. Sarlin, Anna Lovisa (4.11.1862 Tuusniemi-8.1.1933); muutti Helsinkiin 30.1.1891, laulunopettaja, laulajatar, kuoronjohtaja (naiskuoro Vuokkoset)
8. Sarlin, Bertha Kristina (6.9.1864 Tuusniemi-8.2.1939 Helsinki)
9. Sarlin, Aron Josef (11.4.1866-29.9.1933 Turku), lehtori, fil. maisteri
10. Velipuoli: Karl (Kaarlo) Kristfrid (23.12.1871 Tuusniemi-14.10.1957 Lahti), opettaja Kuopiossa, Puumalan kirkkoherra; äiti Klara Fredrika Roschier

Yhteensä 9 sisarusta ja yksi velipuoli, 5 tyttöä ja 5 poikaa

Lapsista siis kaksi kuoli pieninä.

Toisten tietojen mukaan Sarlinin sisko Anna Lovisa muutti Helsinkiin jo 1883 (Väestö- ja asuntolaskenta 8.12.1920, Tilastollinen päätoimisto, Henkilökortit, He 255, V kaupunginosa, SVA).

Naimaton Anna Lovisa kävi Helsingin Suomalaisen Tyttökoulun ja jatko-opiston. Sitten hän toimi laulunopettajana valtion tyttölyseossa ja Helsingin kaupungin suomalaisessa kansakoulussa.

Luettelo 2. Kirjasarjan Keinottelu maailman herrana (1912-1917) osat 1-9

Jalas, Asa (1912) Keinottelu maailman herrana I. Valtio Kirkko. Kustannusliike Tarmo. Tampereen työväen kirjapaino, 510 s., sid., kuv., piirr.

Jalas, Asa (1913) Keinottelu maailman herrana 2. Luomistaru ja Vedenpaisumus, Kustannusliike Tarmo, Helsinki, Savon Työväen Kirjapaino, Kuopio, 49 s., nid., kuv.

Jalas, Asa (1913) Keinottelu maailman herrana 3. Pyhät esi-isämme ja Ekyptin ihmeet. Kustannusliike Tarmo, Helsinki, Tampereen Työväen Kirjapaino, Tampere, 77 s., nid., kuv.

Jalas, Asa (1913) Keinottelu maailman herrana 4. Ihmeet korvessa ja luvaton maan valloitus. Kustannusliike Tarmo, Helsinki, Tampereen Työväen Kirjapaino, Tampere, 79 s., nid., kuv.

Jalas, Asa (1913) Keinottelu maailman herrana 5. Raamatun suurmiehiä. Kustannusliike Tarmo, Helsinki, painopaikka ei mainittu, 70 s., nid., kuv.

Jalas, Asa (1913) Keinottelu maailman herrana 6. Uusi Testamentti. Kustannusliike Tarmo, Helsinki, Tampereen työväen kirjapaino, Tampere, 152 s., nid.

Jalas, Asa (1916) Keinottelu maailman herrana 7. Pelastusarmeija, Vapaa Ajatus, Helsinki, Työläisen kirjapaino, Porvoo, 125 s., nid. Sama teos oli myös saatavana ”nidottuna hienoihin kansiin”.

Jalas, Asa (1917) Keinottelu maailman herrana 8. Lähetyslaitos, Kustannusliike Tarmo, Helsinki, Tampereen Sentraalikirjapaino, Tampere, 266 s., nid.

Jalas, Asa (1917) Keinottelu maailman herrana 9. Ihmiskidutus 20:llä vuosisadalla. Vankilat, Kustannusliike Tarmo, Helsinki, Työväen kirjapaino, Helsinki, 165 s., nid.

Jalas, Asa (1917) Keinottelu maailman herrana I. Valtiokirkko. Toinen painos, Työläiskynäilijäin kustannusliike, Helsinki, Tampereen Sentraalikirjapaino, Tampere, 333 s., nid., kuv., piirr. KMH 1-9 yht. 1 093 sivua.

Luettelo 3. A. B. Sarlinin kirjoitukset Vapaa Ajatuksessa (nimimerkit A.B.S., Asa ja Asa Jalas)

1. Asa Alas ryöstävä kirkko, VAS 1910:3, 48.
2. Asa Jalas Kirkoissa saamme yli ..., VAS 1911:16, 126.
3. Asa Jalas Hallituksen kiihkeä ..., VAS 1911:16, 126.
4. Asa Jalas Kirjallisuutta, VAS 1911:21, 176.
5. Asa Jalas Sananen pappien palkoista ja siitä miten niitä ”kannetaan”, VAS 1912:11-12, 188-190.
6. Asa Jalas On tahdottu väittää ..., VAS 1912:15, 228.
7. Asa Jalas Missä huonot, ..., VAS 1912:15, 231.
8. A.B.S. Mooseksen kirjat tieteen valossa, VAS 1912:16, 246.
9. Asa Jalas Patentti, VAS 1912: 21, 329.
10. Asa Jalas Painoviranomaiset ja henkinen vapaus, VAS 1913:24, 373-375.
11. Asa Jalas Kirkon toiminta ..., VAS 1914:1, 7.
12. Asa Jalas Kristityn uskontomuodon ..., VAS 1914:1, 7.
13. Asa Jalas Inhottavassa teeskentelyssä ..., VAS 1914:1, 15.
14. Asa Jalas Mitään uutta, ..., VAS 1914:2, 22.
15. Asa Jalas Huomiota ansaitseva ..., VAS 1914:3, 41.
16. Asa Jalas Sikäli kuin viestit ..., VAS 1914:3, 41.
17. Asa Jalas Jumala, jota ..., VAS 1914:3, 41.
18. Asa Jalas Kristitty lunastusoppi ..., VAS 1914:3, 45.
19. Asa Jalas Maailman historia ..., VAS 1914:3, 45.
20. Asa Jalas Eriyisenä tunnusmerkkinä ..., VAS 1914:4, 54.
21. Asa Jalas Muinaisen orjaisännän ..., VAS 1914:4, 55.
22. Asa Jalas Ylpeydellä katselevat ..., VAS 1914:4, 55.
23. Asa Jalas Kirkko on ..., VAS 1914:4, 55.
24. Asa Jalas Toivorikkaana luemme ..., VAS 1914:4, 61.
25. Asa Jalas Neuvottakoon ihmisille ..., VAS 1914:8, 124.
26. Asa Jalas Meillä Suomessa ..., VAS 1914:8, 125.
27. Asa Jalas Pojan opinkappaleet ..., VAS 1914:9, 132.
28. Asa Jalas Pojan kehoitus ..., VAS 1914:9, 140.
29. Asa Jalas Koko olemassaolonsa ..., VAS 1914:9, 142.
30. Asa Jalas Keskenään ovat ..., VAS 1914:9, 143.
31. Asa Jalas Ei mikään..., VAS 1914:10, 146.
32. Asa Jalas Mahtava, etuoikeutettu ..., VAS 1914:10, 146.
33. Asa Jalas Kun tuskin ..., VAS 1914:10, 150.
34. Asa Jalas Vanhat ihanteet ..., VAS 1914:10, 152.

35. Asa Jalas Me vaadimme ..., VAS 1914:11-12, 188.
36. Asa Jalas Samaan aikaan ..., VAS 1914:11-12, 188.
37. Asa Jalas Herran kirjan ..., VAS 1914:11-12, 189.
38. Asa Jalas Kristillisestä ”maailmanvalkeudesta” ..., VAS 1914:11-12, 189.
39. Asa Jalas Herran nimi ..., VAS 1914:11-12, 189.
40. Asa Jalas Edistystä, sivistystä ..., VAS 1914:11-12, 189.

41. Asa Jalas Uuden testamentin ..., VAS 1914:21-22, 254.
42. Asa Jalas Kirkolliselta taholta ..., VAS 1915:2, 21.
43. Asa Jalas Pyhä Henki ..., VAS 1915:6, 85.
44. Asa Jalas Koska ihmisen ..., VAS 1915:6, 98.
45. Asa Jalas Kirjallisuutta. Totuuksia kirkkolaitoksesta ja uskonnosta, VAS 1916:4, 59.

Yhteensä 45 kirjoitusta

Sarlinin kirjoitusten lukumäärä on 45, mutta melkein kaikki kirjoitukset ovat lyhyitä täytekirjoituksia. 45 kirjoituksen yhteinen tekstimassa vastaa jokseenkin vain 11 Vapaa Ajatus – lehden sivua.

Kimmo Sundström

Lähteitä

Kirjallisuus ja artikkelit

Address- och yrkeskalender för Helsingfors, mf. HYK B 14, B 16, B 19, B 22, B 28, B 29, B 31.

Gulin (myöhemmin Pinomaa), Lennart Bernhard Kristfrid Sarlin – Pinon Sanomat 1983:4, 3-10.

Jalas, Asa (1908) Hallitsijat Jumalan armosta. Otteita Venäjän hallitsijain historiasta alkua ajoilta Aleksanteri I hallituskauteen, Kustannusliike Vellamo, Helsinki. – Tällä kirjalla ”suuri menekki”.

Jalas, Asa (1908) Venäjän valta tositapausten valossa. Otteita Venäjän historiasta Aleksanteri I ajoilta meidän päiviimme, Tarmo, Helsinki.

Jalas, Asa (1909) Hallitsijat Jumalan armosta. Otteita Venäjän hallitsijain historiasta alkua ajoilta Aleksanteri I hallituskauteen, W. M. Heino, Fitchburg, Mass.

Jalas, Asa (1912-1917) Keinottelu maailman herrana 1-9, ks. luettelo 2 edellä.

Krapotkin, P. (1909) Hirnuvalta Venäjällä 1905-1909. Suomennos 5:stä englanninkielisestä painoksesta ”The Terror in Russia”, Kustannusliike Tarmo, Helsinki. – Suomentajaa [Veikko Palomaa] ei mainittu.

Krapotkin, P. (1917) Hirnuvalta Venäjällä 1905-1909. Toinen suomenkielinen painos, Tarmo, Tampere. Suomentajaa [Veikko Palomaa] ei mainittu.

Kuopion lyseo 1872-1922. Muistojulkaisu (1922) Entisten oppilaitten toimittama koulun 50-vuotisjuhlaan Kuopiossa 6-9.7.1922. Helsinki.

Mattsson, S. (toim.), avustaneet Eero Maamies ja Hj. Sandberg (1942) Suomen agronomit 1853-1941. Agronomien yhdistyksen julkaisuja n:o 38, Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo/Helsinki.

Miten Jeesus kuoli? (1908) Tärkeitä historiallisia tietoja essealaisveljeyskuntaan kuuluvan silminnäkijän latinalaisesta käsikirjoituksesta. Suom. A. B. Sarlin, Helsinki.

Mustiala 1840-1928. Muistojulkaisu Mustialan maanviljelys- ja meijeriopiston ja sen oppilaiden kumppanuuskunnan vaiheista (1929). Forssa.

- Nenonen, Kaija ja Toppari, Kirsti (1997) Herrasväen ja työläisten kaupunki. Helsingin vanhoja kortteleita 2. Neljäs painos, Helsingin Sanomat, Hämeenlinna.
- Nykänen, Panu (2008) Teknillinen korkeakoulu 100 vuotta yliopistona, WSOY, Vantaa.
- Osoite- ja ammattikalenteri Viipurin kaupunkia varten (1898), mf. B 6448, 1-6, HYK.
- Palomaa, Veikko (1911) Jumala ja rikoslaki sekä ”jumalanpilkan” mahdollisuus Vähän käsitteitten selvitystä, omakustanne, Tampereen Työväen Kirjapaino, Tampere, 44 s., mf. HYK B 40229, 1/1.
- Palomaa, Veikko (1920) Kohtalon koulussa eli kirjavia elämänvaiheita, toinen osa, Kustannusosakeyhtiö Tietäjä, Jyväskylä.
- Pinomaa, Aino ja Pinomaa, Lennart Bertha Gulin, os. Sarlin 1864-1939. – Pinon Sanomat 1982:3, 11-16.
- Pinomaa, Lennart (toim.)(1984) Ristiinan rovastin seitsemän vuosikymmentä. A. L. Gulin 1855-1925, WSOY, Juva.
- Pinomaa, Olli Bernhard Kristfrid Sarlin 13.4.1828-8.11.1906. – Pinon Sanomat 1996:17, 48-49.
- Pinomaa, Olli Viitasaaren kanttorin Konstantin Sarlinin pojallensa kihlakunnantuomari Julius Sarlin-Sarasteelle tekemä esitys Sarlinin ja Schiöneman´in suvuista. (Kirjoitettu v. 1902; ote sivulta 9.) – Pinon Sanomat 1996:17, 50.
- Pohjanmaa, Atte (1948) Sanan Säilä taistelun tiellä. Puolen vuosisadan (1895-1945) taival Työmiehen – Suomen Sosialidemokraatin palstoilta nähtynä, Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta, Helsinki.
- Raitio, Jussi (1947) Työväen sanomalehdet ja sanomalehtimiehet. Suomen sosialidemokraattinen sanomalehtimiesliitto 1907-1947, Tammi, Lahti.
- Ruotsin Valtakunnan laki, Hyväksytty ja noudatettavaksi otettu Valtiopäivillä v. 1734. Ynnä ne lisäykset, muutokset ja selitykset, jotka ovat voimassa Suomen Suuriruhtinaanmaassa. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran toimintuksia, 54 osa, Helsinki.
- Ruuth, Martti Bernhard Kristfrid Sarlin. – Vartija 1907, s. 7-13 ja 49-54.
- Ruuth, Martti Sarlin, Bernhard Kristfrid. – Kansallinen elämäkerrasto V osa S-Ö, s. 30-32, WSOY, Porvoo, 1934.
- Sarlin, A. B. Nurkkalan kaupungissa. – Uuden ajan kynnyksellä. Suomen Työväen Alpumi (1900), Työväen Sanomalehti-Osakeyhtiö, Helsinki, s. 19-58.
- Sarlin, A. B. (1901) Jaakon Taavi. Kertomus, Helsinki.
- Sarlin, A. B. Puheen loppuksi. – Työmiehen Illanvietto 1904:37, 289-290.
- Saukko (1910) Alas kirkko ja valtio, Tarmo, Helsinki.
- Suomen Suuriruhtinaanmaan asetus-kokoelma vuodelta 1891 (1892), Helsinki.
- Tommila, Päiviö (toim.)(1988) Suomen lehdistön historia I. Sanomalehdistön vaiheet vuoteen 1905. Kustannuskiila Oy, Kuopio).
- Tuorlahti, V. (1943) Mustiala 1840-1940. 100 vuotta maatalousopetusta, Forssa.
- Viipurin osoite- ja ammattikalenteri (1898), mf. B 6448, 5/6, HYK.
- Wiksten, Erkki (1977) Sirkuskatu 3, Kustannusosakeyhtiö Kansanvalta, Helsinki.

Sanoma- ja aikakauslehdet

Dagens Tidning 1912

Hufvudstadsbladet 1912

Suomen Lähetysseurassa 1933

Pinon Sanomat 1982, 1983, 1996

Savonlinna 1898-1901

Työmiehen Illanvietto 1902-1904

Työmies 1902-1903

Vapaa Ajatus 1910-1917

Wiipurin Sanomat 1896

Opinnäytetyö

Pulkkinen, Matti (1988) Sven Elof Kristianson – toisinajattelija. Pro gradu –työ, Suomen ja Skandinavian historia. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Arkistot

Helsingin kaupunginarkisto (HKark)

Helsingin poliisilaitoksen osoiterekisteri.

Tilastotoimisto, kuolleiden kortisto 1919, M-T, DXXVIb:83.

Tilastotoimisto, kuolintodistukset 1919, DXXVI b:30.

Tonttirekisteri, VI kaupunginosa.

Helsingin raastuvanoikeuden arkisto, SVA

Helsingin raastuvanoikeus, lainhuudatusasiain pöytäkirjat 1.4.-30.4.1916, Ce:248.

Helsingin raastuvanoikeus, perukirjadiaari 1899-1923, Ao:22.

Alfred Bernhard Sarlin, perukirja 21214 (1919), Ec:107 perukirjat.

Helsingin raastuvanoikeus, riita-asiain diaari 1916-1917, Aca 25.

Helsingin raastuvanoikeus, riita-asiain tuomiokirja 1.1.-29.2.1916, V os., Ca V:44.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.1.-28.2.1910, III os., Cb III:133.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.11.-31.12.1916, III os., Cb III:174.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.1.-28.2.1917, III os., Cb III:175.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.7.-31.8.1912, IV os., Cb IV:94.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.9.-31.10.1913, IV os., Cb IV:101.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.1.-28.2.1914, IV os., Cb IV:103.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.3.-30.4.1914, IV os., Cb IV:104.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.5.-30.6.1914, IV os., Cb IV:105.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.7.-31.8.1914, IV os., Cb IV:106.

Helsingin raastuvanoikeus, rikosasiain tuomiokirja 1.9.-31.10.1914, IV os., Cb IV:107.

Kaupparekisterin arkisto, SVA

Lakanneet yritykset 1896-1988 (Ea).

Kustannusliike Tarmo 36.218, lakannut 20.8.1919 Helsinki.

Kirkonarkistot, SVA

Mikrofilmikortit, Savonlinna, mf. 334, sisään/ulos muuttaneet 1880-1901.

Senaatin arkisto, SVA

Prokuraattorin toimituskunta, Kruununvankilain vankiluettelot 1911, Eoa 597.
 Prokuraattorin toimituskunta, Kruununvankilain vankiluettelot 1914, Eoa 632.
 Senaatin oikeusosasto, anomus- ja valitusdiaari S.D. 1911, Aa 104.
 Senaatin oikeusosaston anomus- ja valitusdiaari S.D. 1913, Aa 107, mf. 1574.
 Senaatin oikeusosasto, akti nro 173, pag. 580 S.D. 1911.
 Senaatin oikeusosasto, akti nro 108, pag. 23 S.D. 1914.
 Senaatin oikeusosasto, pöytäkirjat 1913, Ca 227.
 Senaatin oikeusosasto, päätöstaltiot 1913, Da 172, mf. 1868.

Suomen Lähetysseuran arkisto (SLA)

Vuosikertomukset 1904-1922.

Tilastollisen päätoimiston arkisto, SVA

Väestölaskenta 1920, Helsinki, henkilökortit, V kaupunginosa, kansiot He 255 ja He 266.

Turun maakunta-arkisto (TMA)

Porin raastuvanoikeuden arkisto

Tuomiokirja 1893, toinen osasto I, Cc1:159.

Turun hovioikeuden arkisto

Rikosasiain kirjediaari 1910, Aab:78.

Rikosasiain diaari 1914, Abb:98.

Hakemusdiaari 1910, Abc:1.

Päätösnide I 1910, Dbb:129.

Päätöstaltiot, päätösnide 1911, Dbb:131.

Alistettujen juttujen päätöksiä 1916, Dbc:100

Virkatodistuksia

Sariola, Henrik Emil, virkatodistus 21.8.2009, Porin ev.-lut. seurakuntien keskusrekisteri, tekijän hallussa.

Sarlin, A. B., papintodistus 3.11.1919 nro 3192, Valkealan seurakunta. HelRO perukirjat 1919, sidos Ec:107 perukirjat, SVA.

Sarlin, Alfred Bernhard, ämbetsbetyg 16.7.2009, Helsingfors ev.-luth. församlingars centralregister, tekijän hallussa.

Sarlin, Bernhard Kristfrid, virkatodistus 15.7.2009, Kouvolan seurakuntayhtymän keskusrekisteri, tekijän hallussa.

Muita lähteitä

http://bibliografia.kuopio.fi/kirjailijat/saa_sav/sarlin_ab/

http://www.aikainviisaus.net/Artikkelit/suomen_teosofisen_liikkeen_varha.htm

Lyhenteitä

HelRO	Helsingin raastuvanoikeus
HKark	Helsingin kaupunginarkisto
HYK	Helsingin yliopiston kirjasto
KKK	Kenraalikuvernöörin kanslia
KMH	Keinottelu maailman herrana -kirjasarja
pag.	sivu

PYH	Suomen painoasiain ylihallitus
RL	Rikoslaki
S.D.	Supplik Diarium
SLA	Suomen Lähetysseuran arkisto
SVA	(Suomen) Valtionarkisto (vuoteen 1994), nykyisin Kansallisarkisto
THO	(Keisarillinen) Turun hovioikeus
TI	Työmiehen Illanvietto
TMA	Turun maakunta-arkisto
VAS	Vapaa Ajatus
WS	Wiipurin Sanomat

* * *

**Armollinen asetus 31.5.1867 painotoimen-asioista Suomenmassa.
Keisarillisen Majesteetin Armollinen asetus 18.6.1891, 30 §**

”Rikokset, joita 1 §:ssä myönnetyn oikeuden väärinkäyttämisen kautta tehdään uskontoa, hallitsijaa, yhteiskuntaa, siveellisyyttä tai yksityistä ihmistä kohtaan, rangaistaan yleisen lain jälkeen.”
(Suomen Suuriruhtinaanmaan asetus-kokoelma no 26, 30 §, s. 12).

Rikoslaki 2 luku. Rangaistuksista.

17 §. ”Jos painotuote, kirjoitus tai kuvallinen esitys on julistettu sisällykseltään loukkaavaksi; ovat ne kappaleet, jotka ovat tekijän, julkaisijan, kustantajan, valmistajan, levittäjän, näytteille-panijan tai julkisen myyjän hallussa, samoin myös laatat ja kaavat, jotka olivat yksinomaisesti aiotut sen tuotteen valmistamiseen, olkootpa kenenkä omat hyvänsä, tuomittavat menetetyiksi ja käyttämättömyyteen saatettaviksi. Jos ainoastaan joku osa mainitusta tuotteesta havaitaan loukkaavaksi, ja jos sen vähällä vaivalla saattaa muista osista erottaa; tuomittakoon ainoastaan loukkaava osa sekä sitä vastaava laatan ja kaavan osa menetetyksi ja käyttämättömyyteen saatettavaksi.” (Ruotsin Valtakunnan laki, Hyväksytyt ja noudatettavaksi otettu Valtiopäivillä v. 1734. Ynnä ne lisäykset, muutokset ja selitykset, jotka ovat voimassa Suomen Suuriruhtinaanmaassa. Suomalaisen kirjallisuuden Seuran toimituksia, 54 osa, Helsinki, s. 237.)

Rikoslaki 10 luku. Uskontorikoksista.

1 §. ”Joka julkisesti pilkkaa Jumalaa, rangaistakoon kuritushuoneella korkeintaan neljäksi vuodeksi tai vankeudella. Jos se tapahtuu ajattelemattomuudesta tai pikaisuudesta; olkoon rangaistus sakkoa tai vankeutta korkeintaan kuusi kuukautta.

Vrt. K. A. 18 p. Kesäk. 1891, 30 §” (s. 249)

2 §. ”Joka julkisesti tekee pilkkaa Jumalan pyhästä sanasta, taikka jonkun Suomessa tunnustetun, luullisen tai suvaitun uskokunnan opista, sakramenteista tai kirkollisista tavoista; rangaistakoon vankeudella korkeintaan kuudeksi kuukaudeksi tai enintään kahdensadan markan sakolla.

Kts. edellisen §:n muist.” (s. 250)

**Rikoslaki 13 luku. Majesteetin rikoksesta, sekä väkivallasta ja kunnianloukkauksesta
Keisarillisen perhekunnan jäseniä vastaan.**

2 §. ”Joka julkeaa loukata Keisarin ja Suuriruhtinaan kunniaa, rangaistakoon majesteetinrikoksesta kuritushuoneella enintään neljäksi vuodeksi taikka vankeudella vähintään kuudeksi kuukaudeksi.”
(s. 255)